

**2002-2018 YILLARI ARASI ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NİN
KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE KAMPANYALARI**

Taceddin ORDUKAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

(Her hakkı saklıdır.)

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**2002-2018 YILLARI ARASI ADALET VE KALKINMA
PARTİSİ'NİN KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE
KAMPANYALARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Taceddin ORDUKAYA

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Cemile Burcu KARTAL

2022

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "2002-2018 YILLARI ARASI ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NİN KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE KAMPANYALARI" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

24.11.2022

Taceddin ORDUKAYA
Aslı ıslak imzalıdır

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

.....
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Cemile Burcu Kartal danışmanlığında, Taceddin Ordukaya tarafından hazırlanan bu çalışma 23/11 / 2022 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından. Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Salih Börteçine Avcı

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi :Dr. Öğr. Üy. Sanem Yamak

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi :Doç. Dr. Cemile Burcu Kartal

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT.....	V
KISALTMALAR DİZİNİ.....	VI
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
TABLOLAR DİZİNİ.....	IX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM**DEMOKRASİ, SİYASİ PARTİ, KADIN POLİTİKALARI VE SİYASAL
KAMPANYALAR**

1.1. DEMOKRASİ.....	4
1.1.1. Demokrasinin Yükselişi.....	4
1.1.2. Demokrasi Modelleri.....	8
1.1.2.1. Klasik Demokrasi.....	9
1.1.2.2. Koruyucu Demokrasi.....	10
1.1.2.3. Kalkınmacı Demokrasi.....	10
1.1.2.4. Liberal Demokrasi	12
1.1.2.5. Sosyal Demokrasi	13
1.1.3. Demokraside Kadın.....	14
1.2. SİYASİ PARTİ KAVRAMI.....	16
1.2.1. Siyasi Partiler ve Demokrasi.....	17
1.2.2. Yapılarına Göre Siyasi Partiler.....	19
1.2.3. İdeolojilerine Göre Siyasi Partiler.....	20
1.3. SEÇMEN, KADIN POLİTİKALARI VE SİYASAL KAMPANYA KAVRAMLARI.....	22
1.3.1. Seçmen.....	23
1.3.2. Siyasi Partilerin Kadın Politikaları.....	24
1.3.3. Siyasal Kampanyalar.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN VE AK PARTİ

2.1. TÜRKİYE’DE KADIN HAKLARININ GELİŞİMİ.....	31
2.2. MUHAFAZAKÂR VE YENİ MUHAFAZAKÂR İDEOLOJİDE KADIN	33
2.3. ADALET VE KALKINMA PARTİSİ.....	36
2.3.1. Parti Künyesi.....	36
2.3.2. Kuruluş Süreci.....	36
2.3.3. Parti Profili.....	42
2.3.4. Seçmen Profili.....	45
2.4. TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI VE AK PARTİ.....	51
2.4.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı.....	51
2.4.2. Toplumsal Cinsiyet Algısının Oluşumu.....	55
2.4.3. Türk Toplumunda Cinsiyet Algısı.....	58
2.4.4. Ak Parti'nin Toplumsal Cinsiyet Algısı.....	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2002-2018 YILLARI ARASI ADALET VE KALKINMA PARTİSİ’NİN KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE KAMPANYALARI

3.1. 2002-2007 YILLARI ARASI KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE KAMPANYALAR.....	65
3.1.1. 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerinde Kadın.....	65
3.1.2. Aile Mahkemelerinin Kurulması.....	69
3.1.3. “Haydi Kızlar Okula” Kampanyası.....	71
3.1.4. Eşit İşe Eşit Ücret İlkesinin Yasalaşması.....	76
3.1.5. Anayasa 10. ve 90. Madde Değişiklikleri.....	78
3.1.6. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün Kurulması.....	79
3.1.7. Engelliler Hakkında Kanun’un Kabulü.....	82
3.2. 2007-2014 YILLARI ARASI KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE KAMPANYALAR.....	83
3.2.1. 22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Kadın.....	83

3.2.2. Ana-Kız Okuldayız Okuma-Yazma Kampanyası.....	87
3.2.3. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu.....	92
3.2.4. Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Kabülü.....	97
3.2.5. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri.....	100
3.2.6. Kadına Yönelik Bazı Hukuki Düzenlemeler.....	105
3.3. 2014-2018 YILLARI ARASI KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE KAMPANYALAR.....	109
3.3.1. Doğum Yardımı Yönetmeliği.....	110
3.3.2. Kadın Destek Uygulaması (KADES).....	111
3.3.3. Kadın İstihdamına Yönelik Bazı Düzenlemeler.....	117
SONUÇ.....	120
KAYNAKÇA.....	125
ÖZGEÇMİŞ.....	145

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****2002-2018 YILLARI ARASI ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NİN KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE KAMPANYALARI****Taceddin ORDUKAYA****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Cemile Burcu KARTAL****2022, 145 Sayfa****Jüri: Doç. Dr. Salih Börteçine AVCİ****Doç. Dr. Cemile Burcu KARTAL****Dr. Öğr. Üyesi Sanem YAMAK**

Bireyin; biyolojik, fizyolojik ve genetik faktörler açısından farklılığı sebebiyle cinsiyet ayrımıyla sınıflandırılması topluma nüfuz etmiş bir anlayıştır. Bu anlayışın birçok etkenle beraber cinsiyet algısına dönüşmesiyle, cinsiyetlere rol, sorumluluk ve konum belirlenmektedir. Tarif edilen işleyiş neticesinde cinslere verilen değer ve sunulan imkânlarda farklılık görülmektedir. Böylece demokratik düşünce sistemine uymayan eşitsizlik halleri doğabilmekte ve bu durum tam demokrasinin tesis edilmesine engel olabilmektedir. Yönetimlerin, mevcut olan bu sorunun çözümü noktasında hak ve özgürlükler açısından daha çok mahrumiyet yaşayan kadına özel eylemleri, kadın politikaları olgusunu meydana getirmektedir.

Bu çalışmanın amacı Türk siyasetinde koalisyon hükümetleri ile sancılı bir süreç sonrasında tek başına iktidara gelen Ak Parti'nin, 2002-2018 yılları arası kadın politika ve kampanyalarının tespit edilmesi ve incelenmesidir. Çalışmanın amacı doğrultusunda tespit edilmiş olan birtakım politika ve kampanyaların, söylem ve içerik analizleri bilgi kaynaklarının izin verdiği ölçüde yapılmaya çalışılmıştır. Ak Parti'nin, belirtilen yıllar arasında kadının temel hak ve özgürlüklerini koruyucu, ailedeki konumunu öncülleyen, eğitim ve istihdamına yönelik politika ve kampanyalar gerçekleştirdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ak Parti, Cinsiyet, Cinsiyet Algısı, Kadın Politikaları, Kadın Kampanyaları.

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****ADALET VE KALKINMA PARTY'S POLİCİES AND CAMPAİGNS FOR
WOMEN VOTERS BETWEEN 2002-2018****Taceddin ORDUKAYA****Advisor: Assoc. Prof. Dr. Cemile Burcu KARTAL****2022, 145 Pages****Jury: Assoc. Prof. Dr. Salih Börteçine AVCİ****Assoc. Prof. Dr. Cemile Burcu KARTAL****Asst. Prof. Dr. Sanem YAMAK**

The classification of the individual by gender, due to her/his differences in terms of biological, physiological and genetic factors, is an understanding that has permeated the society. Roles, responsibilities and positions are determined for the genders by the transformation of this understanding into the perception of gender with many factors. As a result of the described process, there is a difference in the value given to the genders and the opportunities offered. Thus, inequality situations that do not comply with the democratic thought system may arise and this situation may prevent the establishment of full democracy. The specific actions of the administrations on women, who experience more deprivation in terms of rights and freedoms at the point of solving this existing problem, create the phenomenon of women's policies.

The aim of this study is to determine and examine the women's policies and campaigns of the Ak Party, which came to power alone after a painful process with the coalition governments in Turkish politics, between 2002-2018. The discourse and content analyzes of some policies and campaigns determined in line with the purpose of the study were tried to be made to the extent allowed by the information sources. Between 2002 and 2018, the AK Party carried out policies and campaigns protecting women's fundamental rights and freedoms, prioritizing their position in the family, and for their education and employment.

Keywords: Ak Party, Gender, Gender Perception, Women's Policies, Women's Campaigns.

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Ak Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
CEDAW	: Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DSP	: Demokratik Sol Parti
DYP	: Doğru Yol Partisi
FP	: Fazilet Partisi
HADEP	: Halkın Demokrasi Partisi
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
KADEM	: Kadın ve Demokrasi Vakfı
KADES	: Kadın Destek Uygulaması
KDK	: Kamu Denetçiliği Kurumu
KEFEK	: Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MHP	: Milliyetçi Harekât Partisi
MGK	: Milli Güvenlik Konseyi
MNP	: Milli Nizam Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
RP	: Refah Partisi
SP	: Saadet Partisi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
ŞÖNİM	: Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

UNICEF : Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Ak Parti Seçmeninin 2010-2017 Yılları Arası Cinsiyet Dağılımı.....	46
Şekil 2.2. Ak Parti Seçmeninin 2010-2017 Yılları Arası Yaş Dağılımı.....	47
Şekil 2.3. Ak Parti Seçmeninin 2010-2017 Yılları Arası Yerleşim Yeri Dağılımı.....	48
Şekil 2.4. Ak Parti Seçmeninin 2017 Yılı Eğitim Durumu.....	48
Şekil 2.5. Ak Parti Seçmeninin 2017 Yılı Din/Mezhep Dağılım Durumu.....	49
Şekil 2.6. 1999 Seçimlerine Göre Partiler Arası Oy Kaymaları.....	50
Şekil 3.1. YSK 2002 Genel Seçimi Seçmen Sayıları Ait Bilgiler.....	66
Şekil 3.2. YSK Türkiye Geneli Partilerin Kazandıkları Milletvekili Sayıları.....	66
Şekil 3.3. 2002 Genel Seçimleri Geçerli Oyların Siyasi Partilere Dağılımı.....	66
Şekil 3.4. “Haydi Kızlar Okula” Kampanya Logosu.....	72
Şekil 3.5. “Haydi Kızlar Okula” Tanıtım Kısa Filmi-2003.....	75
Şekil 3.6. TÜİK Kazanç Yapı Araştırması 2018.....	76
Şekil 3.7. YSK 2007 Genel Seçimi Seçmen Sayıları Ait Bilgiler.....	84
Şekil 3.8. YSK Türkiye Geneli Partilerin Kazandıkları Milletvekili Sayıları.....	84
Şekil 3.9. 2007 Genel Seçimleri Geçerli Oyların Siyasi Partilere Dağılımı.....	84
Şekil 3.10. “Ana-Kız Okuldayız” Kampanya Logosu.....	90
Şekil 3.11. “Ana-Kız Okuldayız” Kampanya Logosu.....	90
Şekil 3.12. “Ana-Kız Okuldayız” Kampanyası Emine Erdoğan.....	91
Şekil 3.13. Eşi Veya Birlikte Olduğu Erkeklerin Fiziksel Ve/Veya Cinsel Şiddetine Maruz Kalmış Kadınların Yaşa Göre Yüzdeleri.....	103
Şekil 3.14. Ak Parti İktidarında Kadın.....	106
Şekil 3.15. Yıllara Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Cinsel Suç Hükümlüleri.....	108
Şekil 3.16. Doğum Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı.....	111
Şekil 3.17. Türkiye’de Erkekler Tarafından Öldürülen Kadın Sayısının Yıllara Göre Dağılımı.....	112
Şekil 3.18. KADES Tanıtım Görselleri.....	113
Şekil 3.19. KADES Tanıtım Video Klip Film Rulosu.....	113

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Yıllara Göre Bazı Avrupa Ülkelerinde Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkının Tanınması.....	15
Tablo 2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramlarının Farklılıkları.....	54
Tablo 3.1. Türkiye'deki 15 Yaş üstü Yetişkin Okuryazarlık Oranları.....	72
Tablo 3.2. 2008-2013 Yılları Arası +15 Yaş Nüfusunun Okuma Yazma İstatistikleri....	91
Tablo 3.3. ŞÖNİM'den Hizmet Alan Kişi Sayıları.....	103

ÖNSÖZ

Cinsiyet faktörü ile kadının toplum içerisinde belli kalıplara sokularak karşı cinsiyete oranla daha az değer görmesi ve birtakım hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılması çağdaş düşüncede kabul edilebilir bir durum değildir. Bahsedilen durumun ortadan kaldırılması, yönetimlerin etkin bir şekilde kadına yönelik politika ve kampanyalar üretmesi ve uygulaması ile mümkündür. Ülke siyasetimizde üretilen kadına yönelik politika ve kampanyalar siyaset bilimcileri tarafından incelenerek literatüre bilimsel eserler kazandırılmıştır. Hakeza aynı konuda Ak Parti dönemini ele alan eserler de verilmiştir. Ancak mevcut çalışmalar istihdam, eğitim, hak ve özgürlükler gibi yalnızca bir alanda yapılmış ya da tüm alanları kapsamış olsa da demokrasinin ve Ak Parti'nin tarihsel gelişim sürecine değinilmeden ele alınmıştır. Bu sebeple kadın mağduriyetleri alanındaki duyarlılığım, bahsedilen eksiklikleri tamamlayıcı bir çalışma yapma isteğimi uyandırmıştır. Tarafımca yapılmış olan bu çalışma, Ak Parti ve onun 2002-2018 yılları arasında yapmış olduğu kadın politika ve kampanyaları hakkında okuru bilgi sahibi yapabilecek niteliktedir. Ayrıca demokrasi ve siyasal parti kavramları da tüm gelişim aşamalarıyla beraber ele alınmıştır. İlgililer için faydalı olacağımı düşündüğüm bu çalışmanın araştırma ve yazım sürecinde değerli düşüncelerini benden esirgemeyen tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Cemile Burcu Kartal hocama teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak hayatım boyunca beni bir an bile olsun sevgilerinden mahrum etmeyen ve her koşulda yanımda olan canım aileme teşekkür ederim.

Erzurum-2022

Taceddin ORDUKAYA

GİRİŞ

Antik Yunan şehri Atina'da doğan demokrasi, günümüzde çok farklı anlamlara gelen ve birçok uygulaması bulunan, halkı dolaylı olarak iktidara getirdiği varsayılan bir yönetim sistemidir. Halkın demokrasi ile iktidara uzanan bu yolcuğu sırasında farklı görevler üstlenmiş yüzlerce teşekkül meydana gelmiştir. Bu teşekküllerden en önemlisi siyasi partilerdir ve günümüzde siyasi parti olmaksızın demokrasinin tesis edilmesi düşünülemez. Siyasi partiler üretmiş ve üretecek oldukları politikalar ile halk nezdinde destek bularak gayelerine ulaşmak isterler ki bu gaye de iktidara gelmektir. Dünyada artan kadın hareketleri ve cinsiyet eşitsizliğinin demokrasi karşısındaki büyük engellerden biri olduğu düşüncesi, iktidara gelme amacıyla olan siyasi partileri kadın odaklı politika üretmeye yöneltmiştir.

Cinsiyet temelli mevcut sorunların büyük bir çoğunluğu kadınların hayatlarını olumsuz etkilemektedir. Bu sorunların ortadan kaldırılması amacıyla yapılan politikalar kadın politikaları olarak adlandırılır. Bu politikalar kadının cinsiyeti sebebiyle mevcut olan sorunlarını ortadan kaldırmalı veya en kötü ihtimalle azaltmalıdır.

Ak Parti, Türk siyasetinde yaşanan ağır bir buhran sonrasında kurulmuş ve iktidara gelerek uzun yıllar ülke yönetiminde halk tarafından yetkili kılınmıştır. Toplumun mevcut cinsiyet algısından ve cinsiyete dayalı eşitsizlik durumundan kaynaklanan sorunlar karşısında Ak Parti, bazı kadın politikalarına ve kampanyalarına imza atmıştır. Ancak Ak Parti, önceliği manevi değerler olan Milli Görüş içerisinde çıkmış olduğu için demokratikleşme ve modern düşünce karşısında üretmiş olduğu kadın politikaları noktasında daima mercek altında olmuştur.

Dünya siyasetinde sağ ideolojinin yükselmesine paralel olarak Türk siyasetinde de aynı yönlü bir yükseliş gerçekleşmiştir. Bu yükseliş 1970 yılı sonrasında kurulan hükümetlerde açıkça görülmektedir. Sonraki süreçte hem çıkmazları olan hem de sağ ideolojisinin kendi içerisinde sorunları bulunan Türk siyasetinde, zamanın argümanlarını başarılı bir şekilde kullanarak iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi, sağa getirilen yeni bir anlayış olarak görülmüştür. Parti kurucularının ve önemli isimlerinin de manevi hassasiyetlerinin olduğu bilindiğinden modern İslam muhafazakârlığı düşüncesini ve yeni sağ ideolojiyi temsil ettiği düşünülmüştür. Buna paralel olarak parti yetkilileri

tarafından gerek yazılı gerekse sözlü olarak sürekli bir şekilde muhafazakâr demokratiğe aidiyet dile getirilmiştir. Siyasi arenada böylesine bir görüntü veren Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Feminizm temelli, cinsiyetler arası tam eşitlikçi bir kadın politikası izlemeyeceği aşikârdır. Bunun yerine toplumu ve aileyi ön planda tutan, kadının aile içerisindeki konumundan ötürü hak ve özgürlüklere kavuşturan ve birtakım pozitif ayrımcılık sağlayan kadın politikaları izleyeceği öngörülebilir. Ayrıca partinin var olduğu tarihler göz önünde bulundurulduğunda, dünya genelinde artan kadın hareketlerine ve toplumların demokratikleşme çabalarına paralel olarak yasal düzlemde kadın haklarını koruyucu adımlar atması da beklenmektedir. Yeni muhafazakâr ideolojide kadının kamusal alanda artan etkinliği sebebiyle kadın hak ve özgürlükleri alanında kendi değerlerinin imkân verdiği ölçüde serbestiyet sağlayacağı ve bu yönde politika üreteceği de aşikârdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEMOKRASİ, SİYASİ PARTİ, KADIN POLİTİKALARI VE SİYASAL KAMPANYALAR

İnsanoğlunun bir topluma bağlı oluşu onu diğer yaratıklardan ayırır ve tek başına yaşama gücü ancak yaratıcı olana atfedilir. Ayrıca insanları bir araya getiren nesneyi ele geçirme arzusu “devlet” ile gerçekleştiğinden “devlet” toplumun özüdür. (Akın, 1993: 12-13) Böylece topluluk halinde yaşama zorunluluğu içerisinde olduğu düşünülen insanoğlu, toplumun özü olan bu olguda adı her ne olursa olsun, bilerek veya bilmeyerek içerisinde yer almış ve almaya da devam edecektir.

Tarihte birçok düşünür insanlığın topluluk halinde yaşaması durumunu incelemiş, insan davranışını ele alarak fikir sunup teori geliştirme, tez bulma ve var olan tezi çürütme yoluna gitmiştir. Siyaset bilimi temelinde toplum-devlet-insan ilişkileri üzerinde durularak var olan durum irdelenirken olması gereken “ideal” üzerinde fikir ortaya atılmıştır. Böylece devlet, yönetim, yönetim şekli, halk, yurttaş, kral, hak, hukuk, adalet vs. gibi birçok kavram meydana gelmiş genel itibariyle de bu kavramları kapsayan sistemler ortaya çıkmıştır. Bu sistemlerden yalnızca biri olan demokrasi, çoğunluğun yönetimi olarak tanımlanan, yurttaşlar topluluğunun yönetimidir (Akad ve Dinçkol, 2000:5).

Tarihsel süreçte cumhuriyet öncesi ve sonrası birçok demokratikleşme hareketi yaşamış olan Türkiye, şüphesiz eksik yönleri de olan demokratik bir cumhuriyet rejimine sahiptir. Belirli bir tarih aralığı içerisinde bünyesinde var olan siyasi bir grubu ele almak, tanımak, profilini çıkarmak, özelliklerini ortaya koymak, yapmış ve yapacak olduğu siyasi eylemleri anlamlandırabilmek için öncesinde bu alanın temel dinamiklerini oluşturan birkaç kavramı ele almak doğru olacaktır. Bu kavramların verilmesiyle okuyucu irdelenecek olan siyasi grubu kolayca konumlandırabilecek aynı zamanda araştırmanın alanı gereği siyaset bilimi hakkında ön bilgiye sahip olacaktır. Değınilecek olan kavramlar birbirlerini oluşturan alt ögeler olduğu için genelden özele doğru ilerleyen bir anlatım ile konular sırasıyla ele alınacaktır. Böylece tanımlanan ögenin bir alt kavramdaki konumu okuyucu tarafından daha iyi anlaşılabilirken ayrıca çalışma daha sistematik bir şekilde ilerleyecektir.

1.1. DEMOKRASİ

Demokrasinin anlamı, “demokrasi” kelimesinin saydam olması sebebiyle dildeki ilk anlamına bağlanabilir. Bu doğrultuda demokrasi, “halk iktidarı” ya da iktidarın halka ait olması olarak tanımlayabiliriz (Can, 2005:248). Etimolojik olarak kelime köklerine ayrıldığında ise demokrasi, Yunanca halk anlamına gelen “Demos” ve otorite anlamına gelen “Kratos” kelimelerinin birleşimi ile “Demokratia” haline gelmiş ve dilimize Fransızca’daki “démocratie” kelimesinden gelmiştir. (Güneş, 2011:12) Tabii olarak devlet yönetme yeteneğinin tanrı tarafından krala verildiği veya halkın çoğunluğunun bilgisiz ve yeteneksiz olduğu düşüncesi ile tarihsel süreçte birçok düşünür tarafından eleştiri altında olan demokrasi, günümüze bakıldığında tüm bu eleştirilerinden sıyrılmış, hatta bazı coğrafya ve toplumlarda günümüzün vazgeçilmezi olduğu düşüncesi haline gelmiştir. Eşitlik, özgürlük, temel hak ve hürriyetlerin demokrasi ile elde edilebileceği düşüncesi yaygınlaşmakta, olumsuz şartlarda ise verilen mücadelenin demokrasi mücadelesi olduğu savunulmaktadır.

1.1.1. Demokrasinin Yükselişi

Tanım tartışmaları devam eden demokrasi, basit olarak tanımlandığında çoğunluğun yönetimi olduğu söylenebilir. İlk olarak eski bir Yunan şehri olan Atina’da uygulanmıştır. Atina sitesinde kölelik statüsünün olduğu ve yalnızca özgür yurttaş erkeklerin demokratik hak ve hürriyetlerini eşit bir şekilde kullanabildiği bilinmektedir. Bu nedenle burada bir azınlık demokrasisinin varlığı mevcuttur ve günümüz demokrasisine oldukça uzak olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemde demokratik hakkın varlığı, kanun yapım aşamasına katılmadır ve eşitlikten kasıt ise iktidara katılmada eşit oy hakkına sahip olmaktır (Akad vd., 2014:11). Günümüzde ise demokrasi, bireylerin gizli oy ve açık sayım ilkelerine uygun ve düzenli olarak yapılan seçim sisteminin varlığında, genel ve eşit oy hakkına sahip olmasıdır. Bu sistemde iktidarın değiştirilme olanağı vardır ve bu nedenle fikir, ifade ve örgütlenme özgürlüğünün elde edildiği muhalefet kurumu gelişmiştir (Köker, 2000:13).

Spinoza’ya göre en doğal yönetim biçimi demokrasidir. Ona göre doğal hakların ihlal edilmeden ve sözleşmelere büyük bir bağlılık ile uyulmasıyla oluşturulan toplumun kuralı: bireylerin kendisine ait olan bütün gücü topluma devretmesidir. Herkesin özgür

iradesi ile ya da cezadan kaçmak için uyması gerektiği emirlerin her şeyin üstünde olduğu toplumun hukuku, demokrasiyi ifade eder. Temel düşüncede, bireylerin sahip olduğu gücün üstünde toplu bir egemenlik hakkına sahip olduğu insanlar birliğinin varlığı söz konusudur. (Ağaoğulları vd., 2009:94-95). Burada dikkat edilmesi gereken husus demokrasinin neden ve hangi amaç için bir topluma geldiğidir. Bu konunun analizinde demokrasiye çok farklı görevler verebiliriz. Ancak bir toplumda özgürleşme isteği varsa ve bunun ardından demokrasi geliyorsa o zaman sağlam temele oturmuş bir demokrasi olacağına inanılır. Bireylerin özgürlüğüne giden yolda demokrasi, ilk olarak otorite iktidarını sınırlandıracak, sonrasında ise toplumun çoğunluğunun talepleri doğrultusunda bir yönetim sunacaktır (Touraine, 2011:23).

Gelişme süreci Orta Çağda oldukça farklılaşan demokrasi, İngiltere kralının halk ve din adamlarının lehine birkaç konuda yetkisinin kısıtlanmasıyla yani Magna Carta Libertatum ile farklı bir boyuta geçti (Mankan, 2020:124). 1215 yılında imza altına alınan belgeyle tarihte ilk kez kral yetkilerinin sınırlandırıldığı görülmüştür. Magna Carta Libertatum, demokrasi olgusunun gelişiminde oldukça önemli bir yere sahiptir ve üstünlüğü, devletin hukuka bağlı olduğu düşüncesini teyit etmesinden gelmektedir (İlal, 1968:211). Belge, kralın bazı yetkilerini elinden alarak toplumdaki farklı güçlerin dengelenmesini sağlamış ve halka karşı kanunlara uygun davranmasını sağlamıştır (Uracin, 2017:1)

Demokrasinin yükseliş serüvenine baktığımızda hızlı bir yükseliş yerine sürekli tartışılan ve mukayese yapılan bir zeminde sancılı bir gelişmenin olduğu tahmin edilebilir. Bu doğrultuda, tam bir demokrasi taraftarı olduğu söylenemeyen ancak düşünceleriyle demokrasiye büyük katkısı olmuş Montesquieu'nun yönetim anlayışı büyük önem arz etmektedir. Montesquieu'nun, anayasal bir monarşi taraftarı olduğu ve demokrasi kuramına dolaylı olarak birtakım esaslar kazandırdığı söylenebilir. Düşünür, iktidar kontrolü ve otoritenin gücünü frenleme hususlarında fikirler geliştirmiş ve bu anlayışıyla da "ılımlı demokrasi" kavramının savunucusu olarak görülmüştür (Schmidt, 2002:49). Düşünüre göre yasa yapma, yasayı uygulama ve yasaya uyulmadığı takdirde ceza verme yetkilerinin farklı toplumsal güçlere verildiğinde demokratik bir cumhuriyetin varlığından söz edebiliriz (Büyük, 2010:168). Özgür yönetimin varlığını yasama, yargı ve yürütme erklerinin dengede olması şartına bağlayan düşünür, karşılıklı denetimin önemini vurgulayarak güçler ayrılığı ilkesini savunur (Aktaş, 2015:99).

Günümüz demokratik yönetimlerin olmazlarından biri olan kuvvetler ayrılığının geliştiricilerinden olması onu siyaset bilimi alanında değerli kılmıştır.

Montesquieu, devlet işlerinin çok hızlı ya da çok yavaş olmadığını, kendisine özel bir temposunun olduğunu ve halkın da kendini yönetmede ya çok hızlı olacağını ya da hiç ilerleyemeyeceğini söyler. Ona göre halk, egemenliğini devredeceği kişileri çok iyi seçebiliyorken kendi kendini yönetemez durumdadır (Göze, 1993:177). Halk her zaman kendini yönetmeyi başaramayacağı için egemen hakkını vekillere devretmelidir. Bu nedenle halkın yönetimi bir kurul tarafından gerçekleşmelidir. Ayrıca eşitlik konusunda aşırıcılığa gidilmemelidir. Kendisini yöneten konumda olan halk, frenlenmediği takdirde her ferdin despotluğu ortaya çıkar ki bu durum da özgürlük ve eşitliğin sonunu getirir (Arslan, 1989:272-273).

18. yüzyılda demokrasinin oldukça değer kazandığı iki bildirge ilanı insanlık tarihinde oldukça önemlidir. Bunlardan birincisi 1776 yılında on üç koloninin Büyük Britanya Krallığı'ndan ayrılarak bağımsızlığını ilan ettiği Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi'dir. İkincisi ise Yakın Çağ'ı başlatan ve Fransız devriminden hemen sonra ilan edilen İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'dir. Bu iki bildirge ilanı demokrasi kavramını yükseltme dönemine geçirmiş ve birçok katkı sağlamıştır. (Mankan 2020:124). Amerikan ve Fransız devrimleri sonrası eşitsizlik, mahrumiyet ve ayrımcılık gibi kavramlar karşısında temel hak ve hürriyetlere erişim sürecinin demokratikleşme mücadelesi olarak adlandırıldığı dünyada modern demokrasi 19. ve 20. yüzyılda daha da gelişerek ivme kazanmıştır (Işık, 2006:86).

Kronolojik olarak demokrasinin gelişiminde bu asırları ele alırken düşünür Tocqueville'nin demokrasi anlayışına yer vermek gerekmektedir. 1805 yılında Paris'te dünyaya gelen düşünürün gerçek adı Alexis Charles Henri de Tocqueville'dir. Köklü ve aristokrat sınıfına mensup bir aileye sahip olan Tocqueville, din derslerinin yanında kraliyet kolejinde de öğrenim görmüştür. Felsefe ve hukuk alanında kendisini geliştiren düşünür, aristokrasi ve burjuva sınıflarını yakından tanımış ve buhranlarını teşhis etmiştir. Fransa'da gerçekleşen devrim sonrası Amerika'ya giderek oranın siyasal yapısını incelemiş ve "Amerika'da Demokrasi" eserini kaleme almıştır. Tocqueville'yi alanında bu denli önemli kılan ve kendisine büyük bir ün kazandıran bu eser yaşadığı döneme damgasını vurarak birçok ödüle layık görülmüştür (Kale Özçelik, 2021:336-337).

İngilizceye çevrildikten sonra Anglosakson dünyada büyük bir ilgi gören “Amerika’da Demokrasi” eseri iki ciltten oluşmaktadır. İlk ciltte tüm dünyaya Amerikan Demokrasisi’nin övgüsü yapılırken ikinci ciltte eleştirel yaklaşımlar yapılmıştır. Eserin ilk cildi özellikle Amerika’da çok benimsenmiş ve ders kitabı olarak okutulmuştur. Ancak ikinci cildi o kadar ses getirememiştir. Tocqueville ve eserinin tekrar gündeme gelmesi, onun Amerika seyahatine ait gezi notları ve günlükleri gibi diğer yazılarının ortaya çıkmasıyla 1938 yılında gerçekleşmiştir. Amerika’da C.W. Mills ve Fransa’da Raymond Aron’un çalışmalarıyla Tocqueville’nin demokrasi anlayışı tekrardan canlanmıştır. Eserin amacı ise Fransız okura, devrimden sonra siyasal alanda ortaya çıkan kaosa nazaran Amerikan demokrasisinin başarısını göstermektedir. Çünkü ona göre gelişmekte olan demokratik toplumun ideali ABD’dir (Kalfa ve Ataay, 2014:30-31).

Tocqueville’ye göre aristokratik toplumların yapısı modern toplumsal yapıya aykırıdır. Bu nedenle aristokratik toplum yapısı yeni sosyal duruma aktarımı gerçekleşmeyecektir. Ona göre yeni toplumu eski değerlerle yargılamak yanlıştır ve eşitsizlik üzerine kurulu aristokrasi ile eşitlik üzerine kurulu demokrasi arasında önemli bir ayrım vardır (Özyurt, 2007:26). Eserinde açıkça ayrıcalık esaslı aristokrasinin yaşam süresini doldurduğunu vurgulayan düşünür, ayrıcalıkların ortadan kalkacağını ve hiyerarşik toplum düzeni yerine eşitlik esasına dayalı demokrasinin geleceğini söyler (Dinçkol, 2004:152).

Demokrasinin tüm unsurlarına eserinde değinmeye çalışan Tocqueville, ABD’nin Avrupa sömürgesi sonrasında göçmen yerleşimi durumunun getirdikleriyle totaliter ve otoriter bir yönetim olan aristokrasi yerine demokrasiyi benimsediğini ve bunu sivil toplumun gücüyle sürdürdüğünü belirtir. Ona göre sivil toplum demokraside oldukça önemlidir ve anayasal demokrasi rejiminin varlığı sivil toplumun varlığına bağlıdır (Tumay ve Okatan, 2015:329). Eşitlik konusunda ise birey özgürlüğüne dikkat çeker. Eserinde insanların özgür olmadan asla eşit olamayacağını ve eşit olmayan insanların da özgür olamayacağını dile getirir (Tocqueville, 1994: 164-167). Ayrıca eserinde merkeziyetçilik kavramı hakkında da değerlendirmelerde bulunur. Ona göre demokratik bir toplumda merkeziyetçilik, âdemi merkeziyetçilik ile desteklenmelidir. Ortaçağda feodal toplumları etkisi altına alan karışıklık süreci, yerel ve genel çıkarların ortak bir odak oluşturamamış olmasıdır. Siyasal iktidar yetkilerinin güçler arasında dengeli paylaştırılmamasının sonucu olarak Avrupa devletleri bu dönemde güçlerini etkin bir

şekilde kullanamamıştır. Bu açıdan bakıldığında Tocqueville, merkeziyetçiliği olumsuz değerlendirmemiş aksine gerekli görmüştür. Her iki merkeziyetçi yönetimin etkinlik alanları doğru belirlenmeli ve gerektiğinde beraber uygulanmalıdır (Yetiş, 2006:284-285).

Demokrasi 20. yüzyılda aydınlanma düşüncesiyle beraber ideal bir durum haline gelirken hızla yayılmasına paralel olarak birçok demokrasi inanışları da ortaya çıkmıştır (Güneş, 2011:21). Böylece demokrasinin tarihsel süreçte birçok olaydan etkilenerek birçok olayı da etkisi altında bıraktığını ve bulunduğu çağa uygun bir şekilde gelişerek dönüştüğünü söylemek doğru olacaktır. Günümüz ülke yönetimlerinde ilk sırada yer alan demokrasi, bulunduğu toplum ve coğrafyaya göre farklı modeller sergileyen, araçlarıyla yönetimde temsiliyeti sağlayan değişken bir kavramdır.

1.1.2. Demokrasi Modelleri

“İyi bir yönetim nasıl olmalıdır?” sorusuna cevap arayan Jean-Jacques Rousseau; toplum, devlet, egemenlik, halk, yönetim ve yönetim çeşitleri gibi birçok konuyu “Toplum Sözleşmesi” kitabında ele alarak “ideal” olanı arama yoluna gitmiştir. Düşünürü göre demokrasi iç savaş ve kaosa diğer tüm yönetim şekillerinden daha yakındır. Bunun nedenini ise demokrasinin varlığını koruyabilmesi için sürekli olarak biçim değiştirdiği iddiasıyla açıklar (Rousseau, 2021:64). Günümüzde birçok coğrafyada birçok demokrasi görüşü ve uygulamasının olması Rousseau’yu haklı çıkarmaktadır. Siyasi şekliyle demokrasi dinamiktir ve toplumların gelişmesine bağlı olarak değişkenlik gösterir. Bu yüzden ülke yönetimleriyle doğrudan bağlantılı olduğu net bir şekilde ifade edilebilir. Yönetimler uzun soluklu olabilmek için kendi ülkelerine en uygun şekliyle demokrasiyi alır ve gerekli değişiklikleri yaparak kullanmayı amaçlar (Güçyetmez, 2017:493).

Demokrasi, amaçlanan yönetime giden yolda görüş farklılıklarıyla beraber işlevsel olarak merkezde şekli varlığını korur ve çeşitlenir. Böylece birçok siyasi ve felsefi görüşleri de bünyesine alarak zenginleşmektedir. Bu durum birçok siyasi araştırmacı tarafından irdelenerek demokrasinin biçimsel sınıflandırılması yapılmaya çalışılmıştır. İşlevsel açıdan demokrasiyi sınıflandırmaya çalışan David Collier ve Steven Levitsky 550 farklı demokrasi çeşidini ortaya koymuşlardır (Güneş, 2011:24). Siyasal rejimlerin yasal

duruma gelebilmek için demokrasiyi referans almaları sebebiyle ortaya çıkan çeşitlerin en önemli olanlara değinilmesi faydalı olacaktır (Karadağ, 2006:75).

1.1.2.1. Klasik Demokrasi

Literatürde Batı veya Çoğulcu demokrasi olarak da isimlendirilen klasik demokrasi anlayışında yönetim hakkı çoğunluğa aittir. Bir ideoloji olmayıp yönetim biçimi olarak esas alınan klasik demokrasi, seçme yaşında olan ve o ülkeye vatandaşlık bağıyla bağlı herkesin genel seçimde oy kullanımıyla siyasal iktidarın belirlenmesidir (Tunç, 2008:1117). Yönetim hakkını elinde bulunduran çoğunluk, azınlığın haklarını ihlal edemez. Aksine azınlık kesimin hakları oldukça önemlidir. Çoğunluğun yönetimi, işlerlik açısından gereklidir ancak yeterli değildir. Parlamentodaki üstünlüğü kabul edilen çoğunluğun sınırsız yetkilerinin olduğunu söylemek imkânsızdır (Yavuz, 2009:292).

Klasik demokrasi, ülkelerin yönetim sistemlerine ve sosyo-ekonomik durumlarına bağlı olarak değişkenlik gösterebilir ancak temelde dayandığı ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

Temsil ve Seçim İlkesi: Doğal olarak ilkelerin ilki “temsil ve seçim” ilkesidir. Temsil, halk adına karar alacak olan temsilcilerin seçildikleri yerin aksine tüm milletin vekili olarak görev alması iken; seçim ise bu temsilcilerin genel, eşit ve serbest oy esasıyla seçilmiş olmasıdır (Tunç, 2008:1118).

Çoğunluğun Yönetme Hakkı: Genel oy ile iktidara gelen çoğunluğun belirli süreliğine yürütme erkini elinde bulundurmasıdır (Şinik, 2001:9) Bu ilkenin gerçekleştirilmesi demokrasinin araçlarından olan siyasi partiler eliyle mümkündür. Eğer bir siyasi parti bu çoğunluğu sağlayamaz ve hükümet kuramaz ise doğal olarak bir diğer parti ile koalisyon yapma yoluna gidecektir.

Temel Hak ve Özgürlüklerin Korunması: Uygar dünyada demokratik olduğunu iddia eden her ülke tüm bireylerinin temel hak özgürlüklerini tanınması ve hukuki alanda bu hakları güvence altına alması gerekmektedir (Şimşek, 2007:13).

Yasa Önünde Eşitlik: Çoğulcu demokraside gelişmiş olan bir diğer ilke “Yasa Önünde Eşitlik” (Kanun Önünde Eşitlik) olup hukuksal eşitliği işaret eder. Yasaların; ekonomik güç, köken, cinsiyet gibi hiçbir ayırım gözetilmeksizin

toplumda herkes için düzenlenerek uygulanmasıdır (Serim, 1994:15). Bu ilke çıkarılan ya da var olan herhangi bir yasanın ceza, koruma, yükümlülük gibi getireceği her türlü sonucun eşit hukuki kişilere eşit olarak uygulanmasını ifade eder.

1.1.2.2. Koruyucu Demokrasi

Tarihsel süreçte yükselişine devam eden demokrasi düşüncesi bilindiği üzere 17., 18. ve 19. yüzyıllarda ivmesini artırırken yaşanan gelişmeler paralelinde farklı modellerini sunmaya başlamıştır. Bu durumun temelinde Kara Avrupası'nın Orta Çağ anlayışını kırmak istemesi yatmaktadır. Klasik liberalizmin demokrasi anlayışını temsil edecek olan korumacı demokrasi modelinde, devletin keyfi uygulamalarına karşı bireyin korunması merkezde esas alınmıştır (Gökçe ve Dölek, 2018:124). Bu modele göre demokrasinin temel görevi bireylerin hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasıdır. Doğal hukuk ve doğal haklar teorilerine dayanan koruyucu demokrasi modeli; Thomas Hobbes'un liberalizm mücadelesi ve John Locke'un liberal anayasacılık savunmasıyla daha da zenginleşmiştir (Bal, 2014:223). Klasik demokrasinin temel ilkelerinden olan "bireyin temel hak ve özgürlüklerinin korunması" ve "yasa önünde eşitlik" ilkeleri korumacı demokrasinin olmazsa olmazıdır. Bireyler hak ve özgürlükler temelinde diğer bireyler karşısında koruma altına alınırken aynı zamanda yöneticileri karşısında da koruma altına alınmalıdır. Devletin var olma amacından dışarıya çıkmaması düşüncesi ile güçler ayrılığının sağlanması ve egemenliği elinde bulunduran halka hesap verilebilirliği sağlanmalıdır. Dolayısıyla egemenliğin mutlak olarak halka dayandığı düşüncesi temelinde yönetim erkini elinde bulunduracak kesim belirli aralıklarla yapılan bir seçim ile meşru hale gelmelidir. Burada meşruluk ancak uygun rekabet koşulları altında yarışan partiler arasında gizli oy ile yapılacak seçim ile sağlanır. Aynı zamanda farklı görüşlere sahip partilerin varlığı ve birden çok lider adayının olması seçimin esas amacına ulaşmasında oldukça önemlidir.

1.1.2.3. Kalkınmacı Demokrasi

Gelişmeci demokrasi olarak da isimlendirilen kalkınmacı demokrasinin temel düşüncesi bireysel ve toplumsal gelişmenin öne çıkarılmasıdır. Korumacı demokrasiye eleştirel bakış açısı sonrası ortaya çıkan bu modelin savunucuları, bireysel gelişim için

demokrasinin var olması gerekliliği üzerinde dururlar (Gökçe ve Dölek, 2018:124). Bu demokrasi modeli toplumda avantajlı olmayan kesimin hayat standartlarını yükseltmek için devletin daha çok müdahaleci olması gerektiğini savunurken siyasal katılımın artırılmasını, halkın bilgi edinme hakkının savunulmasını, kaynakların etkin ve adilce dağılımının sağlanmasını amaçlar (Bal, 2014:224).

Genel itibariyle bakıldığında, Eski Yunan dönemindeki klasik demokrasi 17. ve 18. yüzyılda yeni demokrasi idealleri ile dönüşüme uğramıştır. Demokrasinin, bireyleri yönetici zulmünden koruma işlevi, korumacı demokrasiyi ortaya çıkarken sonrasında gelişen düşünceler ise demokrasiye farklı vasıflar vermeye devam etmiştir ve gelişmeci demokrasi anlayışını ortaya çıkmıştır. Bu anlayışa göre demokrasinin, bireyi ve toplumu geliştirmesi gerektiği savunulmaktadır (Eriş ve Akıncı, 2019:39). Bu noktada çağdaş siyaset biliminin önde gelen teorisyenlerinden biri olan Robert Dahl'ın düşünceleri önem arz etmektedir. Dahl'a göre 20. yüzyılda demokrasinin tüm alternatifleri yok olmuş ya da farklı ve garip bir hal almışlardır. Bu süreçte merkezi monarşi, aristokrasi ve oligarşi meşruiyetini yitirmiştir. Bu yüzden demokrasiyi tüm yönleriyle ele Dahl, "Neden Demokrasi" sorusuna "demokrasi arzulanır sonuçlar doğurur" cevabını vermektedir. Arzulanır sonuçlar içerisinde insani gelişmeyi vurgular ve demokrasinin faydalarını şu şekilde sıralar;

- Demokrasi zalim ve kötü diktatörlerin yönetime geçmesini engellemeye yardımcı olur.
- Demokrasi vatandaşlarına demokratik olmayan sistemlerin sağlamadığı ve sağlayamayacağı pek çok temel hakkı sağlamayı garanti eder.
- Demokrasi vatandaşlarına mümkün olan alternatiflerinden daha fazla kişisel özgürlük sağlar.
- Demokrasi insanların kendi temel çıkarlarını korumalarına yardımcı olur.
- Sadece demokratik bir hükümet, insanların kendi kaderlerini tayin özgürlüklerini yaşayabilmeleri, yani kendi seçtikleri kanunlar uyarınca yaşayabilmeleri için azami fırsatı tanıyabilir.
- Sadece demokratik bir hükümet ahlaki sorumlulukların yerine getirilebilmesi için azami fırsatı tanıyabilir.
- Demokrasi, insanı, gelişimi mümkün olan herhangi bir alternatifinden daha çok destekler (Dahl R.A., 2001:1-48-63).

Dahl'a göre demokrasi dışı yönetimlerde yetişkinler, kendi çıkarlarını korumak, özgür karar alabilmek ve aldığı kararlar doğrultusunda sorumluluk altına girmek için yeterli alan bulamazlar. Demokrasi, alan bulunduğu takdirde geliştirilecek özellikler için tam bir güvence verebilecek yeterliliğe sahip olmasa da bunlar için gerekliliği aşikârdır.

Demokraside gelişmeye odaklanması, sistem olarak birçok demokratik yöntem modelini ortaya çıkarmıştır. Bunlar içerisinde en radikal olanı J.J. Rousseau'ya aittir. Rousseau'ya göre bireyler, yaşadıkları toplum içerisindeki politik sürece doğrudan ve sürekli olarak katıldıkları takdirde özgürleşecektir. Aksi durumda düşünür, halkın yalnızca parlamento üyesi seçiminde özgür olduğunu ve seçim sonrasında köleleştiğini savunur. Rousseau'nun radikal gelişmeci demokrasisi, siyasi eşitlikten ziyade yüksek düzeyde siyasi eşitlik gerektirmektedir. Rousseau, bu düşüncesiyle 1960'lı yılların sonrasında yeni sol düşünürler tarafından modern düşüncede savunulan katılımcı demokrasinin temelini oluşturacaktır (Heywood, 2014:109-111).

1.1.2.4. Liberal Demokrasi

“Serbestlik” (TDK, *Fransızca libéralisme*) anlamına gelen liberalizm, bireysel özgürlüğü savunan bir felsefi görüş olarak karşımıza çıkmaktadır. Liberalizmin kurucusu olarak bilinen John Locke'a göre; Liberalizm, bireyin temel haklarını ve özgürlüğünü korumaya çalışırken bu amaç doğrultusunda siyasal iktidarın sınırlandırılması gerektiğini savunur (Ekmekçi, 2013:207). Bu görüşe göre devlet olabildiğince faaliyet alanını küçülterek savunma, güvenlik ve adalet gibi hizmetleri sunarken ekonomi, eğitim, sağlık, konut, kültür, çalışma gibi alanlara müdahil olmamalıdır (Gözler, 2015:142). Bu görüşün demokrasi anlayışı da bize liberal demokrasiyi sunar.

Liberal demokrasi, liberalizmin ve demokrasinin değer ve ilkelerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıkmış olup bireyin özgürlüğünün genişleyebilmesi için devletin siyasi alanda da sınırlandırılması gerekliliğini savunmaktadır (Arslan, 2015:20-25). Bu haliyle liberal demokrasi otorite temsili ile bireylerin hak ve özgürlüklerinin dağılımını dengelemeye çalışan bir anlayış olarak demokrasinin günümüzde önemli bir türüdür (İspir vd., 2015:108). Şüphesiz özgürlükçü bu düşünce yönetim erkini halka atfeder ve temsili demokrasi sistemi ile belirli aralıklarla yapılan seçim vasıtasıyla halkı iktidara taşır. Tüm yapılarıyla beraber devlet organları dönemsel olarak tekrarlanan seçimle

işbaşına gelmeli, seçimlerin ve siyasi teşkilatlanmanın serbestliği sağlanmalıdır. Aksi durumda liberal demokrasinin varlığından şüphe edilir ki bu açıdan bakıldığında demokratik gelişmelerin sağlanmasında liberalizm düşüncesinin payı büyüktür (Demirkol, 2020:37).

Liberal düşünce, seçilmişlerin birey hak ve özgürlüklerini sınırlandırması tehdidine karşı Anayasacılık kavramını geliştirmiştir. Devlet yetkilerini elinde bulunduran politikacı ve bürokratların yetkilerine bir üst sınır koyma amacıyla ortaya çıkan Anayasacılık, yalnızca liberal demokrasiyle ilişkilendirilebilir (Yayla, 2012:13). Böylece demokrasi yalnızca yönetimin halka dayalı olmasını ifade ederken liberal demokrasi ise geçerliliğini halkın rızasından alan, sınırsız yetki vermeyen, sınırlı ve anayasaya dayalı bir yönetimi sunduğu söylenebilir (Şahin, 2008).

1.1.2.5. Sosyal Demokrasi

18. ve 19. yüzyılda Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesiyle makineleşme ortaya çıkmış ve bu durum üretimin artmasıyla da işçi sınıfının emeğinin çok büyük bölümünün sermaye sahibine intikal etmesine yol açmıştır. Bu durumun sebep olduğu düşünülen ve ekonomik serbestliği savunan liberalizme tepki olarak ortaya çıkan sosyalizm, büyük devrimlere kadar giderek gücünü artırmıştır. Sosyal demokrasi modeli de bu gelişmelerin sonucunda emeğinin tam karşılığı verilmeyen ve elinden alınan işçi sınıfının demokrasi anlayışına yönelik harekete geçirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Sosyal demokrasi, üretim araçlarının topluma ait olduğunu ve işçi sınıfının yönetimde olması gerekliliğini savunan sosyalizmden ayrı olsa da ondan bağımsız bir anlayış olarak düşünülemez. Sosyalizm ve demokrasi, sosyal demokrasi içerisinde ele alınması gereken önemli ve vazgeçilmez dinamiklerdir (Şahin, 2004:10).

Ekonomik bir sınıf olan işçi sınıfının sorunlarına çözüm yolu arayan sosyal demokrasi eşitliğin sağlanması için devlet müdahalesinin olması gerektiğini savunur (Oğuzhan, 2019:23). Demokratik yollarla toplumsal eşitliği hedefleyen sosyal demokrasi, anlayış ve uygulamada ülkeden ülkeye farklılık gösterse de ana ilkelerini “eşitlik ve adalet” , “özgürlük” ve “dayanışma” olarak sıralayabiliriz (Söğüt, 2020:5-7). Bu haliyle sosyal demokrasi, ana ilkelerine bağlı, yaşadığı tarihsel süreç neticesinde kendi içerisinde birçok çeşidini barındıran, işçi hak ve özgürlüklerini merkezine alan ve günümüzde birçok

siyasal parti ve hükümet tarafından benimsenen güçlü bir demokrasi anlayışı olarak varlığını devam ettirmektedir.

1.1.3. Demokraside Kadın

Çalışmanın konusu gereği irdelenecek olan kadın politika ve kampanyaları öncesinde, kavramsal çerçevede demokrasi ile kadının beraber ele alınması önem arz etmektedir. Demokrasinin temelinde yatan temsiliyet unsurunun oluşturulmasında toplumdaki her bireyin iradesinin eşit ölçüde öneme sahip olup olmadığı ve cinsiyet faktörünün bu önemi tayin edecek bir etkide olup olmadığı üzerinde durulmalıdır. Bu doğrultuda demokrasinin ilk uygulamalarına bakıldığında görülecektir ki asıl sorun irade sahibi olan yurttaş kavramının içerisine kadının dâhil edilmemesidir. Belirtilen dönemde siyasi alanda söz sahibi olarak demokrasiyi icra edecek olan yurttaş, kelime anlamı gereği köle ve çocuklarla beraber kadını da içermemektedir. Bu durum siyasi alanda kadını görünmez bir konumda bırakmıştır. Şöyle ki Aristo ile başlayan demokrasi kuramlarında ve yurttaşlık kavramında cinsiyet temelli bir ayırım söz konusu değildir. Çünkü demokrasi işleyişinde söz sahibi olan üye yirmi yaş üzeri şehir sakini erkek bireyi ifade etmekteydi. Böylece iktidarın cinsiyeti konusunda tartışma tam anlamıyla yersiz kalmıştır. Bu anlayışı Montesquieu de devam ettirmiş, yurttaşın burjuvazi ve halkın erkekleri olduğunu söylemiştir. Görüldüğü üzere demokrasinin bu evresinde siyasal katılımın temelinde var olan seçme hakkı dahi kadına verilmemiştir (Deniz, 2007:3).

Toplumsal cinsiyet algısının getirdiği anlayış ile kendisine atfedilen roller gereği siyasal alandan uzak kalmış olan kadın, tarihsel süreçte siyasal haklarına oldukça geç ulaşmıştır. Aydınlanma düşüncesi ile toplumun yaşam biçiminin tekrardan biçimlenmesi kadının önünü açmıştır. Bu durum kadının da hayat biçimini değiştirmiş, eğitim ile beraber toplumun değer yargıları farklılaşmıştır. Eşitlikçi anlayışın toplumda oluşturduğu baskı, kadının siyasal alandaki haklarına ulaşmasında etkili olmuş ve yasal düzenlemelerin temelini oluşturmuştur. Her hakta olduğu gibi yasama alanında sahip olunan haklarda da eşitlikçi adımlar atılarak kadının seçme ve seçilme hakkının önü açılmıştır (Türel ve Çağlar, 2010:22).

Demokrasi düşüncesinin doğuşundan toplumların çağdaş yaşam biçimine geçişine kadar olan tarihsel süreçte kadın, demokratik yönetim yapısında var olmayı beklemiştir.

Ancak halkın iktidara gelerek kendi kendini yönetmesi olarak algılanan bu yönetim biçimi, kadının asırlar boyunca siyasal faaliyetlerde bulunmasına izin vermemiştir. Bu haliyle demokrasinin temelinde var olan esas düşüncesi ile ters düştüğü söylenebilir. Temsil vasıtasıyla halkı iktidar yolculuğuna çıkarmadan önce toplumu sınıflandırmaya tabii tutarak belli özelliklere sahip olanların iradelerini kayda değer bulmuştur. Cinsiyet faktörünün oldukça etkili olduğu bu durum toplumun eşitlikçi anlayışı benimsemesi gibi bir takım gelişmelerin ardından ancak demokraside çözülmesi gereken bir problem olarak görülmüş ve bu alanda gerekli adımlar atılmaya çalışılmıştır.

Tablo 1.1. Yıllara Göre Bazı Avrupa Ülkelerinde Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkının Tanınması

Sıra	Ülke	Kadınlara Seçme ve Seçilme Hakkının Tanınması
1	Rusya	1918
2	Gürcistan	1918
3	Ermenistan	1920
4	Türkiye	1934
5	Bulgaristan	1945
6	Yunanistan	1952
7	Makedonya	1946
8	Arnavutluk	1920
9	Romanya	1929
10	Sırbistan	1945
11	Almanya	1918
12	Fransa	1944
13	İtalya	1946
14	İsviçre	1971
15	Hollanda	1919
16	İspanya	1931
17	Portekiz	1931

(<https://tr.euronews.com/2021/12/05/turkiye-de-kadinlara-ilk-kez-1934-te-oy-verdi-avrupa-da-durum-ne>)

Tablo 1.1.'de görüldüğü üzere 20. yüzyılda kadına seçme ve seçilme hakkı verilmeye başlanmıştır. Ancak kadına siyasal alanda verilen özgürlükler sonrası mevcut

sorunun yine devam ettiği görülmüştür. Kadına seçme ve seçilme hakkının verilmesinden günümüze kadar demokraside temsil görevinde kadının erkeğe oranla çok daha az rol aldığı görülmektedir. Türkiye üzerinden örnek verilecek olunursa 2018 genel seçiminde kadın milletvekili oranı tüm zamanların en yüksek oranlarından biri olmasına rağmen %17 civarındadır (www.ysk.gov.tr). Toplumumuzun yarısını kadınların oluşturduğu düşünülürse bu oran demokratik değerler açısından kabul edilemeyecek bir seviyededir.

Günümüzde siyasal alanda kadın-erkek eşitliğinin sağlanmadığı, özellikle seçilme hakkından kadınların faydalan(a)madığı açıktır ki bu durum toplumlarda var olan cinsiyet kaynaklı rol farklılaşmasının siyasal alana yansımaları olarak görülmektedir (Belli, 2015:73). Demokraside mevcut olan bu sorunun giderilmesi yönünde istekli olan yönetimler siyasal partilerin milletvekili sayılarına müdahaleci bir sistem olan cinsiyet kotası uygulamasını hayata geçirmişlerdir. Günümüzde birçok ülkede farklı oranlarda kota sistemi uygulanmakta olup demokrasinin etkinliği arttırılmaya çalışılmaktadır.

Toplumların genel itibarıyla yarısını oluşturan kadınların sorunlarının çözülmesi, onların demokraside temsil edilmesiyle mümkündür. Bu nedenle siyasal ve kamusal alanda kadın oranının arttırılması ve bu oranın artırılması için gerekli unsurların sağlanması gerekmektedir (Oruç ve Bayrakçı, 2018:474). Kadının siyasal temsilde eksik kalmasına neden olan koşullar tespit edilerek ortadan kaldırılmasına yönelik gerekli adımlar atılmalıdır.

1.2. SİYASİ PARTİ KAVRAMI

Dilimizde 1940'lı yıllara kadar "firka", sonrasında ise "parti"; İngilizce "Party" ve Fransızca "Partie" olarak adlandırılan kavram siyasi bir yapıyı ifade eden topluluk adıdır (Saka, 2013:6). Bu topluluk, devleti yönetme isteği olan ve aynı siyasal görüşe sahip insanların bir araya gelerek oluşturdukları demokratik bir kurumdur (Eryılmaz vd., 2013:133). Günümüz siyasi partilerine yakın ilk örnekleri Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de ortaya çıkmış olup, 1795-1800 yılları arasında Amerika'da kurulan "Cumhuriyetçi Parti" ilk siyasi partidir (Nohutçu, 2008:515).

Ülkelerin yapısına, yönetim şekline ve anlayışına göre farklılık gösterse de kamu politikası üretme sürecinde etkin rolü olması sebebiyle hiç şüphesiz siyasi partiler demokrasinin vazgeçilmez araçlarıdır. Demokrasi düşüncesinin esaslarından olan ve

günümüzde siyasi hak ve yükümlülükler olarak tanınan seçme, seçilme ve oy verme gibi işlevler siyasi partiler üzerinden hayata geçirilir (Gönül, 2021:98). Halk tabanlı olması ve gelen talepler neticesinde aksiyon alınması halk temsiliyetini ve politika üretimini oluşturur. Bu yönleriyle siyasi partilerin anlaşılması, geliştirilmesi ve ideolojik olarak zenginleştirilmesi demokrasinin özü itibariyle oldukça önemli ve gereklidir.

1.2.1. Siyasi Partiler ve Demokrasi

Çağdaş demokrasilerde devletin politik doğrultusu siyasi partilerin kendi ideolojileri doğrultusunda mücadeleleriyle belirlenmektedir (Erdoğan, 2016:60). Siyasal denetimin halkın elinde bulunduğu demokraside işlevsel olarak en önemli araç konumunda siyasi partiler bulunmaktadır. Bu yönüyle bakılacak olunursa günümüz çağdaş demokrasinin varlık şartı siyasi partilerin varlığına bağlıdır. Bu durumun bilincinde olunması siyasi partileri kurumsallaştırmış, idari, hukuki ve finansal açıdan da meşruiyet kazandırmıştır.

Siyasi partilerin genel fonksiyonlarına bakıldığında “menfaat birleştirilmesi” bunların başında gelmektedir. Halkın demokrasi ile iktidara gelme sürecinde toplumun birçok kesimi kendi menfaatleri için siyasi alanda bir beklenti içinde olur. Ekonomik, kültürel, sosyal, kimliksel birçok menfaat alanında işçi, memur, tacir gibi birçok kesimin taleplerinin siyasi kararlar haline dönüştürülmesi öncesinde siyasi partiler vasıtasıyla menfaat birleşimi gerçekleşerek birkaç siyaset alternatifine indirgenmesi sağlanmaktadır (Sarı, 2020:105). Bu birleşim olmadığı takdirde toplumda her kesimin hatta her bireyin her türlü alandaki menfaatinin ülke siyasetinde gündeme gelmesi söz konusu bile olamaz. Demokrasinin özü itibariyle konu ele alınacak olunursa, siyasi partilerin oy kaygısı ile kendi politik gündemine daha çok kesimin talebini dâhil etmek için daha çok bireye ulaşması ve siyasi alanda aktif hale gelmesini sağlaması menfaat birleşimi fonksiyonunun bir sonucudur.

Siyasal partiler iktidara gelme çabası içinde yapmış olduğu tüm çalışmalar, buldukları toplumda bireylerin siyasi alanda bilgi sahibi olmasına, demokratik unsurları öğrenmelerine ve benimsemelerine yol açmaktadır. Bu durum bireylerin siyasal kültür edinmelerini ve bu alanda sosyalleşmelerini sağlamaktadır. Bu siyasal sosyalleşme, Hymann’a göre; belirli araçlar vasıtasıyla bireylerin durumlarına uygun

siyasal davranışları öğrenmesi demektir (Baltacı ve Uysal, 2012:179). Öğrenilmiş bu davranışlar, toplumdaki bireyleri siyasallaştırarak demokratik değerler alanında bilinçlenmesine ve toplumun demokratikleşmesinde etkin bir rol oynar (Yılmaz, 2013:328).

Bireyin, yönetimin almış veya alacağı tüm kararları etkileme yolunda yapmış olduğu her türlü fiil “siyasi katılma” kavramıyla ele alınmaktadır. Siyasi katılma çok farklı şekillerde gerçekleştirilebilir. Bu fiillerin işlevsel açıdan etkin bir şekilde kullanımı şüphesiz siyasi partiler üzerinden gerçekleşir. Oy verme, seçim kampanyalarında bulunma, benimsenen ideoloji doğrultusunda örgüt veya kuruluşa üye olma, yetkili olsun olmasın başkaları ile bireysel veya kamusal konuların irdelenmesi veya tartışılması gibi birçok davranış siyasi katılım olarak adlandırılabilir (Sarı, 2020:132). Bu fiillerin belirli disipline bürünerek sistemli bir şekilde ortaya çıkmasında siyasi partilerin kanal görevi gördüğü söylenebilir. Kısaca ifade edilirse siyasi katılımı ilkel demokrasilerde olduğu gibi yalnızca “oy kullanma” fiili olarak görmemeli ve günümüzde çok geniş bir hareket alanı olan siyasi katılma arayışının aracı kurumunun siyasi partiler olduğu bilinmelidir (Eriş ve Akıncı, 2019:47).

Temel görevlerinden birinin kamu politikası üretme olan siyasi partiler halkın siyasi mobilizasyonu ve katılımını sağlama noktasında gerekli çalışmaları yapmak için üye kadrolarına ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle siyasi partiler kadrolarının düzenli bir işleyiş içerisinde çalışabilmesi ve sonrasında kamu politikası üretebilmesi için gerekli organizasyonu sağlamak adına örgütlenmektedirler (Eroğul, 1999:223). Bu örgütlenmeye bağlı olarak hükümet kurmada pay hakkına sahip olan siyasi partiler yürütme gücünün aktörlerini de belirlemektedir. Demokrasilerde cumhurbaşkanı, başbakan ve bakan gibi yüksek statülü yürütme kişilerinin siyasi parti örgüt üyesi olma oranı oldukça yüksektir. Bu doğrultuda siyasi partilerin yasama ve yürütme erklerini belirlemede eş olmayan bir ağırlığa sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Görüldüğü üzere günümüzde doğrudan demokrasinin olmamasının da bir sonucu olarak siyasi partiler temsili demokraside birçok görevi üstlenmektedirler. Bu görevlerin yerine getirilebilmesi için de işleyişte temsil güçlerinin hareket serbestisine sahip olması gerekmektedir (Ateş, 1994:164-165). Bu nedenle demokratik bir ülkede siyasi partilerin özgürlüğüne gerekli önem verilmeli, baskı ve tehditlerden uzak tutulmalı ve her türlü

anayasal güvenceleri verilmelidir. Ayrıca siyasi partilerin işlevliğini kaybetmemesi için parti içi demokrasinin de tam manasıyla sağlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda siyasi partilerin genel başkanlık, komisyon, il ve ilçe başkanlığı seçimlerinde ve her türlü parti içi atamada demokrasinin ruhuna uygun davranılması elzemdir. Aksi takdirde siyasi partiler yalnızca bir veya birkaç liderin ideolojisine uygun politika üreten, parti dışı tüm unsurları reddeden, ayrıştırıcı aidiyet duygusuna sahip, halk temsiliyetini kaybetmiş bir topluluk haline gelir.

1.2.2. Yapılarına Göre Siyasi Partiler

Siyaset bilimci ve anayasa uzmanı Fransız Siyasetçi Maurice Duverger, yapıları itibariyle siyasi partileri ikiye ayırmaktadır. Bu ayrımı yaparken siyasi partilerin üyelerine olan yaklaşımları ve taşıdıkları amaçları esas almış, siyasi partileri kadro ve kitle partisi olarak ayırma yoluna gitmiştir (Atik, 1994:16). Yapı farkı esas alındığı için bu ayırmda siyasi partilerin büyüklüklerine ve üye sayılarına bakılmaz (Duverger, 1974:106).

İsminden de anlaşabileceği üzere kadro partileri üye sayılarını artırma gibi amaçları olmayıp nicelikten ziyade niteliğe önem vererek seçkin bir kadroya sahip olma amacındadırlar. İlk örnekleri Batı Demokrasilerindeki siyasi mücadelede ortaya çıkmış kadro partileri yalnızca seçim zamanında servet sahibi bireyleri bir araya getirerek iktidara sahip olmak için çalışmaktadırlar (Saka, 2013:23). Parti içi disiplini yok denecek kadar az olduğundan sert bir yapıya sahip değillerdir. İngiliz Muhafazakâr Partisi, Fransız Sağcı Partileri ve ABD'deki iki büyük partiyi bu grup siyasi parti olarak nitelendirebiliriz (Cerit, 2019:15). Seçim dışı siyasi faaliyetleri oldukça az olan bu parti tipinde giderler az sayıdaki elitistlerden sağlanmaktadır.

Yapı bakımından yapılan ayırmda kitle partileri, kadro partilerinin aksine daha çok sayıda üyeye sahip olma amacıyla olan partilerdir. Bu tür partiler seçim zamanı dışında da siyasi çalışma yürütmektedirler. Tarihsel süreçte sosyalizm etkisiyle kadro partisinden kitle partisine doğru bir geçişin ve yükselişin olduğu söylenebilir. Kitle partisinde esas amaç, işçi sınıfını eğiterek siyasi becerisi olan elit yetiştirmektir ve parti finansmanı işçi üyelerinin vermiş olduğu aidatlarla oluşturulur (Sarı, 2020:46). Kitle partilerinin oluşumunu oy verme hakkının geniş kitlelere verilmesiyle ortaya çıktığı ve sendikal

çalışmalar sonucu hayat bulduğu söylenebilir (İnan, 2014:50). Bu parti türüne işçi partileri ve sosyalist partiler örnek olarak verilebilir.

Şunu da belirtmek gerekir ki her ne kadar M. Duverger'in bu ayrımı ifade ettiği yıllarda mevcut siyasi partiler yalnızca kitle ve kadro parti özelliği gösterdiği söylenebilse de günümüzde bu ayrımı yapabilmemiz oldukça zordur. Tarihsel süreçte yaşanan siyasi gelişmeler siyasi partileri de yapı bakımından oldukça etkilediğinden günümüzde siyasi partileri yalnızca iki gruba indirgemek doğru olmayacaktır. Tüm siyasi araçlar gibi siyasi partilerin de canlı birer organizma olması ve bulunduğu zaman ve koşullara göre değişim göstermesi sebebiyle bir siyasi partiyi tasniflendirme oldukça güçtür.

1.2.3. İdeolojilerine Göre Siyasi Partiler

Kişi, grup ya da toplumu harekete geçirme kabiliyeti olan yine belli bir grup veya kesime ait fikir topluluğu olarak tanımlanan ideolojiler, insanlık tarihinde köklü değişimler gerçekleştirmiş ve gelecekte de bu potansiyele sahip olacağı düşünülmektedir. İdeolojilerin sebep olduğu değişimlerden en çok etkilenen alanlardan biri de şüphesiz siyasal alandır. İdeolojinin tarihini olmadığını savunan Fransız felsefe profesörü Louis Althusser, ideolojiyi, toplumsal yaşamı her zaman ve her aşamada etkileyen bir oluşum olarak tanımlar (Kazancı, 2002:57). Sosyal yaşamı ve siyasi alanı etkileyen bir faktörün siyasi partileri de etkilemesi kaçınılmazdır. “Demokrasi Modelleri” başlıklı konu içerisinde ele alındığı üzere demokrasi sınıflandırmasında David Collier ve Steven Levitsky 550 farklı demokrasi çeşidi saptamışlardır. Bu açıdan da bakılırsa demokrasi araçlarından biri olan siyasi partiler, farklı demokrasi anlayışlarının ve ideolojilerin etkisi altında çeşitlenmiş ve bu alanda tasnife ihtiyaç duyulmuştur.

Siyasi partileri ideolojik olarak tasniflendirebilmek için aydınlanma çağında ortaya çıkan siyasi ideolojileri ele almak gerekir. Modernizmin ürünü siyasi ideolojiler, aydınlanma teorileriyle beraber iyi hayat yorumları sunmaya çalışan ve birbirine zıt olan düşünceler olarak karşımıza çıkmaktadır (Kıraç, 2020:23). Siyasal ideolojiler, politik düzenleri açıklar, savunur veya olması gerekeni vaat eder; kendi inanç doğrultusunda da süreç, düzenleme ve programlarla strateji sunar (Dinçer, 2006:28).

İngiliz siyaset bilimcisi Andrew Heywood, 20. yüzyılın sonundan itibaren bir dizi siyasi, sosyal ve kültürel düzensizliğin olduğunu, ana siyasi ideolojilerin ise değişen

dünya düzeninin ve küreselleşmenin meydan okumalarına karşı kendilerini ayarladığını ve tekrardan tanımlandıklarını dile getirmiştir (Heywood, 2013:35). Sonrasında ise genel olarak 21. yüzyıl siyasi ideolojilerini Liberalizm, Muhafazakarlık, Sosyalizm, Milliyetçilik, Anarşizm, Faşizm, Feminizm, Ekolojik Düşünce ve Dini Fundamentalizm olarak ele almıştır.

Aynı düşünceye sahip insanların siyasal alanda bir araya gelmesi olarak tanımlanan siyasi partinin, belirli bir siyasal ideolojiyi benimsemesi ve o ideolojiyi merkeze alarak politika üretme çabası, siyasi partilerin ideolojik unsurunu oluşturduğu söylenebilir. Siyasi partiler, bir ideolojiyi benimseyebileceği gibi birçok siyasi ideolojiyi yumuşatarak da bünyesinde barındırabilir. Siyasi bir partinin ideolojisi kuruluş amacında, isminde, parti lider ve sözcülerinin konuşmalarında, kadrosunu oluşturan üyelerin benimsediği siyasal düşüncelerde, yayımlanan bildirimlerde veya seçim beyannamelerinde açıkça görülebilir. Buna karşın benimsenen ideoloji oy kaybetme korkusu, karşıt ideolojiye sahip partiler tarafından ittifak aracı olarak görülmemeye kaygısı veya politika üretiminde kısıtlı kalınmak istenilmemesi gibi sebeplerle açıkça dile getirilmemiş, gizlenmek istenmiş de olabilir.

Siyasal partiler, ideolojik yönden sınıflandırılma aşamasında benimsenen ideoloji ile anılarak kategorileştirilir. Bu açıdan bakıldığında siyasi partiler liberal partiler, milliyetçi partiler, muhafazakâr partiler, sosyalist partiler veya komünist partiler gibi sınıflandırılabilir. Örnek verecek olursak Liberal Parti'nin resmi internet sitesinde parti hakkında verilen bilgi bölümünde "Liberal Parti, 2021 yılında Süleyman Halid Soysal'ın Genel Başkanlığında kurulmuş, liberalizm ideolojisini savunan bir siyasi partidir" ifadesiyle parti, ideolojik düşüncesini dile getirmiş ve diğer tüm parti programlarında liberal bir politika izleyeceğinin görüntüsünü vermiştir (liberalparti.org) . Ayrıca yukarıda da ifade edildiği üzere bir siyasi parti, birden çok siyasal ideolojiyi bünyesinde barındırabilir ya da temelde var olan bir ideolojinin alt gruplarından birini desteklenebilir.

Son olarak belirtmek gerekir ki ideolojilerine göre parti sınıflandırılması, siyasal partilerin doğumuna sebep olan olay ile ele alındığında daha da anlaşılır olacaktır. 19. yüzyılda İngiltere parlamentosundaki iki grubun zıt düşüncelerle birbirinden farklılaşması Kara Avrupası'nda siyasal partilerin doğmasına neden olmuştur. Bu ideolojik ayrım sonucunda krala ve kiliseye bağlı Tory'ler Muhafazakar Parti'yi

kurarken, burjuva sınıfına yakın olan Whig'ler Liberal Parti'yi kurmuşlardır (Aliefendioğlu, 1999:96). Tarihe yön veren bu ayrıma bakıldığında Troy'ler ile Whig'ler arasında keskin bir siyasal ideolojik farklılığın olduğu söylenebilir. Burada dikkat edilmesi gereken husus ideolojik yönden sınıflandırma yapılırken parti yapılarına bakılmaksızın yalnızca partilerin benimsemiş olduğu siyasal akımların dikkate alınmasıdır.

1.3. SEÇMEN, KADIN POLİTİKALARI VE SİYASAL KAMPANYA KAVRAMLARI

Çalışmamız gereği seçmen, politika ve kampanya kavramlarının anlaşılması oldukça elzemdir. Bu kavramlara gelmeden önce demokrasi kavramı ve onun araçlarından olan siyasi partiler kavramı farklı yönleriyle ele alınmaya çalışılmıştır. Bu kavramların anlatımı sonrasında, demokratik sistemlerde siyasi partilerin nasıl iktidara geleceği, birbirleriyle nasıl yarışacakları, kimlerin yerel ve genel liderler olacağını belirleyecek olan seçim kavramı karşımıza çıkmaktadır. Halk egemenliği olan demokrasilerde vatandaşlar kendisini yönetme yetkisini hür iradeleriyle oy kullandıkları seçimlerde belirlemektedir (Doğan ve Göker, 2010:160). Seçim kavramı, etimolojik açıdan bakıldığında “birden çok durum, aday veya olanak arasından birini tercih etme” ve “seçme işlemini yerine getirme” olarak tanımlanmıştır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki ülkemiz açısından söyleyecek olursak, Türk halkının algısı gereği seçim kavramı ilk olarak siyasal anlamıyla düşünölmektedir. Siyasal açıdan seçim ise İngilizce “election” olarak ifade edilen, oy hakkına sahip olan kişilerin bu haklarını kullanarak yönetici ve temsilcilerini seçme işlemidir (Gözler, 2015:299).

Demokrasi anlayışlarına bağlı olarak şekil açısından ölkeden ölkeye farklılık gösteren seçimler, tanımından da anlaşılacağı üzere, sonucu itibariyle siyasal alanda işlevselliği oldukça yüksek olan bir olgudur. Bu nedenle siyasal seçimler öncesiyle ve sonrasında ölkü yönetimlerinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Siyasal seçimlere bu yönüyle bakıldığında insan unsurunu oluşturan seçmen kavramının ve seçmen görüşünü değiştirme potansiyeline sahip siyasal parti politika ve kampanyalarının da aynı derecede öneme sahip olduğu görölecektir.

1.3.1. Seçmen

Demokratik sistemlerde vatandaşlar, yönetici seçme hakkını kullanırken kazanmış olduğu statü ve yüklenmiş olduğu rol gereği “seçmen” olarak adlandırılır. Seçmenler, seçme yeterliliğini kazanmış, seçimler vasıtasıyla yönetimi belirleme ve görev başına getirme hakkına sahip vatandaşlar olarak tanımlanabilir (Elkırımış, 2020:11). Tanımlardan da anlaşıldığı üzere yalnızca “vatandaş olmak” seçmen olabilmek için yeterli görülmemiş, seçme hakkına sahip olma niteliği vurgulanmıştır. Bu noktada siyasal katılımın temeli olan “oy kullanma” kavramını ele almak gerekir. Oy kullanma anayasa ile güvence altına alınmış bir hak ve bireylere yüklenilmiş bir sorumluluktur (Karakuşlu, 2019:II) Kimlerin oy kullanma hakkına sahip olduğu, kimlerin oy kullanamayacağı ve kimlerin seçmen olamayacağı gibi hususlar ülkelerin seçim ile ilgili kanunlarında açıkça ifade edilmiş olup kriterleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu kriterler birtakım şartları yerine getirmiş olmak, farklı bir hukuki statüde bulunmamak ya da belirli suçları işlememek ve hüküm giymemek şeklinde olabilir.

Ülkemiz açısından bakıldığında ise yürürlükte olan 1982 anayasasının diğer tüm siyasi eylemleri olduğu gibi seçme hakkını da güvence altına aldığı görülmektedir (67. md). Ayrıca ülkemizde 3627 sayılı “Seçimlerin Temel Hükümleri Ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun” ile oy kullanma hakkına dair tüm hususlar, seçmen olabilme şartları ve hangi seçimlerde bireylerin seçmen sıfatına sahip olabileceği açıkça belirlenmiştir. Yasanın ilk ele alınması gereken maddesi “On sekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir” ifadesiyle 6. maddesidir. Sonraki maddelerde ifade edilen istisnalar hariç ilgili kanun maddesine bakıldığında din, dil, ırk, mezhep, cinsiyet, ekonomik statü gibi hiçbir ayırım gözetilmeden vatandaşlık konumu üzerinde durularak hakkın tanındığı, yalnızca “reşitlik” şartının tabii olarak arandığı görülmektedir.

Belirtilen yasaya göre oy kullanamayacak olanlar şu şekilde ifade edilmiştir (7. md);

- Silah altında bulunan erler, onbaşılar ve kıta çavuşları,
- Askeri öğrenciler,
- Ceza infaz kurumlarında hükümlü olarak bulunanlar.

Belirtilen yasaya göre seçmen olamayacaklar ise şu şekilde ifade edilmiştir (8. md);

- Kısıtlı olanlar,
- Kamu hizmetinden yasaklı olanlar.

Burada verilmiş olan şartların uygunluğu neticesinde, yasanın “Kanun Kapsamı” başlıklı ilk bölümünde (1. md) dile getirilmiş olan;

Özel kanunlarına göre yapılacak

- Cumhurbaşkanı,
- Milletvekili,
- İl genel meclisi üyeliği,
- Belediye başkanlığı,
- Belediye meclisi üyeliği,
- Muhtarlık,
- İhtiyar meclisi üyeliği,
- İhtiyar heyeti üyeliği seçimleri ve
- Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halkoyuna sunulmasında bir

Türk vatandaşının “seçmen” sıfatı ile oy kullanabileceği açıkça ortaya konmuştur.

1.3.2. Siyasi Partilerin Kadın Politikaları

Tarih boyunca birçok düşünür devleti ve devletin var olma amacını düşünmüş, bu alanda fikir ve teori geliştirmiştir. Bu düşünce kimi zaman devlet yaşamı, kimi zaman ise insan yaşamı odaklı ortaya çıkmış, konu itibariyle genişleyerek siyaset felsefesinin temelleri atılmıştır. Bu düşünürlerden biri de siyaset felsefesinin Antik çağ temsilcilerinden olan Aristoteles’dir. Ona göre devlet yalnızca bir arada yaşanılan siyasi bir birlik değildir. Devletin amacı iyi ve soylu bir yaşamı tesis etmek olmalıdır (Aristoteles, 1993:85). Devletin amaçları konusunda görüş farklılığı olabilir, yeni amaç veya görevler yüklenebilir ya da mevcut amaç ve görevlerin devlete ait olmadığı iddia edilebilir. Konuya ülkemiz açısından bakıldığında mevcut anayasamıza göre devletin amacı; *Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle*

bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır (Anayasa 5. md. Devletin Temel Amaç ve Görevleri). Bu amaç ve görevlerin icrası için kullanılacak yol ise politikadır. Herhangi bir konuda izlenilecek olan yöntem, kelimenin güncel kullanımındır. Siyaset anlamına gelen politikanın bir diğer anlamı, hükümetin devleti yönetirken izleyeceği yol ve yöntemidir (Ötügen Sözlük 2007:3878).

Seçmen davranışı açısından bakıldığında siyasi kişilerin ve hükümetlerin politikaları seçmen yönelimini oldukça etkilemektedir. Bu doğrultuda siyasi partilerin de ideolojisi ve imajı dışında parti lideri, programı, icraatları ve partinin vaat ve söylemleri yanında politikaları da seçmen yönelimini etkileyen faktörlerin başında gelmektedir (Doğan ve Göker, 2010:163). Parti politikaları siyasal alanda her yönüyle ele alınacak bir olgu olup seçmen, medya, sivil toplum kuruluşları ve diğer partiler tarafından sürekli olarak izlenir. Bu nedenle parti politikalarının işlevselliği konusunda bilinçli olan her siyasi kişilik veya grup, politika üretimi noktasında etkin olmaya çalışmaktadır. Parti programlarında, vaatlerinde ve seçim beyannamelerinde sürekli olarak benimsenen politika üzerinden propaganda yapılır. Siyasetin söz sahibi olduğu her alanda partilerin izleyeceği bir politikası mevcuttur. Günümüz demokratik yönetimlerinde siyasi yapıların politikaları, alanlarına göre ayırım yapılarak sınıflandırılır. Bu ayrımlar neticesinde siyasi partilerin alanlarına göre izleyecekleri yollar genel itibariyle ekonomi, göç, tarım, güvenlik, eğitim, sağlık, kalkınma ve kadın politikaları adı altında ele alınmaktadır. Araştırmanın konusu gereği yalnızca siyasi partilerin kadın politikaları inceleme konusu olarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Bireylerin yaşamlarını idame ettirebilmeleri için ihtiyaçlarını gidermesi gerekmektedir. Ancak yoksulluk, hastalık, yaşlılık gibi durumlar buna engel olmaktadır. Bu engellemelerin etkisi kadınlar üzerinde daha çok görülmektedir (Bolat, 2020:43). Demokrasinin özü gereği herkes din, dil, ırk, mezhep ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın fırsat eşitliğine sahip olması gerekmektedir. Ancak toplumlardaki cinsiyet algısı ve cinsiyet kaynaklı rol dağılımı, birçok alanda fırsat eşitliğinin önünde engel olduğu görülmektedir. Cinsiyet bağlamındaki bu eşitsizlik durumu üzerine siyasal alanda yapılan kadın merkezli çalışmalara “kadın politikaları” denilmektedir.

Siyasi partiler çağın getirmiş olduğu demokratik ilkeleri karşılayabilmek için kadın odaklı politika üretiminin üzerinde durmaktadırlar. Ayrıca partiler arası rekabet, kadınların oy değerinin anlaşılması, feminizmin yükselmesine bağlı olarak kadın hareketlerinin ortaya çıkışı ve kadınların eskiye nazaran iş hayatında daha çok yer alması gibi faktörler siyasi partilerin kadına yönelme sebepleri arasında sayılabilir (Demir, 2002:57). Bu yönelim siyasi partilerin farklı alanlarda kadın politikaları geliştirmesine neden olmuştur.

Eğitim alanında kadın politikaları: Eğitim, bireye yaşamı boyunca ihtiyaç duyacağı özellikler kazandırmaktadır. Kişinin kendisini geliştirmesine, toplumla uyum içerisinde olmasına ve toplumun bir üyesi olabilmesine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle eğitim hakkı en tabii hak olarak görülmektedir. Ancak bu hakkın kullanımında birçok engel vardır. Bu engellerin en önemlisi cinsiyetçi yaklaşımdır (Özaydınlık, 2014:95). Toplumlarda cinsiyete dayalı eşitsizlik hali ilk olarak bu alanda olduğu görülmektedir. Kadına yüklenen roller içerisinde çocuk bakmak, evi temizlemek ve yemek yapmak gibi görevler, evi ekonomik açıdan geçindirecek olan erkeğe nazaran kadını eğitim alanında değersiz kılmaktadır. Bu durum eğitim eksikliği nedeniyle ileride kadını niteliksiz konuma düşüreceğinden iş hayatında da belirli sorunlar yaşamasına sebep olacaktır. Bu doğrultuda kadın politikalarının ilk olarak eğitim alanında olması beklenir. Kız çocuklarının eğitime kavuşturulması, önündeki engellerin kaldırılması ve yükseköğretimde ilgili alanlarının açılmasına yönelik politikalar bu alanda yer almaktadır. Ayrıca ev hanımlarına verilecek olan okuma-yazma, meslek edindirme gibi kurslar da bu alanda değerlendirilebilir.

Çalışma Hayatında kadın politikaları: Toplumların baskın görüşü gereği kadınların asıl yeri evidir ve ailesinin yanında olması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle kadınlar bireysel kazanç elde etme yönündeki iktisadi faaliyetlerin dışına itilmektedir (Karabıyık, 2012:232). Bu durum kadın açısından birçok eşitsizlik durumunu doğurarak mağduriyetine yol açmaktadır. Kadının ekonomik açıdan erkeğe bağımlı hale gelmesinin yanında ulusal emeğin de boşa gitmesine sebep olmaktadır. Ayrıca kadın istihdamında iş alanlarının yetersizliği, çalıştığı takdirde de kariyer ve maaş açısından erkeklere nazaran eşit imkânlarla sahip olmaması kadının iş hayatındaki temel problemlerindedir. Kadınların çalışma

hayatına katılımı, işlerinin güvenceli olması ve kariyer imkânlarının sağlanması için yapılan yasal çalışmalar, kadın politikalarının çalışma hayatındaki programlarıdır (Narin, 2008:46).

Siyasal Temsil Alanında Kadın Politikaları: Toplumsal cinsiyet algısı temelli sorunların siyasal alanda da yansımaları görülmektedir. 2020 yılı itibariyle 101 milletvekili sayısı ile mevcudun %17'si, 16 bakandan 2'si ve 49 bakan yardımcısından 4'ü kadındır (hdp.org.tr). Görüldüğü üzere kadınlar toplumun yarısını oluşturmasına rağmen siyasal temsilde ezici erkek üstünlüğünün olduğu açıktır. Toplumsal cinsiyet rolleri gereği demokratik yönetimlerde dahi siyasal karar alma süreçlerinde kadınlar dışlanmaktadır. Kadınların siyasal karar alma süreçlerine dâhil olması daha kapsayıcı ve demokratik yapılanma için gerekli olduğu savunulmaktadır (Sumbas, 2015:103). Siyasi partilerin aktif kadın kolları faaliyetleri, yapılanmalarında kadın politikacılara yer verme gayreti ve kadınları siyasal alanda aktifleştirecek her türlü çalışma bu politika türüne örnektir.

Burada kavramsal çerçevenin anlaşılabilirliği için farklı alanlarda kadın politikaları ele alınmış ve örnek olarak sunulmuştur. Bu ve benzeri alanlarda ilgili politikalar geliştirilerek kadın politikaları çoğaltılabilir. Şunu da belirtmek gerekir ki kadın politikaları dolaylı olarak aile ve sosyal politikalar içerisinde ele alınabilir.

1.3.3. Siyasal Kampanyalar

Konunun anlaşılabilirliği açısından siyasal kampanya kavramından önce ele alınması gereken kavram siyasal propagandadır. Propaganda ile kampanyanın kullanım amaçlarına baktığımızda aynı kavramlar olduğunu düşünebiliriz. Ancak aralarındaki ilişki, birbirini tamamlar niteliktedir. Kampanya ile propaganda yapıldığı ve propaganda için de kampanyaların düzenlendiği söylenebilir (Kaleli, 1995:31). Literatürde propaganda ve kampanyalar siyasetin temel unsurları içerisinde yer alır ve önemi vurgulanır.

Latince yeni bitkiler elde etmek için bir filizin toprağa ekilmesi manasına gelen "propage" kelimesinden adını alan propaganda, Meydan Larousse'e göre: Bir öğretinin, inancın veya düşüncenin başkalarına benimsetilmesi ve tanıtılması için yapılan eylemlerdir (Kaleli, 1995:15). Leonardo W. Doob'a göre ise propaganda, ilgili kişi veya kişilerin telkinleri ile grupların tavırlarını ve sonuç itibariyle hareketlerini kontrol altına

alma amacıyla yapılan sistematik çalışmadır (Brown, 1992:23). Tanımlarından da anlaşılacağı üzere siyasal rekabetin söz konusu olduğu her yerde şüphesiz propaganda oldukça önemlidir. Günümüzde propaganda, siyasi bir grubun iktidara gelmesi, uzun ömürlü olması, etkin muhalefet yapması ya da en azından siyasal alanda varlığını koruyabilmesi için yaptığı dirlik çalışması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Propaganda vasıtasıyla siyasi alanda çok farklı oluşumların meydana geldiği ve tarihsel süreçte ideoloji sahiplerinin propaganda maharetiyle birçok yeniliğe imza attığı hatta devrimleri bile bu sayede başardıkları aşikârdır. Kitleleri yönlendirme yeteneği yüksek olan propagandanın demokraside de rolü oldukça önemlidir. Yukarıda da ifade edildiği üzere siyasal propagandalar kampanyaların düzenlenmesiyle meydana gelmektedir.

Etimolojik açıdan mücadele gerektiren ortamda hedefe ulaşmaya yönelik eylemleri ifade eden kampanya kavramı günümüzde birçok alanda kullanımı mevcuttur. Tüketiciye ürün pazarlama, topluma hitap eden ideoloji kökenli faaliyetlere destek bulma ve siyasal alanda seçmeni etkilemek gibi amaçlar için girişilen eylemler olarak güncel kullanımları vardır (Uztuğ, 1999:23).

Dünya genelinde tüm siyasi partiler seçmenleri etkilemek, tercihlerini değiştirmek ve oy kazanabilmek için siyasal kampanyalar sürdürmektedir (Dilber, 2019:1116). Tabii olarak siyasal kampanyalarda ilk hedeflenen seçmene ulaşmaktır. Ulaşılan seçmen, kampanyalar vasıtasıyla; siyasi partiyi, ideolojisini, yaptıklarını ve yapmayı planladığı vaatleri öğrenerek seçim tercihini yapacaktır. Dolayısıyla siyasi partiler açısından siyasal kampanyaların üretimi, sürdürülebilirliği, etkinliği ve cazibesi hayati önem taşımaktadır. Demokrasinin özü itibariyle konu ele alınacak olunursa, siyasal kampanyaların etkin şekilde kullanımı siyasal katılımı artıracığından toplumun siyasal kültürünün oluşumunda ve mobilizasyonunda etkilidir denilebilir.

Siyasal kampanyalar, partiler tarafından seçim döneminde, özellikle seçim odaklı ve oy kazanma amacıyla yapıldığında genel olarak seçim kampanyaları olarak adlandırılır. Seçmenler tarafından karar süreci olan seçim dönemi, siyasi partiler için de yoğun seçim kampanyalarının üretim dönemidir. Bu dönemlerde seçmen, siyasal partiler tarafından mercek altına alınır. Seçmenin ne istediği, nasıl bir yönetim ve lider istediği, hangi söylemin daha çok ilgisini çektiği gibi birçok bilgi siyasal partiler açısından

oldukça önemli konuma gelir. Seçim kampanyası oluşturabilmek için izlenmesi gereken 4 aşama bulunmaktadır. Bunlar;

- Araştırma ve hazırlık,
- Planlama ve örgütlenme,
- Stratejinin geliştirilmesi,
- İletişim ve değerlendirme (Oktay, 2002:145).

Başarılı bir seçim kampanyası oluşturmak isteyen siyasi partiler bu aşamaları sırasıyla ve özveriyle gerçekleştirmesi gerekmektedir. Seçim kampanyaları başarılı olduğu takdirde Uztuğ'a göre şu fonksiyonları yerine getirmektedir.

- Seçmenin tercihini değiştirmeye ve tutumunun pekiştirilmesine yardımcı olur. Ayrıca seçmenler, kampanyanın cazibesi ile diğer seçmenleri ikna etme yoluna gidebilir ve kampanyaya destek olma çağrısı yapabilir.
- Farklı görüşleri ortaya çıkararak görüş zenginliğinin oluşmasını katkıda bulunur.
- Liderlerin halk tarafından tanınmasını sağlar ve olası iktidar meşruiyetini hazırlar.
- Seçmenlerin siyasal sisteme katkıda bulunmasına yardımcı olurken demokrasi kültürünün de gelişmesine katkıda bulunur.
- Kampanyalarda, propaganda amacıyla giderileceği vaat edilen sorunlar ortaya konulduğundan seçmenlerin temel ülke problemlerini fark etmelerini sağlar (Özkan, 2015:15).

Siyasal partiler; seçmene ulaşma, aday ve parti hakkında bilgi verme, vaatlerini sunabilme ve seçmeni etkileyerek oy vermeye ikna etme gibi amaçlarını gerçekleştirmek için uyguladıkları siyasal kampanyaların daha etkin olması açısından kitle iletişim araçlarını kullanmaktadırlar. Tarihsel süreçte kitle iletişim araçlarının, kamuoyunu etkilemedeki rolünün oldukça önemli olduğu görülmüştür. Kitle iletişim araçlarının bu özelliğinin bilincinde olan siyaset grupları medyanın gündeminde olumlu bir konuma sahip olmaya ve imajlarını güçlendirmeye çalışmaktadırlar (İnal ve Karabacak, 1996:159). Bu nedenle siyasal partiler gerçekleştirecekleri kampanyalarda kitle iletişim

araçlarından oldukça yararlanmaya çalışmaktadırlar. Siyasi partiler tarafından başvuru kitle iletişim araçları, seçmenin ve siyasal partinin iletişim anlayışına ve teknolojinin getirmiş olduğu imkânlarla göre değişmektedir. Bu değişiklik ne yönde olursa olsun yazılı iletişim araçlarından cep telefonuna kadar her türlü kitle iletişim aracı siyasal kampanyalarda kullanıldığı görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN VE AK PARTİ

Çalışmanın üçüncü bölümünde sunulacak olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin kadın politika ve kampanyalarının ülke siyasetimiz açısından taşıdığı önemi tayin edebilmek için öncelikle kadın hak ve özgürlüklerinin ülkemizdeki gelişimini ve muhafazakâr ideolojide kadının konumunu ele almak gerekmektedir. Sonrasında ise Adalet ve Kalkınma Partisi'nin cinsiyet algısının irdelenmesi oldukça önem arz etmektedir.

2.1. TÜRKİYE'DE KADIN HAKLARININ GELİŞİMİ

Kadın hakları kavramının temelinde insan hakları düşüncesinin cinsiyet faktörü odaklı ele alınması yatmaktadır. Bu kavram, bireyin yalnızca insan olmasından dolayı kazanacağı hakların, hak ve özgürlükler alanında erkeğe oranla çok daha geride kalmış olan kadına tahsis edilmesidir ki bu durum özel bir mücadeleyi de ifade etmektedir. Günümüzde, farklı alanlarda halen daha devam eden cinsiyetler arası eşitsizlik durumu bu mücadeleyi meşrulaştırmaktadır.

Ülkemizin bu konudaki karnesi ise hiç iç açıcı bir durumda değildir. Şöyle ki bireyin en temel olarak sahip olması gerektiği düşünülen yaşama hakkının dahi gasp edilmesi noktasında kadının mağduriyetini açıkça gösterecek şekilde ülkemiz, kadın cinayetleri oranı ile zirvelerde yer almaktadır. Okur-yazarlık, istihdam ve siyasette temsil gibi birçok alanda cinsiyetler arası eşitsizlik durumu ülkemizde mevcuttur. Farklı yaşam biçimleri sürecini yaşamış olan Türk toplumunda kadın kademeli olarak hak ve özgürlüklerine kavuşmuştur. Bu yöndeki pozitif gelişmeler çağın getirmiş olduğu demokrasi anlayışına ve ilerleyen süreçte de AB gibi birtakım topluluklara uyum sağlamak için yapıldığı söylenebilir.

Türkiye'de kadın haklarının gelişimi, Osmanlı Devleti'nin insan hak ve özgürlüklerini merkeze alarak yapmış olduğu son dönemlerindeki düzenlemelere dayanmaktadır. Bu düzenlemeler artan milliyetçilik akımlarıyla zaten sancılı bir süreç geçiren Osmanlı Devleti'nin ayrıca çağın gerisinde kalmamak için vermiş olduğu mücadele olarak görülebilir. Öyle ki 19. yüzyılın sonunda dünya hızlı bir ivmeyle değişim

sürecine girmiş, Osmanlı Devleti ise bu değişim sürecinden olumsuz etkilenmemek için yenilik doğuran düzenlemelerle değişen dünya karşısında gerilemesini durdurmaya çalışmıştır.

Osmanlı Devleti'nin son yıllarına doğru Batı'dan etkilenen aydınlarının da etkisiyle zamanla kadın algısı ve haklarının gelişimi noktasında ilerleme kaydedilmiştir. Bunlar genel itibariyle; 1881 yılından sonraki nüfus sayımlarına kadınların da dâhil edilmesi, 1913 yılında kız çocuklarının eğitim görmeye başlaması, 1914 yılında kız çocuklarının üniversitede (Darülfünun) eğitim görmeye başlaması ve 1917 yılında Aile Hukuku Kararnamesi'nin yasalaşması olduğu söylenebilir (Erbay, 2019:5). Bunlara haricen insan hakları noktasında önemli gelişmeler olan ıslahat, ferman ve anayasal çalışmaların kadın haklarına yönelik kayda değer bir etkilerinin olduğu söylenemez. Saltanatın ve hilafetin kaldırılması ile cumhuriyetin kurulması gibi önemli gelişmelerin yaşandığı 3 yıllık bir süreçte var olan ve savaş döneminde oluşturulmuş 1921 Anayasası'nda, kısa olması ve insan haklarına yönelik ifade barındırmaması nedeniyle kadın haklarına da yer verilmemiştir. 1924 Anayasası ise birçok kişi hak ve özgürlüklerini koruma altına almasına rağmen kadın hakları ile ilgili özel bir maddesi bulunmamaktadır. Ancak Türk siyasal hayatının gelişmesini ve demokrasi kurumlarının yerleşmesini sağlayan bu anayasa, 5.12.1934 tarihindeki değişikliği ile kadına seçme ve seçilme hakkını vermiştir (Kuyaksil, 2009:341-343).

1924-1934 yılları arasında Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde gerçekleştirilen ve Cumhuriyet Devrimleri olarak adlandırılan düzenlemeler Türk kadınına birçok alanda erkek ile eşit statüye kavuşturmuştur. Sonrasında ise farklı dönem ve tarihlerde tamamen radikal olmasa da bu alanda pozitif olarak değerlendirilebilecek gelişmeler yaşanmıştır. Türkiye'de kadın hak ve özgürlükleri alanında yaşanan gelişmeler genel itibariyle şunlardır:

- Eğitim alanında birlik sağlanarak kız ve erkek çocukları eşit koşullarda eğitim sürecinde yer aldı. (1924)
- Türk Medeni Kanunu kabul edildi ve kadınlar da yasalardan eşit ölçüde yararlanmaya başladı. (1926) Aile Hukuku kuralları ile tek eşlilik ve resmi nikâh zorunlu hale getirildi. Ayrıca boşanma, velayet ve miras gibi alanlarında da eşitlik esas alındı.

- Kadınlar 1930 yılında belediye seçimlerinde, 1933 yılında muhtarlık seçimlerinde ve 1934 yılında milletvekilliği seçimlerinde seçme ve seçilme hakkına kavuştu.
- 1935 yılında gerçekleştirilen seçimlerde 18 kadın, milletvekili oldu.
- Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Yok Edilmesi Sözleşmesi (CEDAW) Türkiye tarafından kabul edildi. (1985)
- Kadının, kocasının iznine bağlı olarak çalışabilmesini öngören Medeni Kanun'un 159. maddesi kaldırıldı. (1992)
- Zorunlu eğitim 8 yıla çıkarılarak kız çocuklarının daha uzun süre eğitim görmesi sağlanmış oldu. (1997)
- Evli kadına kendi soyadını taşıma hakkı tanındı. (1997)
- Türk Ceza Kanunu'ndaki kadına ve erkeğe farklı koşullar altında zina suçunu öngören hükümler 1993 yılında kaldırıldı (Kaypak ve Kahraman, 2016:307-308).

Görüldüğü üzere Türkiye'de kadın hak ve özgürlükleri, temelleri Osmanlı Devleti'nin son yıllarına dayanan gelişmelerle pozitif yönde ilerleme kaydetmiştir. Bu durumun dünyadaki gelişmelerle paralellik gösterdiği ve ülkemizde halen cinsiyetler arası eşitsizlik durumunun var olduğu aşikârdır ki bu alandaki pozitif yönlü gelişmelerin devamının getirilmesi ve uygulamada kadının cinsiyetinden dolayı tüm mağduriyetlerinin ortadan kaldırılması elzemdir.

2.2. MUHAFAZAKÂR VE YENİ MUHAFAZAKÂR İDEOLOJİDE KADIN

Batı Avrupa'nın fikir tarihinin başlangıcında kısa süreli de olsa “doğru düşünme” bilimi olarak adlandırılan “İdeoloji” günümüzde “nesnel olmayan fikir ürünü” olarak karşımıza çıkmaktadır (Mardin, 2000:20). Tarihsel süreçte ise ideoloji kavramı Marx, Kant ve Freud gibi birçok düşünür tarafından ele alınmış ve farklı yaklaşımlar yapılarak kendisine birçok fonksiyon yüklenmiştir. Bu tarihsel serüveni dışında ideoloji, siyasal ve toplumsal bir öğreti olarak ele alınırsa, grupların davranışlarına yön veren bir düşünce bütünü olduğunu söyleyebiliriz. Köksüzlüğe, denenmemiş bir yola duyulan güvensizlik ve tarihsel süreklilik ile geleneksel çerçeveye olan güvenin ideolojiye sirayeti ile de muhafazakâr ideoloji meydana gelmektedir. Bazı yönleri ile gelenekselcilikten ayrılan ve 19. yüzyıl ideolojisi olarak karşımıza çıkan muhafazakârlık mevcut siyasal, sosyal ve ekonomik yapının korunması gerektiği savındadır (Güler, 2013:117-118).

Siyasal karşılığı olan her ideoloji toplum yönetiminin her alanıyla ilgili ve mevcut tüm sorunlarına karşı bir fikir beyan etmiş, ideal bir yönetim için modeller sunmuştur. Başta ekonomi olmak üzere eğitim, istihdam, güvenlik, kişi hak ve özgürlükleri gibi birçok alanda farklı veya benzer bakış açılarına sahip siyasal ideolojilerin toplum, aile ve kadın gibi konular hakkında da temel düşüncelerine uygun bir yaklaşımları mevcuttur. Çalışmanın konusu gereği dünyada mevcut siyasal rejimlerin içerisinde önemli bir yeri olan muhafazakâr ideolojide kadının konumu ele alınması gerekmektedir. Aydınlanma, Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi'nin getirmekte olduğu değişimlere tepki olarak doğmuş olan muhafazakârlık, süregelen toplum yapısının devam etmesinden yanadır. Bu noktada muhafazakâr ideolojide kadının konumu; toplum, ahlak, cinsiyet algısı, din, gelenek ve aile kavramlarıyla tayin edilebileceği söylenebilir (Demirkanoğlu, 2017:287).

Muhafazakâr ideoloji, bireye karşı toplumu yeğlerken akla karşı dini, özgürlüğe karşı ahlâkı, modernliğe karşı geleneği savunur. Bu düşünceye göre toplum çok önemlidir ve toplumu bir arada tutan bağların zarar görmesi insanları yığınlaştırarak çöküşe götürür. Din, gelenek, aile ve cemaat ilişkileri bireyi özgürleştirerek sağlıklı düşünmesini sağlayacağından gerekli kurumlar olduğu iddia edilir (Duman, 2012:44). Bu bilgiler ışığında muhafazakâr ideolojide kadının konumunu tespit edebilmek zor değildir. Mevcut toplumun aile yapısına uygun, dini ritüellere ve geleneklere bağlı kadın, muhafazakâr ideolojide ideal kadındır. İnsanoğlunun yeryüzünde yaşayabilmesi için gerekli olan yeme-içme, barınma, topluma entegre olma ve yeni nesli topluma kazandırma gibi işlevleri aile kurumu tarafından karşılandığından, güçlü bir devletin temelini güçlü bir aile oluşturmaktadır. Bu nedenle muhafazakâr ideolojide kadın, aile içerisindeki rol ve sorumlulukları ile ön plana çıkmaktadır. Öyle ki kadının temel görevi ev işleriyle, eşi ve çocuklarıyla ilgilenmek olup maddi yöne bakan kısım erkeğin sorumluluk alanıdır (Doğan, 2015:169-173). Bu ideolojiye sahip olan aile ve toplumun zaman içerisinde oluşturacağı cinsiyet algısının da bu yönlü olacağı ve yeni nesillerin bu cinsiyet algısına göre rol ve sorumluluklarını benimseyecekleri de aşikârdır.

Muhafazakâr ideolojinin savunucularından Hegel, erkeği hayvana, kadını da bitkiye benzeterek cinslere rol ve sorumluluk paylaşırması yapar. Ona göre erkek aktif bir hayvan gibi dolaşırken kadın ise bitki gibi sabittir. Bitki kendisini yiyecek olan hayvanı bekler, ona kendisini sunar ve onu besler. Böylece hayvanı yaşatır ve onun bünyesinde var olur. Özetle kadın, erkek ile kamusal alanda var olur, aksi takdirde bu

mümkün değildir. Tek başına toplumda bir birey olamaz (Çaha, 2010: 40-41). Benzetmeden de görüldüğü üzere muhafazakâr ideolojide kadının erkek ile eşit olduğu asla dile getirilmemiş, farklı görev ve sorumluluklar yüklenilmiştir. Sadık eş ve iyi bir anne olması beklenen kadının sorumluluk alanı ev işleridir ki bu haliyle de muhafazakâr ideolojide kadın, cinsler arası ayrımcılığın karşısında duran, her türlü alanda kadın-erkek eşitliğini savunan feminist düşünceden oldukça farklıdır.

Siyasal ideolojiler, temelde var olan düşüncenin gerçek hayata uygulanmasının zorlaştığı durumlarda ve toplumların yaşam biçimlerinin de değişmesiyle, yeniden yorumlanarak mevcut duruma uyarlanır. Öyle ki mevcut ideoloji başlı başına farklılaşabilir ya da diğer ideolojilere eksen itibariyle kayabilir. Ancak yine de temelde yatan düşüncenin izlerini taşır. Bulunduğu zaman ve koşullara ayak uydurarak canlı bir organizma gibi kendisini geliştirir ve daha da uygulanabilir hale getirir. Bu durum çoğu ideolojide olduğu gibi Amerika merkezli bir takım siyasi gelişmeler sonrasında muhafazakârlık ideolojisine de sirayet ederek yeni muhafazakârlık düşüncesini meydana getirir. Yeni muhafazakârlık düşüncesi, liberalizm gibi devleti küçülterek etkisini azaltır, ancak açılan serbest alanı bireylere değil gruplara ve cemaatlere atfeder. Bu yeni düşünce, gücü ve ahlakı referans alarak özerk piyasa ile sınırlı ve güçlü bir devlet anlayışını benimsemiştir (Tükel Paker, 2020:126-127). Russell Kirk'e göre bu yeni düşüncenin yedi tezi olup şunlardır: Ahlaki ve aşkın bir düzenin varlığına inanma, hiyerarşiye duyulan saygı, örf ve adetlere duyulan sevgi, reformist ideolojilere karşı duyulan kuşku, tarihi süreklilik ilkesine bağlılık, toplumsal çoğulluğa eğilim ve özel mülkiyet tapınması (İnsel, 2003:11).

Bahsi geçen değişimden payını alan muhafazakâr kadınlar modern yaşamın getirdiklerinin çok da dışında kalmayarak yeni muhafazakâr ideoloji ile üzerlerindeki baskıyı atma çabasına girmişlerdir. Öyle ki bu değişim sürecinde konumunu netleştiren muhafazakâr kadın, tercihlerinin ve inandığı değerlerin peşinden giderek babasının, eşinin veya herhangi bir erkeğin desteğini almadan var olmayı ve kendi ayaklarının üzerinde durmayı başarabilmiştir (Karakaya, 2018:224). Yükselen muhafazakâr kesimin ekonomide sınıf atlaması, muhafazakâr kadını giyiminden mesleğine, eğitiminden sanatına kadar birçok alanda etkileyerek kamusal alanda daha aktif bir hale getirmiştir. Bu durum Türkiye'de 1980 yılı sonrası yeni muhafazakâr ideolojiyi benimseyen kadınların, mevcut değişim ile kültürel ve sosyal aktivitelere, restoranlara, sinemalara,

konserlere ve tatil köylerine yüksek oranlarda katılımı ile de gözlemlenmiştir (Peker ve Boyraz, 2018:107).

2.3. ADALET VE KALKINMA PARTİSİ

2.3.1. Parti Künyesi

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 25 Şubat 2022 tarihli faal siyasi partiler listesinde 123 siyasi parti bulunmaktadır. Bu listede 14 Ağustos 2001 kuruluş tarihli siyasi parti, 17. sırada yer alan Adalet ve Kalkınma Partisi'dir (Yargıtay/ek-1). Parti tüzüğü genel esaslar kısmında yer alan bilgilere göre kısaltılmış ismi Ak Parti, amblemi sarı ve siyah renklerden oluşan ampuldür ve genel merkezi Çankaya/Ankara'da yer alır (3. Md). 2.3.2022 itibariyle mevcut üye sayısı 11.089.543'tür (yargitaycb.gov.tr).

Ak Parti, tüzük genel esaslarında, <<Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, başta "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi" ile "İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi" olmak üzere TBMM tarafından onaylanmış uluslararası belgeler, Siyasi Partiler Kanunu, seçim kanunları, diğer ilgili kanun ve mevzuat çerçevesinde, Tüzüğü ve Programına göre teşkilatlanmak ve faaliyette bulunmak üzere kurulmuş siyasi bir teşekküldür>> olarak tanımlanır (2. md.). Parti genel başkanı Recep Tayyip Erdoğan ve başlıca kurucu üyeleri Binali Yıldırım, Burhan Kuzu, Cemal Kamacı, Hayati Yazıcı, Güldal Akşit, Cüneyd Zapsu, Murat Mercan, Mevlüt Çavuşoğlu Ve Nurettin Canikli'dir (akparti.org.tr). Ayrıca kurucular arasında Recep Tayyip Erdoğan'ın dava arkadaşları diye anılan ancak daha sonra fikir ayrılığı ve farklı siyasal yapıda yer alma gibi sebeplerle ihraç edilen Ahmet Davutoğlu, Ali Babacan ve Abdullatif Şener gibi önemli isimler de bulunmaktadır.

2.3.2. Kuruluş Süreci

Partinin tarihsel gelişimini en iyi şekilde anlayabilmek için öncelikle partinin kuruluş sebeplerini ve kurucularının hangi siyasi ekolden geldiğini ele almak gerekmektedir. Partinin kuruluş öncesinde hem Türkiye hem de içinden çıktığı Milli Görüş çizgisi birtakım sorunlarla kriz içerisindeydi. Milli Görüş çizgisindeki kriz durumu Ak Parti'nin doğmasına, Türkiye'deki kriz ise partinin tek başına iktidara gelmesine yol açmıştır. Bu gelişmelerin, krizlere karşı toplumun göstermiş olduğu tepki sonucunda

gerçekleşen tasfiye ile yaşandığı söylenebilir (Koç, 2011:3). Milli Görüş, teşekkül ettiği siyasi partiler ve Türk siyasetindeki etkileri ile ayrıca ele alınması gereken bir harekât olup çalışmamız gereği genel itibariyle bu görüş ve geçirdiği süreçlere değinilecektir.

Milli Görüş harekâtının somut bir yapıya dönüşü bir dizi olayların neticesinde meydana gelmiştir. Türk siyasetinde önemli bir yere sahip mühendis ve akademisyen Necmettin Erbakan, 1966 yılında Odalar Birliği Sanayi Daire Başkanlığı'nda göreve getirildi. Aynı yıl içerisinde Odalar Birliği Genel Sekreterliği'ne getirilen Erbakan yönetim kurulunda da görev aldı. Kendi siyasal düşüncesinde olan kişilere görev vermesi ve kendi düşüncesine yakın derneklere mali destek sağlaması gibi faaliyetleri siyasi kanatta olumlu karşılanmadı. Sonrasında gelişen olayların da etkisiyle 1969 yılında görevden alındı (Çavuşoğlu, 2009:47). Bunun üzerine 1969 genel seçiminde Konya ilinden bağımsız milletvekili olarak seçilen Erbakan, 1970 yılında Milli Nizam Partisi'ni kurdu. Taşra girişimcilerinin çıkarlarını koruyabilmek için dinsel ve kültürel bir siyasal söylemle geniş kitlelere ulaşmaya çalışan milli değerleri savunan bir parti olarak algılandı. (Bölükbaşı, 2012:167). Parti ideolojisi, "Esas Gaye" başlığı altında parti program ve tüzüğünün ilk üç maddesinde açıkça şu şekilde ifade edilir:

- 1- *Partimiz, Milletimizin fitratında mevcut olan yüksek ahlâk ve faziletin, kuvveden fiile çıkarılmasını, inkişafını ve Cemiyetimize nizam, huzur, içtimai adalet ve vatandaşlarımıza saadet ve selâmet getirmesini gaye edinmiştir.*
- 2- *Partimiz, Milletimizin manevî kalkınma yanında, müsbet ilimlerde ve teknikte taklitçilikten kurtulmuş, yapıcı, keşf ve icad edici gerçek bir ilmî inkişafa ve her sahada büyük şahsiyete erişmesini gaye edinmiştir.*
- 3- *Partimiz, Milletimizin geçirdiği büyük tarihi tecrübeler ve kazandığı olgunluk sayesinde, millî ve manevî değerlerimize hâlel getirilmeden demokratik hukuk nizamı içerisinde manevî ve maddî kalkınma hareketlerinin basiretli ve isabetli bir sentezini yapacağını ve bu suretle beşeriyete ışık tutacak, refah ve saadet getirecek, yeniden dünyaya örnek üstün bir medeniyet kuracağını kabul eder ve bu büyük gayeye erişmek için vatandaşlarımızı hizmete çağırır (MNP Program ve Tüzük- Esas Gaye).*

Görüldüğü üzere Milli Görüş ideolojisi maddi gelişim ile manevi kalkınma üzerine oturtulmaya çalışılmış iki ayaklı bir siyasi düşünce yapısı olarak Milli Nizam Partisi'nde

karşımıza çıkmaktadır (Çaha ve Baykal, 2017:794). Ancak Milli Görüş'ün ilk siyasal alandaki varlığını temsil eden bu partinin faaliyetleri, zamanın Türk siyaset ruhuna uygun olduğu söylenemez. Miting, toplantı, konferans ve görüşmelerdeki yapılmış olan konuşmalar laiklik ilkesinin ihlali düşüncesiyle tüm dikkatleri parti üzerine çekmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 5 Mart 1971 tarihli iddianamesinde bu konuşmalar delil olarak gösterilmiştir. 648 Sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 4. kısım hükümlerine aykırılık gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından 20 Mayıs 1971 tarihinde Milli Nizam Partisi kapatıldı (20.05.1971 tarihli Karar S:1971/1). Duruşunu açık bir şekilde gösteren Milli Görüş, Sağcı-İslamcı düşüncedeki "dava" söyleminin eksenini belirleyen bir kavram olarak tavır ve tutumunu belirler niteliktedir (Doğanay, 2021:160-161). Bu görüş Türk siyasetinin sağına farklı bir ses getirdiğinden ve fikir öncülerinin "dava" söylemi ile kendisine özgü kuvvetli bir siyasi inanç oluşturduğundan varlığını devam ettirmiştir.

Milli Görüş'ün siyasal alanda var olma isteği, bu görüşe sahip mevcut meşru partinin siyasal alandan çıkarılmasıyla yeni siyasal partileri ortaya çıkarmıştır. Daha sonraları kronolojik olarak art arda kurulan silsile şeklindeki bu partiler Türk siyasi tarihinde Milli Görüş Harekâtına mensup partiler olarak adlandırılacaktır. MNP'nin kapatılması sonrasında yöneticilerine hiçbir cezai işlem yapılmamasına rağmen dönemin siyasal ikliminin yumuşaması beklenilmiş, ancak anayasa değişikliği süreci sonrasında parti kurma çalışmaları başlamıştır. Başarısız siyasal deneyim, yeni parti kurulum çalışmalarında temkinli olunmasını gerektirmiştir. 11 Ekim 1972 tarihinde kurulan Milli Selamet Partisi'nin 19 kurucusu içerisinde Erbakan dâhil hiçbir MNP kurucusuna yer verilmemiştir. Böylelikle yeni bir kadroyla Milli Görüş ideolojisine sahip ikinci parti Türk siyasetinde Süleyman Arif Emre başkanlığında yerini almıştır (Demir, 2019:111).

MSP program ve tüzüğü incelendiğinde görülecektir ki ele alınan hususlar, yapılmak istenenler ve değer verilen manevi unsurlar açısından MNP ile yakın benzerlik göstermektedir. Bu düşünce yapısında bir partinin kurulabileceğini kanıtlama açısından son derece önemli olan MNP iken sonrasında kurulacak olan MSP, demokratik unsurların oturmasıyla daha da işlevsel hale gelmiştir. Bu durumu yasaklanan kimliklerini dile getirme fırsatı olarak gören Müslüman-Türkler, 1970'li yıllarda modern gelişmelerle başa çıkma gücünü MSP ile kendisinde bulmuştur (Koltuk, 2009:142-143-144). Halk tabanında destek bulan ve ilgi gören MSP, 1973 seçimlerinde 1,265,771 oy alarak toplam

geçerli oyların %11,80'ine sahip olmuştur (R.G./31.10.1973). Parti, seçimlerdeki başarısı ve seçim sonrasında Erbakan'ın tekrar parti başkanlığına getirilmesiyle mevcut parlamenter sistemde koalisyon hükümetleriyle beraber Türk siyasetinde etkin rol almaya başladı. 1977 genel seçimlerinde oy oranı %8,56'ya düşmesine rağmen tekrar koalisyonlarda yer almayı başardı (R.G./19.06.1977). Ancak dönemin siyasi gündemi oldukça yoğun ve çalkantılıydı. Koalisyonların ömrü pek uzun olmamakla beraber her bir siyasi parti kendisine müttefik arayışındaydı. Bu süreçte MSP de müttefik arayışında birçok partiyle bir araya gelerek hükümetlerde yer almaya çalışmıştır. Ancak gerilim sürekli olarak artmış, ülke siyasi bir çıkmaza girmiştir. Siyasal şiddetin etkisi artmış, 1 Mayıs Katliamı, gazeteci Abdi İpekçi'nin öldürülmesi ve Alevilere yönelik yapılan saldırılar ülkeyi ilk önce sıkıyönetime, sonrasında ise askeri müdahalesine götürmüştür (Bakırtaş, 2021:23). Bu müdahale bazı kesimler tarafından ülkeyi kurtaran bir hamle, bazı kesimler tarafından ise demokrasiye yapılan bir darbe olarak değerlendirilmiştir.

Askeri müdahale ile 12 Eylül 1980 tarihinde ordu yönetime el koydu. Hükümet ve parlamento feshedildi, siyasi partilerin faaliyetleri durduruldu (Hürriyet, 12.09.1980). Milli Güvenlik Konseyi adıyla siyasi alanda tek başına hüküm süren ordu, diğer partilerle beraber MSP'yi de kapattı. Erbakan bir süre tutuklu kaldı ve dönemin birçok siyasi kişileri gibi siyasetten men edildi (Demir, 2019:112).

Askeri müdahalenin 1983 yılında demokratik hayata dönüş kararı üzerine siyasi partiler farklı oluşumlarla siyaset sahnesine tekrar çıktılar. 13 Temmuz 1983 tarihinde Ali Türkmen liderliğinde 33 kişi tarafından Milli Görüş düşüncesini benimseyen Refah Partisi kuruldu ve Türk siyasetinde MSP'nin yerini aldı (Özdemir, 2015:169). Refah Partisi'nin program ve tüzüğü incelendiğinde Atatürk milliyetçiliğine ve demokrasiye olan inanca bağlılık belirtilse de aynı çizgide olan önceki partiler gibi manevi unsurlara verilen önem yine vurgulanmıştır (RP Program ve Tüzük- Temel Gaye). Milli Güvenlik Konseyi'nin onayını alamayan Refah Partisi, 1983 genel seçimlerine giremeyip sonraki seçimlerde ülke yönetiminde etkin duruma gelmiştir. 1995 genel seçimlerinden birinci parti olarak çıkan Refah Partisi, ilk denemesinde hükümeti kuramasa da ikinci denemede Doğru Yol Partisi ile koalisyon oluşturarak 28 Haziran 1996 tarihinde hükümeti kurmayı başarmıştır. Ancak Türk Silahlı Kuvvetleri RP'nin iktidara gelmesinden pek hoşnut değildi. Hükümeti oluşturan iki partinin de kendi içerisinde birtakım sorunlarının olması

ve RP'nin ülke siyasetini özümseyememesi neticesinde sonradan “28 Şubat Dönemi” diye anılacak sürece girilmiştir. (Kurt, 2019:4).

Türk siyasetinde ulus devlet düşüncesinin ve Kemalizm'in İslamcılığa müdahalesi olarak görülen 28 Şubat 1997 tarihli MGK toplantısı sonuçları itibariyle RP'ye olumlu dönüşleri olmamıştır (Doğanay, 2021:160-161). Bu süreç Necmettin Erbakan'ı istifaya zorlayarak Refahiyol Hükümeti'nin bitmesine yol açmıştır. Sonrasında ise RP de MNP'nin kaderini yaşamış, uzun bir yargılama sürecinden sonra Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. Böylelikle Milli Görüş'ün siyasi partiler vasıtasıyla ülke siyasetinde var olma denemelerinden biri daha sonlanmış oldu.

RP'nin kapatılma ihtimaline karşı Milli Görüş kanadı tarafından yapılan siyasal çalışmalar sonucunda 17 Aralık 1997 tarihinde İsmail Alptekin başkanlığında Fazilet Partisi kuruldu. 16 Ocak 1998'de RP'nin Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmasıyla bağımsız kalan ve siyasi yasağı olmayan milletvekilleri FP'ye geçiş yapmıştır. FP, birçok demokratik unsuru savunması ve Milli Görüş söylemi yerine liberal bir söylemi tercih etmesi gibi özellikleriyle RP'den ayrılır. Başka bir deyişle RP sonrası Milli Görüş'ün siyasetteki temsilcisi olan FP, varlığını garanti altına almak için Batı ile bütünleşme düşüncesiyle siyasi arenada demokratik hukuk devleti savunucusu görüntüsü vermiştir. 1999 genel seçiminde %15.4, yerel seçiminde ise daha fazla oy almasına rağmen etkisi devam eden 28 Şubat sürecinin getirdiği siyasi atmosfer nedeniyle yine aynı nedenlerle ve kapatılan RP'nin devamı olması iddiasıyla hakkında kapatma davası açılmış, 22 Haziran 2001'de kapatılmıştır (Özdemir, 2015:180-183).

FP'nin kapatılmasından hemen sonra, Erbakan'ın önderliğini yaptığı Milli Görüş'ün beşinci siyasi deneyimi olan Saadet Partisi ile başladı. Resmi kuruluş tarihi 20 Temmuz 2001 olan partinin genel başkanlığına Recai Kutan seçildi. Parti programının büyük bir bölümü Erbakan tarafından kaleme alındı (C.G. 21.07.2001:1). Günümüzde aktif siyasete devam eden SP'nin programına baktığımızda “Milli Görüş” ifadesinin açıkça kullanıldığı, sonrasında ise çağın gerekliliği olan tüm unsurları da muhteva eden bir Milli Görüş tanımının yapıldığı ve yine manevi değerlerin üstün tutulduğu görülmektedir. Parti programının ruhunda:

- *Ahlak ve Adalet*
- *Huzur, Barış ve Kardeşlik,*

- *İnsan Hakları ve Özgürlükler,*

Gövdesinde ise:

- *Hukukun öncülüğüne dayanan “Gerçek Demokrasi”,*
- *Milletin emir ve hizmetinde “Güçlü Adil Yönetim”,*
- *İnsan onur ve haysiyetine yaraşır “Sosyal Güvenlik”,*
- *Üretim ekonomisi temelli kalkınmanın sonucu “Herkesine Refah”,*
- *“Yeni Bir Dünya”nın kurulmasına etkin katkıda bulunan “Öncü Türkiye” vardır. (SP Parti Programı, 2019:70)*

Siyasi söylemini bu doğrultuda oluşturan SP'nin günümüzde halk tabanında karşılığı az ve oy oranı düşüktür. Ancak ülke siyasetinin belli dönemlerine damga vurmuş ve mevcut iktidarın içinden çıkmış olduğu görüşün devamı niteliğinde olması nedeniyle günümüz ülke siyasetinde yeri ve söylemleri oldukça önemlidir.

Dünya tarihi boyunca insan için önemli bir değer olan dinin, siyasete farklı açılardan etkisi olmuş, bu nedenle laiklik kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavram kurulmak istenen bazı siyasi otoritelerde bir ilke olarak ele alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin de kuruluş ilkelerinden olan laiklik, dini yönelimi olan siyasi partilerin varlığında tartışma alanı olmuş ve yürütülen bazı faaliyetler, siyasetimizde laikliğe aykırı görülmesiyle farklı süreçler yaşanmıştır. Bu açıdan bakıldığında Milli Görüş düşüncesinin oluşumu ve bunun siyasi alana taşınmasıyla da Türk siyaseti çalkantılı dönemler yaşamıştır. Bu nedenle manevi unsurlar ile laiklik ilkesi arasında sıkışan ve demokratik siyasi alanda var olmaya çalışan partiler bölünme, birleşme veya yeni parti kurma gibi eylemlere yönelmiştir. Görüleceği üzere kronolojik sırayla ele alınmaya çalışılan Milli Görüş'ün siyasi kurumları olan beş partinin günümüzde aktif siyasete devam eden SP hariç, MNP, MSP, RP ve FP kapatma davalarıyla ve askeri müdahalelerle siyaset sahnesinden çıkarılmıştır. Milli Görüş farklı kesimlere ulaşarak onları dönüştürmek isterken, 28 Şubat sürecinden sonra kendisi zorunlu bir değişim ve dönüşüme uğramıştır. Geleneği içerisinde söylem değişikliğine yönelmiş ve batılı modern kavramlar daha çok vurgulanmaya çalışılmıştır. Ancak “Başörtüsü” merkezli siyasi gerilim devam etmiş, bu sırada da FP içerisinde “yenilikçi” bir grup ortaya çıkmıştır. 14 Mayıs 2000 tarihinde gerçekleşen FP büyük kongresinde Erbakan'ın desteklediği Recai Kutan karşısında yenilikçi grubun

desteklediği Abdullah Gül az bir oy farkıyla seçimi kaybetmiştir. Seçimi kazanan gelenekçi grubun yenilikçileri uzaklaştırma çalışması, partiyi yol ayrımına götürmüş ve Ak Parti'nin kuruluş süreci başlamıştır (Zariç, 2017:316).

FP içerisinde ortaya çıkan yenilikçi grubun Abdullah Gül'ü genel başkan yapma çalışmaları başarısızlıkla sonuçlanması ve FP'nin kapatılması sonucunda yenilikçi grup Recep Tayyip Erdoğan başkanlığında Ak Parti'yi kurmuştur. Ak Parti, Kasım 2002 seçimlerinde %34 oy alarak tek başına hükümet kurma başarısını elde etmiştir. Siyasi yasaklı olması sebebiyle Recep Tayyip Erdoğan, 2003 yılında Siirt ilinde yenilenen seçim ile milletvekili olana kadar Abdullah Gül başbakanlık görevini yerine getirmiştir (Şükür, 2020: 687). Muhafazakâr demokrat olarak bir duruş belirleyen Ak Parti, çok partili cumhuriyet tarihinin tek başına iktidara gelen dördüncü partisi olmuştur (Aljazeera, 2016). Bir kitle partisi olan AK Parti, geniş bir yelpazeden oluşan 121 kişilik kurucular kurulu ile kuruluş öncesindeki mevcut durumu doğru bir şekilde analiz ederek iktidarı elde etmiştir (Özer, 2019:51/ Han, 2019: 44-45).

Özbudun'a göre Ak Parti, kendisini iktidara götürecek olan argümanları iyi değerlendirerek kuruluş öncesindeki tarihsel krizleri fırsata çevirmiştir (Kuruoğlu, 2019:90-91). 2002 seçimlerindeki başarısı ile modern Türk siyasetinde siyasal iktidarı ve meşruiyeti yeniden tanımlamış, partinin dinamikleri ile toplumsal rızayı uyumlu hale getirmiştir (Doğanay, 2014:65). Parti, bu seçim döneminden sonra Türk siyasetinde güç kaybeden merkez sağın toparlanmasını sağlamış ve en önemli aktörü haline gelmiştir. Antibatıcı Milli Görüş içerisinde çıkmasına rağmen siyasi söyleminde bunu hiç kullanmamış aksine batı ile entegrasyonu sağlayacağı yönde söylem geliştirmiştir (Çaha, 2006:16). Bu becerisiyle Ak Parti, 2002 yılından itibaren günümüze kadar tüm seçimlerden galip çıkarak Türk siyasetinde bir istisna olacaktır (Miş ve Aslan, 2018:7).

2.3.3. Parti Profili

Parti kuruluş sürecini anlatan bölümde de dile getirildiği üzere Ak Parti, muhafazakâr demokrat bir duruş belirlemiş veya kendisini bu çizgide yürüyen bir siyasal parti olarak görmüştür. Türk siyasetinde muhafazakârlık tartışmalarını bir kenara bırakarak Ak Parti'yi özelinde ele alacak olursak; partinin çekirdek kadrosunun İslamcı bir kökten geldiğini ve ilk siyaset deneyimlerini MSP ve RP'de edindiklerini

söyleyebiliriz. Parti liderleri tarafından İslamcı bir kimliklerinin olmadığı ve gömlek değiştirdikleri birçok kez dile getirilmiş olmasına rağmen bu durum çoğunlukla siyasette meşru bir dil arama çabası olarak görülmüştür (Akıncı, 2012:102-104). Ancak Ak Parti her ne kadar Milli Görüş harekâtına mensup partilerin izlerini taşısa da kendisini Türk siyasetinde Demokrat Parti, Adalet Partisi ve Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın devamı olarak sunması partiyi merkez-sağ çizgisine yanaştırmakta ve muhafazakâr demokrasi sınıfına dâhil etmektedir (Kökce, 2011:74). Bu noktada Ak Parti genel başkanı Erdoğan'ın 12 Ekim 2003'te gerçekleşen 1. Olağan Kongre'deki konuşması, parti kimliğinin teşhisi açısından önem arz etmektedir.

- *Kendini "muhafazakâr demokrat" olarak tanımlayan partimiz, muhafazakâr düşünce ile siyaset pratikleri arasında güçlü bağlantı noktaları kurarak, Türkiye'nin önüne yepyeni bir siyasi perspektif sunmuştur.*
- *Böylece milletimizin değer sistemi ile siyasi aklın işleyişi iç içe geçmiştir.*
- *Ak Parti'nin Muhafazakâr-Demokrat çizgisi, toplumsal merkezi kavrayan bir hat üzerinde şekillenmiştir.*
- *Böylece Ak Parti, bir yandan eskimiş merkez anlayışını tasfiye ederek yepyeni bir siyasi merkezin kurulmasını sağlamış ve aynı zamanda da kendisi yasal varlığını merkezin yeni adresi olarak inşa etmiştir.*
- *Etnik, dini ve bölgesel milliyetçilikleri siyasetteki kırmızı çizgileri olarak ilan eden Ak Parti, muhafazakârlık eksenli çağdaş bir kitle partisinin nasıl olacağını da tüm dünyanın önüne bir model olarak koymuştur.*
- *Partimizin misyonu, toplumsal merkezin değer ve taleplerini siyasetin merkezine taşımak ve bu suretle devlet ile toplum arasında oluşan mesafenin doğurduğu problemleri gidermektir.*
- *Bildiğiniz gibi bizden önce, siyasi merkez, dinamik ve güçlü toplumsal taleplerden kopmuş, sterilleşmiş ve hiçbir şey ifade etmeyen içi boş bir kabuğa dönüşmüştü. (1. Olağan Büyük Kongre, 12 Ekim 2003)*

Ak Parti'nin benimsemiş olduğu bu siyasi kimlik, iktidarında yıllarca değişmemiş ve bu söylemi devam ettirmiştir. Hatta ilerleyen süreçler için halka sunulan parti vizyonlarında bile “Muhafazakâr Demokrat” çizgi açıkça dile getirilmiştir. Partinin

tanıtım ve medya başkanlığı tarafından 2015 yılının Ocak ayında yayımlanan, partinin 4. Olağan Büyük Kongresi için hazırlanmış 2023 Siyasi Vizyonunda parti tanımlaması, muhafazakâr demokrasinin yüceliği ve Ak parti tarafından muhafazakâr demokrasinin siyasette işlenişi şu şekilde ifade edilmiştir:

- *“Adalet ve Kalkınma Partisi kendisini siyasetin merkezinde konumlandıran muhafazakâr-demokrat bir kitle partisidir.”*
- *AK Parti'nin geliştirdiği “muhafazakâr demokrat” siyasi kimlik, kurumsallaşarak büyük bir siyasi cazibe merkezine dönüşmüş ve diğer bölge ülkelerine örneklik teşkil edecek bir ilham kaynağı haline gelmiştir.*
- *AK Parti'nin geliştirmeye çalıştığı muhafazakâr demokrat siyasi kimlik dünya genelindeki muhafazakârlık pratikleriyle örtüşen özelliklere sahip olmakla birlikte, Türkiye'nin sosyokültürel özellikleriyle şekillenen bir muhtevaya ve yerel dinamiklerle şekillenen bir siyaset tarzına sahiptir.*
- *Büyük oranla Müslümanların yaşadığı bir ülkede demokrasi tecrübesinin gelişmesinde ve bölgesinde örneklik oluşturmada muhafazakâr demokrat anlayışın ciddi katkısı bulunmaktadır.*
- *Muhafazakârlığın her türlü otoriterleşmeye karşı sınırlı iktidarı savunan, değişimi doğal süreç içinde toplumsal dinamiklere bırakan, özgürlüğün soyut değil somut şekliyle anlam taşıyacağını vurgulayan, aile, gönüllü kuruluşlar, vakıflar gibi toplumsal ara koruma mekanizmalarını önemseyen yapısı, demokratik anlayışla telif edilebilecek bir siyasi öz ortaya koymaktadır. Bu süreçte eleştirel aklın, fikri ve davranış çoğulculuğunun, yanılabilirlik anlayışının geliştirilmesi kadar, temel hak ve özgürlükleri merkeze alan, sivillik ve toleransı gözetilen bir siyasi tasavvurun ön plana çıkarılması, muhafazakârlığı demokratik formatta yeniden tanımlamıştır. (akparti.org.tr/2023 vizyonu)*

Görüldüğü üzere Ak Parti tarafından yalnızca muhafazakâr demokratlığa aidiyet dile getirilmemiş, muhafazakâr demokratlığın siyasete geçirilmesinde son derece başarılı olduğu ve bu anlayışa önemli katkıların da yapıldığı iddia edilmiştir.

Ak Parti'nin Türkiye'deki İslamcı kesimin siyasetten talepleri neticesinde var olduğu düşüncesi de mevcuttur. Ancak parti, siyasi iklimin getirdikleriyle zamanla dönüşüme uğramış, duruş ve söylem değişikliğine başvurmuştur. İlerleyen süreçte Ak Parti, biraz da parti lideri olan Erdoğan'ın karizması ile tabanını genişletme başarısı göstermiştir (Aktay, 2015:181-182).

Muhafazakâr demokratlık, hoşgörü ile uzlaşmacı ve bütünleştirici bir siyaseti savunmaktadır. Türk siyasetinde 1980 yılına kadar bunu başarabilen yalnızca Anavatan Partisi ile Özal olmuştur. AP, MSP, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Harekât Partisi seçmeninden oy alarak ortak siyasi bir odak oluşturabilmiştir. Ancak bu siyasi eğilim fazla uzun sürmemiş sağ kesimin dindarlığa ve sol kesimin ise laikliğe yönelmesiyle siyasi ayrışma gerçekleşmiştir. Özal tarafından denenmiş ve başarılı olmuş bu söylem 2002 yılında iktidara gelen Ak Parti ile tekrardan kullanılmıştır (Özer, 2019:52-53).

Ayrıca Ak Parti, kendisini Osmanlı gibi asırlarca birçok coğrafyaya hükmetmiş ve savaş destanları yazmış bir devletin son halkası olarak görmektedir. Aile kurumuna da oldukça önem verdiğini çokça dile getiren parti, toplumsal düzeni muhafaza edecek siyasi girişimlerde bulunmuş ve korumacı bir tavır sergilemiştir. Bu yönleriyle parti, pozitif hakları öncüleyen ancak bireysel özgürlükleri sınırlayan bir yapıda olduğu söylenebilir (Gençarslan, 2020:50-51). Bu doğrultuda Ak Parti, Türk siyasi hayatında dönüşüme uğrayan muhafazakâr ideolojideki yeriyle oldukça önemlidir. Partiyi bu öneme ulaştıran modern İslam muhafazakârlığı düşüncesiyle siyasi alanda yeni-sağ kimlikli bir ideolojiyi temsil etmesidir (Koçal, 2012:95).

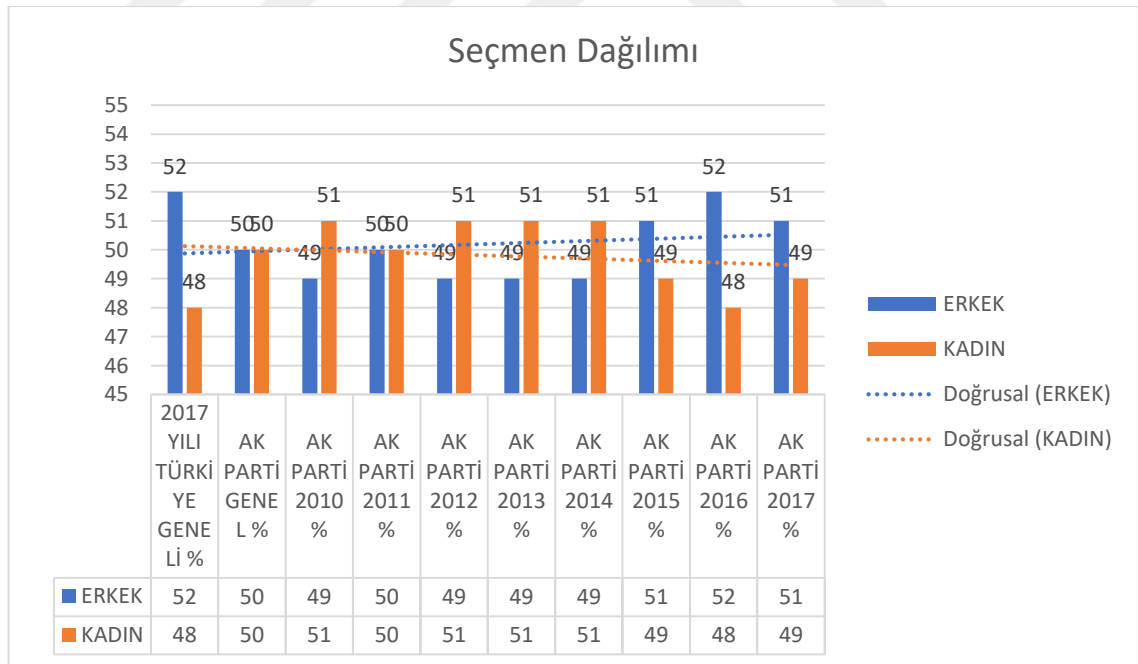
2.3.4. Seçmen Profili

Kalaycı oğluna göre; seçmenler erken yaşta siyasal kimlik geliştirirler ve bazı siyasalar partilere sempati duyarlar. Bu durum seçmeni, kendisine yakın bulduğu partiyi/partileri tutma eylemine ve o partiye/partilere oy vermeye götürür. Siyasal kimliğin oluşumu ile siyasal partilere yakınlık duyma süreci, seçmenin içinde bulunduğu topluma, toplum içerisindeki konumuna ve toplumsal sınıfına göre şekillenir (Çoşkun ve Çetin, 2019:243). Toplum içerisinde var olan bireylerin, sayılan etkenlerde köklü bir değişim olmadığı sürece siyasi görüşünde farklılığa neden olmayacağından, partilerin

seçmen profilinin de yıllar içerisindeki değişimi köklü olmayıp küçük çapta gerçekleşeceği düşünülmektedir.

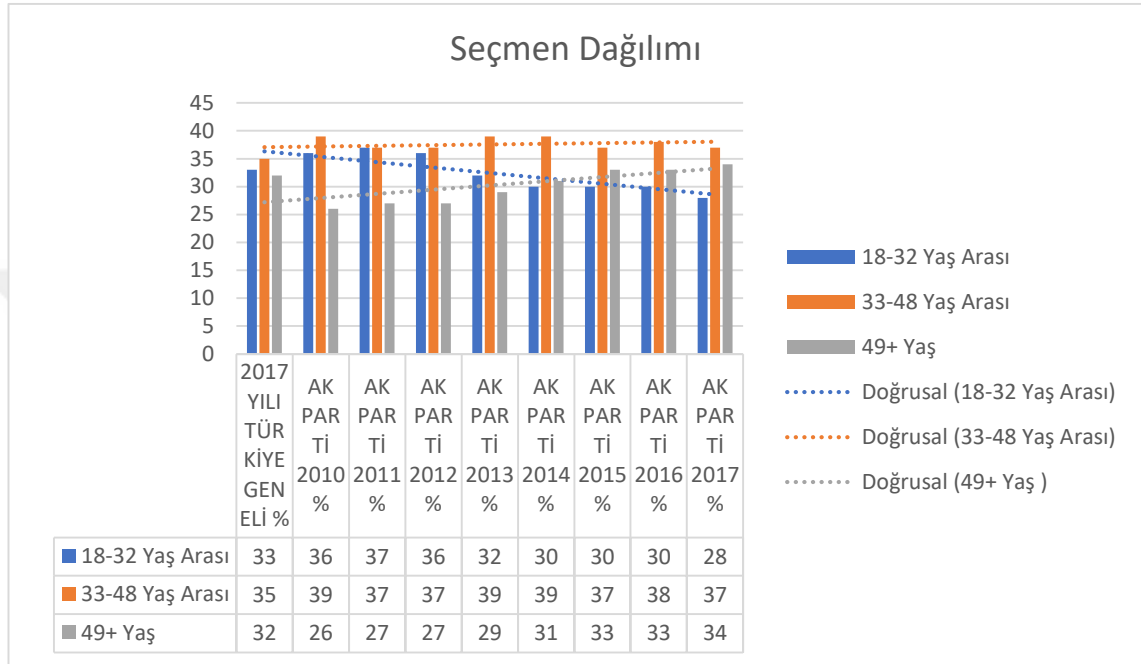
Demokrasilerde seçmen ile siyasi partiler arasında çift yönlü bir etkileşim bulunmaktadır. Siyasi partiler, üretmiş oldukları politika ve söylemlerle seçmeni etkilerken, oy kaygısı sebebiyle seçmenin taleplerinden, algılarından ve yapılarından etkilenirler. Partiler, siyasal alandaki davranışlarını planlayabilmek için bu etkileşimden haberdar olmak istemektedirler. Bu nedenle siyasi partiler için hem ülkenin mevcut genel seçmenini hem de kendi seçmenini tanımak, onların profilini çıkarmak ve analizini yapmak, iktidara giden yolda yapılması gerektiğine inanılan bir eylemdir.

Araştırma şirketlerinin siyasi alandaki araştırmaları siyasi partilerin seçmenini tanıyabilmemiz için oldukça önemlidir. Konda araştırma şirketinin Mayıs 2018 yayın tarihli, 2010-2017 yılları arasında kapsayan çalışması Ak Parti seçmeninin cinsiyet, yaş, doğum yeri, eğitim durumu, din ve mezhep dağılımı hakkında bilgi vermektedir. Çalışmamızın konusu gereği araştırmada ilk ele alınması gereken parametre Ak Parti seçmeninin cinsiyet dağılımıdır.

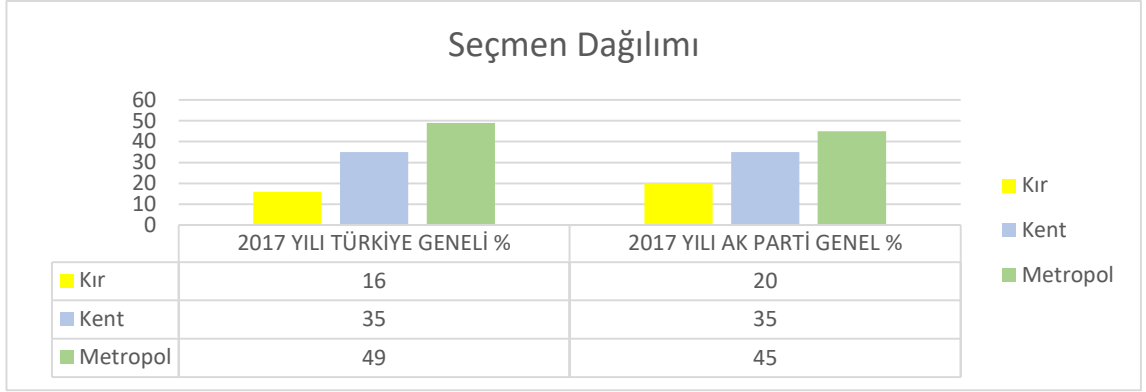
Şekil 2.1. Ak Parti Seçmeninin 2010-2017 Yılları Arası Cinsiyet Dağılımı (Uncu, Konda 2018)

2017 yılında Türkiye geneli seçmenlerin %48'si kadınsa %52'si erkektir. Ak Parti seçmeninin ise 2010-2017 yılları arası alınan ortalamaya göre cinsiyet dağılımında eşitlik vardır. Partinin, 2010-2017 yılları arası seçmen cinsiyet dağılımı incelendiğinde kadın seçmen oranında bu zaman diliminde %1 gibi küçük bir oranda düşüş olduğu görülmüştür.

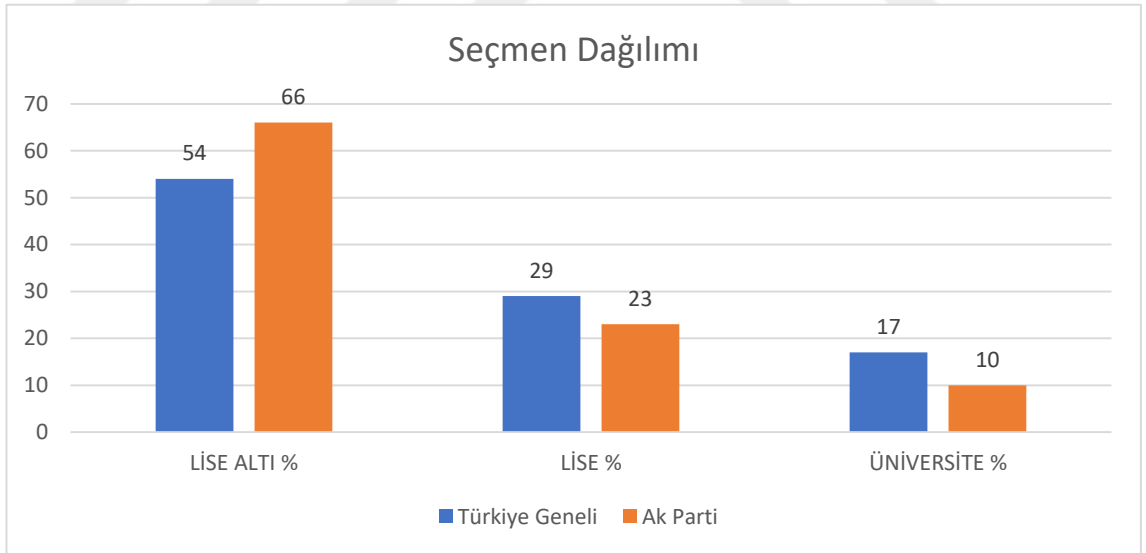
Şekil 2.2. Ak Parti Seçmeninin 2010-2017 Yılları Arası Yaş Dağılımı (Uncu, Konda 2018)

2017 yılında Türkiye geneli seçmenlerin %33'ü 18-32 yaş aralığında, %35'i 33-48 yaş aralığında ve %32'si 49 ve üzeri yaştadır. Ak Parti'nin 2017 yılındaki seçmeninin ise %28'i 18-32 yaş aralığında, %37'si 33-48 yaş aralığında ve %34'ü 49 ve üzeri yaştadır. Grafik incelendiğinde 2010 yılında Ak Parti seçmeninin %36'sı 18-32 yaş aralığında iken bu oranın ilerleyen yıllarda sürekli olarak düştüğü görülmüştür. 2010- 2017 yılları arası orta yaş diye adlandırılan 33-48 yaş aralığındaki seçmen oranı genel itibari ile aynı kalan Ak Parti seçmeninin 49 ve üzeri yaş grubundaki seçmen oranı ise sürekli olarak artış göstermiştir.

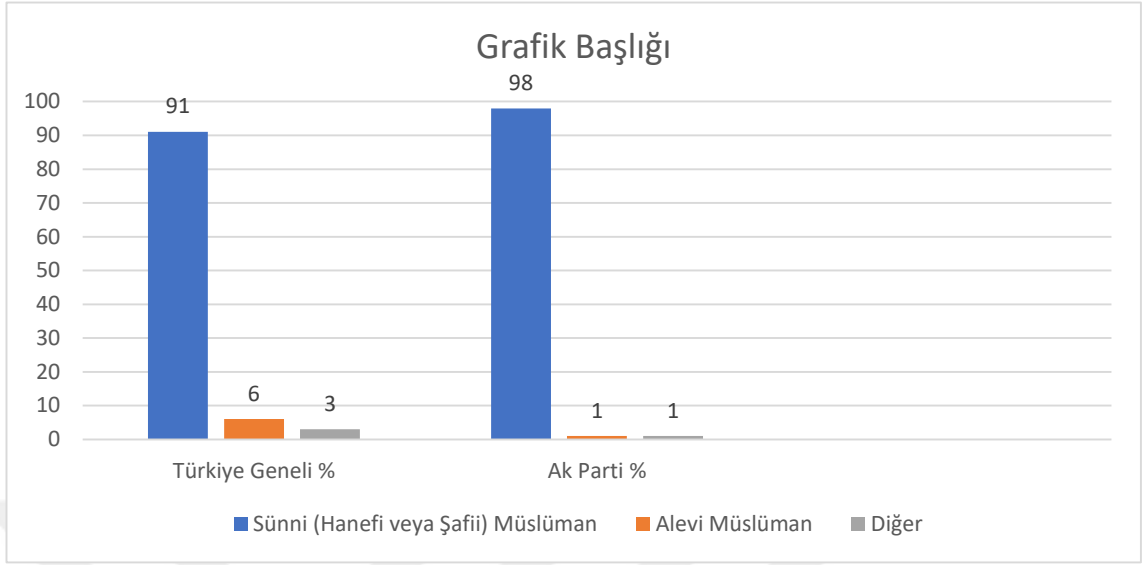

Şekil 2.3. Ak Parti Seçmeninin 2010-2017 Yılları Arası Yerleşim Yeri Dağılımı (Uncu, Konda 2018)

2017 yılında Türkiye geneli seçmenlerin %16'sı kırsalda, %35'i kentte ve %49'u metropol şehirde yaşamaktadır. 2017 yılında Ak Parti seçmenlerinin ise %20'si kırsalda, %35'i kentte ve %45'i metropol şehirde yaşamaktadır. Bu veriye göre Ak Parti'nin kırsal alanda yaşayan seçmen oranı, Türkiye geneli kırsal alanda yaşayan seçmen oranının üstünde olduğu görülmektedir. Metropol şehirde yaşayan seçmen bakımından ise durumun tam tersi olduğu görülmektedir.

Şekil 2.4. Ak Parti Seçmeninin 2017 Yılı Eğitim Durumu (Uncu, Konda 2018)

Şekil 2.5. Ak Parti Seçmeninin 2017 Yılı Din/Mezhep Dağılım Durumu (Uncu, Konda 2018)

2017 yılında Türkiye geneli seçmenlerin %54'ü ortaokul ve aşağı, %29'u lise ve %17'si üniversite öğrenimine sahiptir. Bu durum Ak Parti seçmenleri açısından ise şu şekildedir: %66'sı ortaokul ve aşağı, %23'ü lise ve %10'u üniversite öğrenimine sahiptir.

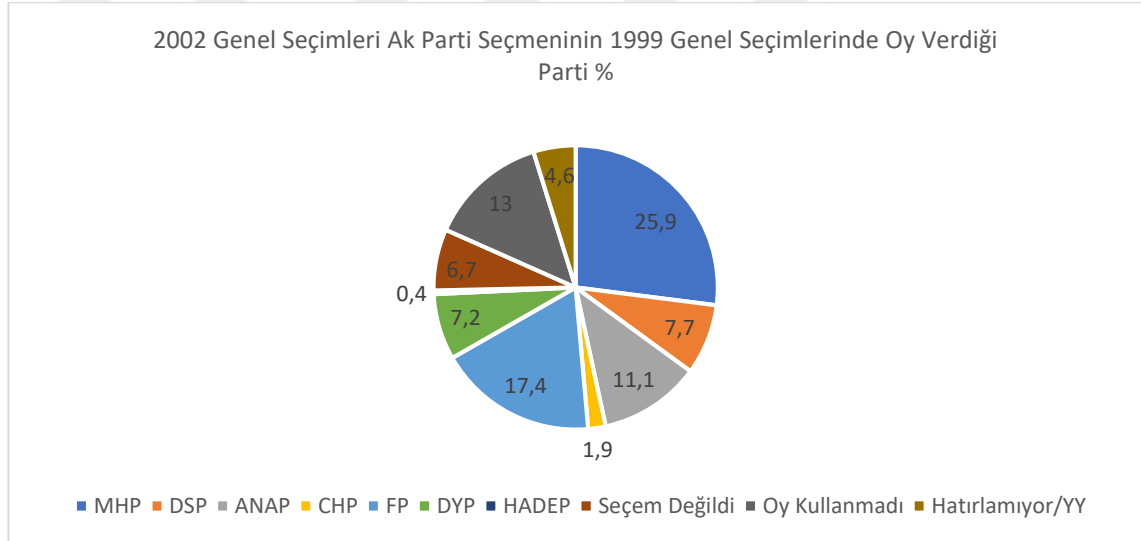
2017 yılında Türkiye geneli seçmenlerin %91'i kendisini Sünni Müslüman olarak tanımlarken, %6'sı Alevi Müslüman olarak tanımlar. Ak Parti seçmeninin içerisindeki bu dağılım ise %98'e karşılık %1'dir.

Mevcut bilgiler ışığında Ak Parti seçmenine baktığımızda cinsiyet dağılımı açısından kadın ve erkek seçmen oranında belirgin bir fark olmadığı görülmektedir. Yaş grupları açısından ise orta ve üzeri yaş grubunda daha çok seçmen bulabilmiş ve genç yaş grubunda ortalamanın gerisinde kalmıştır. Ak Parti, metropol şehirde yaşayan seçmenler arasında ortalama tercihin altında kalarak kırsal alana daha çok hitap etmiştir. Neredeyse tamamına yakını, kendisini Sünni-Müslüman olarak tanımlayan Ak Parti seçmeni, eğitim açısından irdelendiğinde çoğunluğunun ortaokul ve aşağısında bir öğrenime sahip olduğu görülmektedir.

Bulaç, kendisine yöneltilen "Ak Parti toplumda kimin partisidir?" sorusuna şu şekilde cevap vermiştir. Ak Parti'yi iktidara götüren insan unsuruna baktığımızda birden fazla sınıfa görmekteyiz. Az sayıdaki büyük işletme sahiplerinin yanında küçük ve orta büyüklükteki işletme sahipleri çoğunluğu oluşturmaktadır. Bu işletme sahipleri doğal

olarak iktisadi büyümenin engellerini aşmak istedikleri için liberal politika isteyicilerdir. Diğer taraftan ise Ak Parti seçmeninin çoğunluğunu oluşturduğu yoksul sınıf da kendilerine iktisadi yardım bekleyen, sosyal politikaların uygulanmasını isteyen kesimdir. Azımsanmayacak orandaki çiftçi seçmeni ise ikame üretim biçimlerinin sürdürülmesini isteyen kesimdir. İlk sayılan kesim için liberal, ikincisi için sosyal demokrat, üçüncüsü için de korumacı ve dini değerlere sahip olmasıyla da muhafazakâr bir kimliğe sahip olan Ak Parti, tek başına hiçbiri değildir. Ancak hepsinin toplamıdır (Kalçık, 2007:151-152).

Ayrıca Ak Parti'nin kurulduğu tarihten çok kısa bir süre sonra iktidara gelmesi, seçmeninin Ak Parti öncesinde hangi partiyi desteklediğini merak konusu yapmıştır. Bu doğrultuda 1999 ile 2002 genel seçimlerini kıyaslayıcı araştırmalar yapılmıştır.

Şekil 2.6. 1999 Seçimlerine Göre Partiler Arası Oy Kaymaları (SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi C:2, S:4, 2002).

Yapılan araştırmalara göre 2002 genel seçiminde Ak Parti en fazla sırasıyla Milliyetçi Harekât Partisi (%25.9), Fazilet Partisi (%17.4) ve Anavatan Partisi (%11.1) seçmeninden oy almıştır (Şekil 6). Belirtilen siyasi partilerin 1999 genel seçimindeki seçmenleri, istedikleri verimi kendi partilerinden alamayınca 2002 seçiminde yeni siyasal oluşum olan Ak Parti'yi tercih etmişlerdir. Konu bu açıdan ele alındığında Ak Parti seçmeninin geçmişte sağ partilere oy veren seçmenler olduğu görülmüştür (Akgün, 2006: 33).

2.4. TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI VE AK PARTİ

Tarih boyunca insanları anlamlandırabilmek için toplumu oluşturan bireyler; yaşları, statüleri, ekonomik güç ve cinsiyetleri bağlamında çeşitli kategorilere yerleştirilerek varoluş aşamaları tanımlanmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır. Söz konusu bu kategorizasyon içerisinde insan hayatı için elzem bir işleve sahip olan ve onu davranış biçimlerinden toplumsal rollerine ve hatta yaşam standartlarına kadar etkileyen cinsiyet olgusu içerisinde ele alınan “kadın” ve “erkek” kavramlarıdır (Akkaş, 2019:99).

Cinsiyet, bireyin kadın veya erkek olarak sahip olduğu genetik, fizyolojik ve biyolojik nitelikleri olarak tanımlanırken; toplumsal cinsiyet kadının ve erkeğin toplumsal olarak belirlenen görev ve sorumlulukları şeklinde tanımlanmaktadır (Altuntaş ve Altınova, 2015:87). Tanımlar arasındaki farkta da görüldüğü üzere toplumsal cinsiyet olgusu biyolojik farklılıklara değil, toplumun bireye biçmiş olduğu rollere, toplumun değerlerine ve toplumun bireyden beklentilerine odaklanmaktadır. Kurum niteliği gösteren toplumsal cinsiyet, hak ve sorumlulukların paylaşılmasında ayırt edici sosyal statü oluşturma sürecidir. Bu statülerin eşit olmayan bir şekilde inşaa edildiği toplumlarda adı geçen ayrıma sebep olan cinsiyet olgusu önemli bir yapı taşı olarak karşımıza çıkar (Lorber, 2001:113-114).

Bireyler kadın veya erkek cinsiyeti ile dünyaya gelirler, fakat yetiştirilirken yaşadıkları toplumun kendilerine biçmiş oldukları roller kapsamında kız veya erkek çocuğu olmayı öğrenerek büyürler. Bireyin içerisinde yaşamakta olduğu topluma ait kültür, bireye kadın veya erkek olarak nasıl davranması gerektiğini, nasıl düşünmesi gerektiğini hatta yasaklarının ve özgürlüklerinin neler olduğunu empoze etmektedir. Toplumsal süreç içerisindeki bu durum yaşanan toplumsal değişim ve dönüşümlerden de payını alarak nesiller arasında aktarımı yapılmaktadır.

2.4.1. Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Topluluk halinde varlığını devam ettirmekte olan insanoglu; din, dil, ırk ve mezhep gibi farklı unsurlarla gruplara ayrıldığı gibi içerisinde bulunduğu toplulukta da biyolojik, fiziksel ve karakteristik özellikleriyle tasnif edilmiştir. Söz konusu bu tasniflendirmeye uygun olduğu inancıyla bireylere bir takım roller biçilmiş ve toplum şekillendirilmiştir. Bu şekillenmiş topluma katılan yeni üyeler ise sahip oldukları

özellikleriyle tasniflendirilmede pay sahibi olarak kendilerine biçilmiş olan rolleri benimsemişlerdir.

Bireylerin kadın veya erkek olarak sahip oldukları genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikler cinsiyet tanımı altında ele alınmaktadır (Özel Doğan ve Piyal, 2017:151). Toplumsal rollerin paylaştırılmasından önce yapılan özellik bakımından tasniflendirmede, bireylerin fiziksel ve biyolojik olarak farklı kutup algılandığı “cinsiyet” etkeninin önemli bir unsur olduğu açıktır. “Kadın veya erkek, günlük dildeki yaygın kullanımıyla hem bireyin biyolojik anlamda dişi /"female/ veya er [male] oluşunu, hem de toplumun bireye sunduğu roller sistemi dâhilinde anlam kazanan kadın /woman/ veya erkek /"man] oluşu ifade eden iki terimdir” (Vatandaş, 2007:30). Birey doğduğu anda biyolojik olarak hangi cinsiyete mensup ise o cinsiyete ait olan rol doğumundan ölümüne kadar kendisinden beklenen bir mesuliyet haline gelir. Böylelikle cinsiyet kavramı, bireyin biyolojik ve fizyolojik farklılığından çıkarak toplum içerisinde sadece o cinse ait sorumlulukları bireylere yükleyen bir kavram haline gelmiştir. “Bu nedenle toplumsal cinsiyet kavramının tanımında biyolojik farklılıklar değil, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili değerler, beklentiler, yargılar ve roller bulunmaktadır” (Altuntaş ve Altınova, 2015:87). Toplum tarafından oluşturulan toplumsal tepkiler ve beklentiler kolektif bir formda kendini sunmaktadır. Toplumsal cinsiyete atfedilen cinsiyet rolleri de söz konusu bu kolektif edimlerin bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır (Şahin, 2019:244).

Toplumsal cinsiyet; doğuştan var olan biyolojik farklılıklar neticesinde kadını ve erkeği toplumca belirlenmiş kalıplara sokan ve bu doğrultuda uygun davranışları belirleyerek bireylerin hayatlarını şekillendiren özellikle de kadınların hayatında derin izler bırakan, sürekli olarak üretilen roller ve sorumluluklar şeklinde tanımlanmaktadır (Kahraman vd. 2014:813). Farklı bir tanımlamada toplumsal cinsiyet kavramı; kadın veya erkek olarak dünyaya gelmiş olan bireylere içerisinde buldukları toplumun yüklemiş olduğu anlamlar olarak ele alınmaktadır (Akkaş, 2020:59).

Toplumsal cinsiyet ayrımı noktasında en genel yargılar kadın cinsine yönelik uygulanmakta olan daha çok kültürel bazlı yaptırımlarla açıklanabilir. Tarihsel süreç içerisinde toplumsal bağlamda cinsiyet ayrımı ile kadın cinsine biçilmiş olan roller, genellikle pasiflik, sakınma, uzak durma ve savunma eylemleri üzerine olmuştur (Bingöl,

2014:109). Kadın ve erkeğin birçok alanda birbirinden farklı olduğu inancıyla başlayan ve ilerleyerek çatışmaya varan bu toplumsal algı, kayda değer bir araştırma alanı olmuştur. Her bir farklı insan grubunun arasındaki iktidar, toprak, besin ve su gibi çatışma alanlarına cinsiyet farklılığında gündelik hayattaki roller ve görevler de eklenmiştir. Erkek ve kadın arasındaki iktidar çatışması ilk olarak aile içerisinde doğmakta ve tüm topluma ulaşarak tarihler boyu bir eşitsizlik halini alarak devamlılığını sürdürmekte olduğu görülmektedir. Bu eşitsizliğe giden yolda erkeğe ve kadına atfedilen toplumsal roller son derece etkili olmuştur. Erkeğin fiziksel olarak güçlü, korkusuz ve atılgan oluşu kadının ise fiziksel ve duygusal yönden zayıf oluşu düşüncesi toplumlarda rol ve görev dağılımında temel etkenlerden olmuştur. Böylelikle “kadına yüklenen roller; ev işlerinden sorumlu olma, iş hayatında aktif olmama gibi eşitlikçi olmayan sorumlulukları, görevleri işaret ederken; erkeklere ise evin geçiminden sorumlu olma, evin reisi olma gibi görevler yüklenmektedir” (Siyez vd, 2017:47). Nesilden nesile aktarılan bu cinsiyetçi algı zaman içerisinde toplumun sosyo-kültürel yapısına işleyerek, cinsiyet mensuplarından üzerlerine düşen görevler bağlamında toplumsal bir beklenti oluşturmuş ve her alanda cinsiyetçi bir anlayışın ortaya çıkışını kaçınılmaz kılmıştır.

Kadın ve erkek, tarih boyunca eşit statüye hiç gelememiştir ve kadın erkeğin kölesi olmasa da uyuğu konumunda kalmıştır. Bu durum değişmekte olsa da, kadın bugün bile hak ve özgürlükler açısından geridedir (Kahraman vd., 2014:812). Bu eşitsizlik durumu tüm tarihsel süreçlerde genellikle erkek egemen toplum yapısı inşa etmiş ve bu oluşumlarda kadın hep ikinci planda konumlandırılmıştır. Böylelikle soyut bir ifade olarak ele alınmakta olan cinsiyet algısı toplumlarda birçok alanda somut durumlar ortaya çıkarmaktadır. Belirli özellikleriyle iş hayatına katılan erkek, toplumda tam olarak birey statüsü kazanarak hak/haklar elde etmesine rağmen, kadın ya hak kazanamamış ya da erkeğe nazaran daha az hak elde etmiştir. Erkekle eşit statü ve haklara sahip olamayan “kadın”, artık toplumda ev işleri ve çocuk bakımıyla sorumlu ikincil rolde kalan birey haline gelmiştir. Böylelikle biyolojik ve fizyolojik farklılık sonucu “cinsiyet” kavramıyla ikiye bölünen toplumda eşitlik arayan, ezilen ve haklarının korunması gerektiği düşünülen “kadın” toplumsal cinsiyet kavramının tam merkezinde yer almıştır.

Kadın ve erkek cinsi arasında var olduğu kabul edilen farklar, bireylerin içerisinde bulunmuş oldukları toplumun sosyo-kültürel söylemlerinin etkisi altında bulunmakta ve son derece farklı özellikler gösterebilmektedir. Toplumsal cinsiyet olgusunun bu

değişken yapısı kadın ve erkek cinsinin işbölümünden, toplumsal konumuna ve hatta sosyo-ekonomik statüsüne kadar belirleyici bir nitelik taşımaktadır (Uluocak vd, 2014:49).

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları karşılaştırıldığı zaman bu iki kavramın birbirinin ikamesi olarak kullanılmayacağı aşikârdır. Bu çerçevede cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarının farklılıkları aşağıda yer verildiği şekildedir.

Tablo 2.1. Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramlarının Farklılıkları

CİNSİYET	TOPLUMSAL CİNSİYET
Sayıtlar	Sayıtlar
<ul style="list-style-type: none"> • Doğaldır. • Biyolojik farklılıklar ön plandadır. • Zaman ve mekâna göre değişmez. 	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyo-kültürel ve içerisinde bulunduğu toplumsal yapının etkisi altındadır. • Eril ve dişil özelliklere, toplumun bu cinsleri nasıl ve ne şekilde anlamlandırıldığına, cinsiyete dair rol ve modellere dayanmaktadır. • İçerisinde bulunmuş olduğu toplumsal yapıdan etkilendiği için zaman ve mekâna göre farklılıklar arz etmektedir. • Aile gibi toplumu oluşturan kurumlarla olan bağlantısına göre değişiklikler gösterebilir

(Uluocak vd., 2014:52 (Bhasin 2003'ten naklen)).

Toplumsal cinsiyet kavramı toplum tarafından yapılandırılmış erillik ve dişilik kavramları ile ilişkilidir ve bireyin biyolojik olarak cinsiyetinin doğrudan bir unsuru olmasını gerekli kılmamaktadır. Erkek ve kadın cinsi arasında mevcut olan birçok farklılık biyolojik kökenli olmadığı için cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayırım temel bir ayırım olmaktadır (Giddens, 2005:107).

2.4.2. Toplumsal Cinsiyet Algısının Oluşumu

Toplumunu oluşturan bireylerin doğumuyla kazandıkları cinsiyet unsuru, ilerleyen dönemlere bağlı olarak toplumsal bağlamda cinsiyete biçilen rollerin kabulünü getirmektedir. Toplumsal cinsiyet algısı, içerisinde bulunulan topluma, bağlama, kültüre ve hatta bireysel olarak bakış açılarına göre farklı formlarda kendini sunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet algısı toplum tarafından cinsiyet türlerine biçilen rollere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır (Akkaş, 2020:59). Kadın veya erkek cinsine mensubiyetinden dolayı bireyin kendisinden beklenen roller ve sorumluluklar, yanlış veya doğru, birçok görüş ile var olmaktadır. Bu görüşler toplumun tamamı veya büyük bir kısmı tarafından onaylanmakta, benimsenmekte veya karşı çıkılmasına rağmen yaygın görüş etkili bir şekilde kırılmamaktadır. Böylece birikimli olarak belirli bir süre sonrasında toplumlarda cinsiyetçi bir algı oluşarak toplumun sosyo-kültürel yapısına işlemektedir.

Toplumsal cinsiyet algısının tarihsel süreç içerisinde farklı formlarda kendisini sunmasının ana nedenlerinin yanı sıra alt nedenleri olarak da adlandırabileceğimiz faktörler de mevcuttur. Bu faktörler arasında; aile, okul ve arkadaş grupları ile kitle iletişim araçlarını saymak yerinde olacaktır. Söz konusu bu faktörler toplumsal cinsiyet algısının mevcut formunun değiştirilmesinde, kendini kabul ettirmesinde ve ana nedenlerin alt bileşenleri olarak pekiştirilmesinde aktif rol oynamaktadırlar. Nitekim toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesi ve sürdürülmesi bağlamında bu faktörlerin etkisi yadsınamayacak derecededir.

Toplumlarında var olan cinsiyet algısının şekillenmesinde toplumların yaşayış biçimi, sosyo-ekonomik durum, din ve farklı inanışlar gibi birçok faktörün etkili olduğu söylenebilir. Bu faktörler ilk olarak toplumu oluşturan en küçük birim olan aile içerisinde kendisini göstermeye başlamaktadır. Çocuklar biyolojik farklılıklarla edindikleri cinsiyetlerle, doğdukları andan itibaren toplumun bireye yüklediği cinsiyete bağlı davranış kalıplarını “Anne-Baba” karakterlerinde tanır ve ebeveynler de çocuklarını toplumda var olan genel cinsiyet rolleri algısına göre yetiştirir (Akkaş, 2019:106). Alınan oyuncaklar, verilen görevler ve öğütler, hitap sözcükleri, yapılmasına izin verilen eylemler gibi birçok husus çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermekte ve böylelikle topluma katılacak olan yeni üyeler cinsiyetlerine bağlı olarak aile içerisinde karakterize edilmektedir.

Kendisini dış dünyaya ilk olarak eğitim ile açan bireyin aile kurumu içerisinde temelleri atılan cinsiyet algısının inşası hayatın bu alanında devam eder. Eğitimin meslek sahibi olmaya giden yolda bir aracı olduğu anlayışı, toplumlarda bu alanda da cinsiyetçi yaklaşımına sebebiyet vermektedir. Bu anlayışın temelinde; eğitimin, kadınların ekonomik kalkınmadaki rolünü belirlemesi ve onların istihdama tam katılımına yardımcı olmada en önemli faktör olduğu inancıdır (Özaydınlık, 2014:104). Dolayısıyla aileyi ekonomik açıdan geçindirme sorumluluğu verilen erkek, ev işleri yapıp çocukların bakımıyla ilgilenecek olan kadına göre eğitim alanında da daha çok imkâna sahip olup avantajlı bir konuma sahiptir.

Cinsiyetçi algının etkin olduğu bir diğer alan ise çevre ve toplumun devam edegelen kültürüdür. Aile ve akraba içerisinde cinsiyet algısıyla tanışmış, eğitim alanında cinsiyet farklılığını görmüş birey, artık toplumunun kültürüyle yoğrulmuş çevresinde cinsiyetçi yaklaşımı tatbik ederek somut durumlarla karşı karşıya kalır. Bir toplumun kültürü erkeğin ve kadının nasıl davranacağını, nasıl düşüneceği ve nasıl hareket edeceğini bir takım beklentilerle etkileyeceği için erkeği ve kadını sosyal olarak yapılandırır (Günay ve Bener, 2011:158). Bu yapılandırmayı benimsemenin temelinde ise bireyin toplumsallaşması ve toplumda kabul görme isteği olmuştur. Birey, içinde var olduğu toplumun bir parçası olabilmek, toplumda uygun bir kimlik elde edebilmek için cinsiyet geliştirir ve cinsiyet kalıplarını da bu süreçte edinir (Kaypak, 2014:345). Nitekim birey dışlanma korkusuyla toplum içerisinde var olduğu tüm alanlarda kültürünün ve çevresinin cinsiyet bakımından onayladığı yaşam biçimini yaşamaya zorlanmaktadır.

Toplumun cinsiyetçi algısına boyun eğmiş ya da bu cinsiyetçi anlayışın doğruluğuna inanmış ve evi geçindirme rolününün erkeğe ait olduğunu düşünen kadınların aksine; üretimin tüm alanlarında yer almak ve kariyer sahibi olmak isteyen kadınların en çok mağduriyetini dile getirdiği alanlardan biri de iş dünyasındaki cinsiyetçi yaklaşımdır. Bulunduğu toplumdaki; kadın evde oturmalı, kadın çocuk bakmalı, kadın eşine ve ailesine hizmet etmeli, kadın her işte çalışmamalı gibi basmakalıp düşünceler iş dünyasında kadının çatışma yaşamasına yol açmaktadır (Umutlu ve Öztürk 2020:298). Şüphesiz ki sosyal ve kültürel etkenler, eğitim, kentleşme, medeni durum ve ekonomik koşullar kadının iş gücüne katılımını etkileyen faktörlerin başında gelir (Aras vd., 2013:5). Bu faktörlerin her biri kadının ekonomik getirisi olan bir işte çalışma arzusunu farklı şekillerde etkilemektedir. Kadın istihdamının giderek artmasıyla her alanda görülen

cinsiyetçi algının çalışma hayatında da çokça görüldüğü dile getirilir olmaya başlanmıştır. İş bulma imkânı, alınan ücret, tanınan haklar ve terfi gibi birçok husus, cinsiyetçi yaklaşımın iş hayatındaki en çok dikkat çekilen noktalarıdır.

Toplumsal cinsiyet algısını yalnızca kadın merkezli ele almak, anlaşılması gereken konuyu eksik bırakacaktır. Bunun nedeni ise bahsi geçen algının hiç şüphesiz erkek cinsine bakan yönünün de olmasıdır. Bireylerden toplum içerisinde cinsiyet rolünün getirmiş olduğu kalıplara uygun davranış beklenilmektedir. Bu doğrultuda erkek, toplumun erkek cinsiyet rolüne uygun bulduğu özellikleri göstermeli yani erkeksi olmalı kadınsı olmamalıdır (Aydın ve Kavuncu, 1991:53). Erkeklerin kadınsı davranışları hoş karşılanmayıp alay konusu olabilmektedir. Ayrıca araştırmalarda erkeklerin arttırılmış sorumluluk inançlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum erkeklerde aileyi maddi açıdan geçindirmeye yönelik sorumluluk ile donatılmış olmasıyla açıklanmaktadır (İkiz vd., 2013:114). Kadına yükletilmek istenen ödevler, yemek, temizlik ve çocuk bakımı gibi az tehlikeli işler iken erkeğe yükletilmek istenen evin geçimini sağlaması için ağır işlerde çalışma, tamir, bahçe işleri gibi daha tehlikeli ödevlerdir. Hatta bu durum savaş durumunda da geçerlidir ve mevcut algı gereği savaşa koşması gereken olan erkektir (Aras vd., 2013:5).

Bir toplumda algı ve tutumların oluşmasında ve sürdürülmesinde elzem bir öneme sahip olan ve kültüre bağlı olarak ortaya çıkan stereotipler de toplumsal cinsiyet algısının oluşumu üzerinde büyük bir öneme sahiptirler. Stereotipler; bireyin kendisinin ve içerisinde bulunduğu sosyal hayatın inşa ettiği imgeler ve zihinsel süreçler olarak ele alınmaktadır (Akkaş, 2019:110).

Toplumsal cinsiyet algısının oluşumunda önem arz eden bir diğer kavram sosyalizasyon kavramıdır. Bu kavram kişilerin sosyal aktör olarak, toplumu oluşturan kurumlar vasıtası ile söz konusu topluma ait olan sosyo-kültürel değerleri ve davranış örüntülerini benimseyerek içselleştirmiş olduğu bir süreç şeklinde tanımlanabilir. Bireyin toplumsal yapı ile bütünleşmesi olarak da ele alınan bu süreç kapsamında birey içerisinde bulunduğu toplumsal yapının tüm değer, yargı ve eylem örüntülerini benliğine katarak yaşamakta olduğu sosyal yapının bir parçası olur (Uluocak vd., 2014: 26).

İnsan, birey olarak da toplum olarak da ele alınırken insan olma özelliğinden sonra ilk bakılacak olan farklılığı cinsiyeti olmuştur. Toplum içerisinde oluşan cinsiyetçi algı,

yukarıda ele alınan konu başlıkları altında bireyin bütün yaşamının tüm kesitlerinde karşılaşmakta olduğu bir olgu olma özelliğini taşımaktadır. Bu olgu birçok faktörden etkilenip birçok faktörü de etkisi altına alarak devam edegelen devinimsel bir hareket olarak karşımıza çıkar. Böylesine derin ve birçok alanda etkili olan bu algı toplumun özelliklerine göre şekillenmiş ve toplumu da şekillendirmiştir.

2.4.3. Türk Toplumunda Cinsiyet Algısı

Toplumsal yaşam içerisinde oluşan algıları tek bir dönem çerçevesinde ve tek bir olgu kapsamında ele almak, açıklanmak istenen durumun izahını eksik bırakacaktır. Bu bağlamda toplumda var olan algıları ve tutumları belirlerken toplumu tarih içerisinde geçirmiş olduğu dönemler kapsamında ele alarak ve söz konusu topluma etki eden bütün olguları irdeleyerek nihai bir sonuca varmak yapılacak olan çalışmayı güvenilir ve geçerli kılacaktır. Bu varsayım doğrultusunda, toplumda var olan algıları tam olarak analiz edebilmek için algıların temelinde yatan ve söz konusu toplumun tarihsel serüveninin oluşumuna etki eden tüm faktörlerin ele alınması ile işe başlamak gerekmektedir.

Toplumlardaki algıları oluşturan etkin faktörlere bakıldığında aslında bunların toplumun köklerinin bizzat kendisi olduğu görülecektir. Bu nedenle Türkiye'deki mevcut toplumsal cinsiyet algısının anlaşılmasının birincil ve esas koşulu Türk toplumunun tarihsel gelişiminin ve oluşumunun anlaşılmasından geçmektedir. Türk toplumunun bilinen tarihsel süreç içerisinde birçok coğrafyada bulunmuş, birçok inanışa sahip olmuş ve sayısız siyasi örgüt kurmuş olması durumu söz konusu algıların sayıca fazla olmasına zemin hazırlamıştır.

Tüm faktörler ışığında, Türk toplumunda cinsiyet algısı birçok sosyo-kültürel konu gibi kadının toplumdaki konumunun değişkenliğine binaen İslamiyet öncesi, İslamiyet sonrası ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere üç başlık altında ele alınarak incelenmektedir. Bunun temel sebebi ise bir toplumun din ve rejim değişikliğinin kendisini oluşturan dinamikleri derinden etkilemesi ve yeniden dizayn etmesidir.

İslamiyet öncesi Türk toplumunda kadının önemli bir yeri bulunmaktadır ve değerli olan “çocuğu” dünyaya getiren olarak görüldüğü inancıyla kadına saygı duyulmaktadır. Sosyal hayata, aileye ve kadına bakışın oldukça farklı olduğu bu dönemde toplumsal cinsiyet ayrımı ise yok denecek kadar azdır (Bingöl, 2014:111). “XI. yüzyıl Selçuklular

döneminde yazılmasına rağmen yaklaşık bin yıl öncesi eski Türk toplumlarının sosyo-kültürel yapısından önemli bilgiler veren Divanü Lügat-it-Türk'e bakıldığında kadın algısı, kadınlara gösterilen sevgi, saygı ve verilen değer görülebilmektedir" (Erbay, 2019;12). İslamiyet sonrası özel ve kamusal alanda oldukça geriye çekilmiş olan kadın, bu dönemde siyasi alanda bile neredeyse erkekle aynı statüde yer almaktadır. Toplumumuzun İslamiyet öncesi Orta Asya Türk devletlerinde cinsiyet eşitliği açısından altın yıllar yaşandığı söylenebilir (Kaçar, 2007:25).

Türk toplumunun İslamiyet'i kabulü ile birlikte toplumsal yaşam üzerinde olduğu gibi kadın ve erkek cinsleri üzerindeki rollere bağlı olarak farklı bir toplumsal cinsiyet algısı kaçınılmaz olmuştur. Toplumsal hayatın her alanına sirayet eden ve en çok da kadın cinsini etkileyen bu dönem, İslami geleneğin aslından çok toplumda güçlü konumda bulunanların yorumlaması ile birlikte kadın cinsini toplumsal hayatta daha dar bir pozisyona sıkıştırmıştır. Türklerin, İslami inanışın özünden ziyade Arap kültürünü kendilerine referans almaları bu durumun temel sebebi olarak ele alınmaktadır. İslamiyet, *Ey insanlar! "Biz sizi bir erkekle bir kadından yarattık. Birbirinizi tanıyıp sahip çıkmanız için milletlere, sülalelere ayırdık. Şunu unutmayın ki Allah'ın nazarında en değerli, en üstün olanınız, takvada en ileri olandır. Muhakkak ki Allah her şeyi bilir, her şeyden hakkıyla haberdardır."*(Hucurat, 49/13) ayetinden de açıkça anlaşılacağı üzere erkek-kadın, soylu-soysuz, zengin-fakir gibi ayırım yapmaksızın eşitlikçi bir din olarak karşımıza çıkar. İslam dininin, cinslere karşı eşit bir tutumu olmasına karşın uygulamada maalesef bu dinin yorum geleneğinde ataerkil sistemden miras olarak kadın, diğer dinlerdeki gibi arka plana itilmeye çalışılmış ve sanki bu uygulama İslam'ın temel unsuruymuş gibi gösterilmeye çalışılmıştır (Gürhan, 2010:77).

Osmanlı Türk toplumunda 19. yüzyılın sonlarına doğru Batı geleneğinden etkilenen aydın kesim, toplumdaki kadın algısı ve haklarının değiştirilmesi hususunda kendi aralarında uzlaşmaya varılamayan pek çok tartışma yapmışlardır. Yapılan bu tartışmaların ve diğer gelişmelerin de etkisi ile zaman içerisinde toplumsal cinsiyet algısı çerçevesinde kadın hakları konusunda olumlu adımlar atılmıştır. Nitekim 1881 yılı sonrasındaki nüfus sayımında kadının ilk kez sayıma dâhil edilmiş olması, 1913 yılında kız çocuklarının eğitime dâhil olması ve 1917 yılında Aile Hukuku Kararnamesi'nin kabul edilmesi gibi pozitif girişimler, atılan bu adımlar arasında gösterilmektedir (Erbay, 2019:5). Gerileme döneminde mevcut durumunlar karşısında Islahat ve Tanzimat Fermanlarıyla insan

hakları konusunda elini güçlendirmeye çalışan Osmanlı, klasik dönemdeki cinsiyet algısını terk etmeye başlasa da somutta var olan değişiklikler toplum algısına çokça etki ettiği söylenememektedir.

Rejim değişikliğinin yapıldığı ve bir ülkenin deyim yerindeyse küllerinden yeniden doğduğu 1920'li yıllarda Türk toplumu birçok paradoksu birlikte yaşadı ve kadın özgürlüğü tekrar gündeme geldi (Toprak, 2016:3). Gazi Mustafa Kemal önderliğinde demokrasinin tüm unsurları tesis edilirken kadın hakları ve cinsiyet eşitliği gibi konularda da ilerlemenin olması dönemin doğal bir sonucuydu. Artık medeni kanunun kabulüyle Türk Kadını temel haklarına kavuşmuş, mülk edinmesinin önü açılmış ve Tevhid-i Tedrisat kanunuyla tüm eğitim kurumlarına giriş serbestisi almıştır (Bingöl 2014:112). İslamiyet sonrası Türk toplumunda siyasi alanda hiç olmayan, kamusal ve özel alanda ikinci planda yer alan Türk Kadını, Cumhuriyet Reformlarıyla beraber Avrupa'daki birçok ülkeden bile önce siyasi haklarına kavuşarak toplumdaki baskın cinsiyet algısını kırmış ve kırmaya devam etmektedir.

2.4.4. Ak Parti'nin Toplumsal Cinsiyet Algısı

Sanayi devrimi sonrası sömürge ve pazar elde etme amacı ile gruplaşan dünya devletlerinin iki büyük fiili savaşı ve sonrasındaki soğuk savaş 20. yüzyılı şüphesiz dönüm noktası haline getirmiştir. Ancak küreselleşmenin ve modernizasyonun çok ileri seviyeye vardığı ve savaşların cepheden ziyade masada kazanıldığı 21. yüzyıl, teknolojiyle beraber önceki asırı değişim noktasında gerisinde bırakmıştır. 21. yüzyıl ayrıca ele alınan bir dönüşüm süreci olmuştur. Bu nedenle jeopolitik konumu ve dünya güç dengesindeki yeriyle önemli bir ülke olan Türkiye de 21. yüzyılda ayrıca ele alınmalıdır.

Milenyum sonrası dönüşüm ve değişimlerden oldukça etkilenen alanlardan biri de ülke siyasetleri olmuş ve Türk siyaseti de bundan payına düşeni almıştır. Türkiye, koalisyon hükümetlerinin siyasi tikanıklığı, parti kapatma olayları, yeni siyasi oluşumlar ve 2002 genel seçimleri ile bu yüzyıla siyasi alanda oldukça hızlı giriş yapan ülkelerden biri olmuştur. Kurulduktan yalnızca bir yıl sonra iktidara gelen ve uzun yıllar tek başına iktidarda kalacak olan Adalet ve Kalkınma Partisi farklı siyasi görüşü ile bu yüzyılın başında Türk siyasetindeki değişimin adı olacaktır.

Siyasal partiler kendilerini, ideolojilerini ve iktidara geldiklerinde gerçekleştirecekleri politikaların yol haritasını parti programlarında ve seçim öncesi verdikleri beyannamelerde kamuoyuna sunarlar (Sevimli, 2018:86). Bu sunuş her ne kadar sonradan uygulamaya tam olarak geçirilmemiş olsa da siyasi partilerin dünya görüşünü ortaya koyar ve o partinin çizgisini belirler. Bu nedenle Ak Parti'nin toplumsal cinsiyet algısı, ilk olarak bu sunuşlarda ele alınmalı ve sonrasında uygulamadaki yansımalarına bakılmalıdır.

14 Ağustos 2001 tarihinde kurulan Ak Parti'nin güncel internet sitesinde yer alan parti programının kurucular heyeti imzalı giriş bölümünde "*Partimiz, geleneğin ve geçmişin birikimiyle ülkemizin sorunlarına, dünya gerçekleriyle paralel biçimde, özgün ve kalıcı çözümler sunmayı hedefleyen, topluma hizmet etmeyi esas alan, ideolojik platformlarda değil, çağdaş demokratik değerler platformunda siyaset yapmayı benimseyen bir partidir. Partimiz bu vasfıyla tüm vatandaşlarımızı cinsiyetleri, etnik kökenleri, inançları, ve dünya görüşleri ne olursa olsun ayırım yapmaksızın kucaklamaktadır. Bu çoğulcu anlayış temelinde, yurttaşlık bilincinin geliştirilmesi ve üzerinde yaşamakta olduğumuz vatana mensup ve sahip olma gururunun bütün yurttaşlarımızla paylaşılması, partimizin temel hedeflerindedir.*" (akparti.org.tr) ifadesi partinin temel ilkelerinden biri olarak sunulmuştur. Ayrıca temel hak ve özgürlükler bölümünde "*Kadın, çocuk ve çalışma hayatına ilişkin hak ve özgürlük alanlarında uluslararası standartlar ülkemizde de eksiksiz uygulanacaktır.*" (akparti.org.tr) ifadesi yer almaktadır. Bakıldığında parti programında yer alan bu ifadeler genel olarak 21. yüzyılda var olması gereken dünya görüşünden ziyade demokrasinin vazgeçilmezlerinden olması nedeniyle Türk siyasetinde tüm parti programlarında zikredilen genel ifadeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak yine de cinsiyet algısı konusunda kötü notu olan Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi parti programlarında bu gibi olumlu yol haritalarının gösterilmesi bu alanda ilerlemenin olacağını gösterir.

3 Kasım 2002 tarihinde yapılan genel seçimde %34 oy oranı ile tek başına iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi'nin ilk seçim beyannamesine bakıldığında ise temel hak ve özgürlükler başlığı altında "*Toplumumuzda kısır çekişmelere yol açan, din, mezhep, cinsiyet, etnik ayrımcılık konularındaki tartışmalı uygulamaların temelinde, hak ve özgürlükler konusundaki eksiklikler yatmaktadır. Demokrasimizi evrensel düzeye taşıyacak "insan haklarına dayanan" devlet anlayışının yerleşmesiyle bu kısır çekişmeler*

sona erecektir.”(akparti.org.tr) ve hukuk ve adalet reformu başlığı altında “Hukuk ve adalet anlayışımız, devletin topluma ve bireylere dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep aidiyeti gibi sebeplerle ayırım gözetmeksizin adalet içinde yaklaşmasını sağlamaktır.” (akparti.org.tr) maddeleri cinsiyet algısı açısından demokratik ve çağdaş bir ülkeye yaraşır seçim vaatleri olduğu açıktır.

Parti çizgisinde konuya yönelik değişkenlik olup olmadığının kontrolü noktasında 24 Haziran 2018 tarihli son genel seçim olan ve %42,49 oy oranı ile iktidarda kalmayı başaran Ak Parti'nin belirtilen seçim beyannamesinin “Neler Yapacağız” bölümünde *“Haklar ve özgürlükler konusunda temel amacımız; yaşı, cinsiyeti, sosyo-ekonomik şartları, etnik kimliği, mezhebi ve inancı ne olursa olsun herkesi bağrına basan, onları eşit vatandaşlık ile evrensel ilke ve değerler temelinde demokratik bir ortak yaşam bilincine ulaştıran bir anlayışı daha güçlü bir şekilde hayata geçirmektir.”(akparti.org.tr) ifadesi ile “Neler Yaptık” bölümünde “Türk Ceza Kanunu’nda toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddet konusunda düzenleme yaptık.” (akparti.org.tr) ifadelerine yer verilerek cinsiyet algısı konusunda demokratik bir çizginin çizildiğine ve kadına karşı şiddeti önlemeye yönelik adımların atıldığına dikkat çekilmiştir.*

Parti programı ve seçim beyannamelerinde belirtilen tutumu sergileyen Ak Parti'nin gerek desteğini aldığı muhafazakâr toplumun cinsiyet algısına uygun hareket etme amacıyla olma gerekse kurucularının Milli Görüş kanadından gelip dini görüşleri benimsemeleri ve çağın gerekliliği olan demokratik bir duruş sergileme amacı gibi nedenler, uygulamada farklılaşmaya sebebiyet vermiştir. Cinsiyetler arası tam eşitliği kabul etmeyen ideolojiye sahip Ak Parti, belli seviyede kadın haklarını benimsemiş ve bazı hususları da mevcut ideolojisine göre dönüştürmüştür (Sancar, 2013:76). Toplumsal cinsiyet eşitliği politikalarını araçsal olarak kullanan ve kadının ailedeki yerini öne çıkaran Ak Parti'nin konuya karşı tavrı incelendiğinde uluslararası anlaşmaların etkisiyle toplumsal cinsiyet eşitliği için bir takım politikaların üretildiği ancak bu düşüncenin çıkış yeri olan feminizm ideolojisinin reddedildiği görülmektedir (Gedik,2015:215). Liberalizmi benimseyen ve AB üyeliğini hedefleyen Ak Parti, özel ve kamusal alanda kadın ve erkek eşitliği konusunda birçok kurumsal ve yasal düzenleme yapmasına rağmen Dünya Ekonomik Forumu'nun Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu'na göre Türkiye'nin cinsiyet eşitsizliğinin en fazla olduğu ülkelerden biri olması Türk kadınının

konumunda bir ilerleme olmadığını göstermektedir (Altuntaş ve Demirkanoglu, 2017 :88).

Türk toplumunun farklı görüşlere sahip kesimlerinin arasındaki cinsiyet algısı farklılığı, cinsiyet eşitsizliği konusu olarak Türk siyasetinde iktidar ve muhalefet arasında kadın seçmenin desteğini alma argümanına dönüştüğü görülür. Türk nüfusunun yarısını oluşturan ve böylelikle büyük bir seçmen kitlesi olan Türk kadınının oyunu almak isteyen iktidar ve muhalefet partileri toplumda kendisini desteklemeyen kesimin de cinsiyet algısına yönelik politikalar üreterek desteğini almaya çalışmıştır. Ancak bunu yaparken kendisini destekleyen kesimin cinsiyet algısına aykırı bir duruş sergilemekten de kaçınan Ak Parti, yukarıda bahsedildiği gibi çağdaş ve demokratik adımlar atarken bir takım kendi ideolojisine dönüştürme girişimlerini de yaptığı görülmektedir. “Bu dönüşümler sonucunda klasik olarak feminizmdeki eşitlikçi düşünce yerine, İslam’ın erkek ve kadına insan nazarında bakan, işlevsel bir bakış açısıyla erkek ve kadına rol dağılımı yapabilecekleri işler bakımından fark gözeten, erkek ve kadını birbirlerinin tamamlayıcısı olarak ele alan yaklaşımın öne alınması gerektiği düşüncesi savunulur.” (Gedik 2015:221) Erkek ve kadın arasında eşitlikten daha çok hakkaniyetin öne çıkarıldığı bu düşüncenin daha iyi anlaşılabilmesi için 2013 yılında kurulan ve Ak Parti’ye yakınlığıyla bilinen Kadın ve Demokrasi Vakfı’nın düşünce çizgisinin ele alınması faydalı olacaktır. Adı geçen vakfın (KADEM) kamuoyuna yaptığı birçok düşünce paylaşımlarının temelinde, toplumlarda demokrasinin tüm kesimlere adaletli bir şekilde uygulanması yalnızca cinsiyetler arası adaletin sağlanmasıyla gerçekleşebileceği üzerine durulur ve cinsiyetler arası sağlanan adaletin beraberinde bireylere adaleti getireceği savunulmaktadır (Aydın Yılmaz, 2015:32). Keza Kadın ve Demokrasi Vakfı güncel internet sitesinde vakıf vizyonu “*Kadın ve erkek arasındaki rol paylaşımının ancak hak ve sorumluluk dengesi gözetilerek gerçekleşeceğine dair toplumsal bilinç oluşturmak*” (kadem.org.tr) olarak dile getirilmiş ve cinsiyetler arası tam eşitlik hususu hiçbir platformda dile getirilmemiştir.

Demokratikleşme yolunda ilerleyen her ülkedeki siyasi yapılar gibi Ak Parti de demokrasinin önündeki tüm eşitsizlikler karşısında sınav vermektedir. Bu eşitsizliklerin başında cinsiyet eşitsizliği gelmekte ve mevcut haliyle Ak Parti, toplumsal cinsiyet konusunda farklı bir tutum sergilemektedir. Kadın söylemlerinde Siyasal İslamcı çizgiden farklı bir anlayış görüntüsü verilmekte ve parti program ve tüzüklerinde bu durum açıkça

görülmektedir. Bu durum olumlu bir nokta olarak görülse de gerek parti genel başkanları gerekse parti ileri gelenleri tarafından cinsiyet eşitsizliği net olarak belirtilmiştir. 24 Kasım 2014 tarihinde parti lideri Erdoğan tarafından kadın-erkek arasında eşitliğin söz konusu olamayacağı, bu eşitliğin fitrata aykırı olduğu dile getirilmiştir (Altuntaş ve Demirkanoglu, 2017:88 - Cumhuriyet, 25.11.2014, s:6). Birçok alanda kadın sorunlarına yönelen ve çözüm odaklı çalışmaları olan parti, toplumsal cinsiyet eşitliği ifadesinden kaçınmış ve eşitlik temelli taleplere ise cevap vermemektedir (Yüksel, 2021:105). Partinin bu cinsiyet algısı, muhafazakâr kesim tarafından desteklenirken tam eşitlikçi kesim tarafından ise birçok yönüyle eleştirilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2002-2018 YILLARI ARASI ADALET VE KALKINMA PARTİSİ'NİN KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE KAMPANYALARI

Siyasi partilerin yaşayan bir organizma olduğunu düşünürsek uzun yıllar Türk siyasetinde tek başına iktidar olarak görev almış olan Ak Parti'nin de, her siyasi kurum gibi zaman içinde farklılaşarak dönemsel süreçler geçirdiğini söyleyebiliriz. Dönemler ise siyasi partiler açısından izlenen politika ve gerçekleştirilen kampanyalarıyla belirgin farklılıkların görüldüğü zaman dilimleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın işlevsel olabilmesi ve aynı alandaki siyasi hareketlerin ardılığının anlaşılabilmesi için bu çalışmaya özel dönemler oluşturulacaktır.

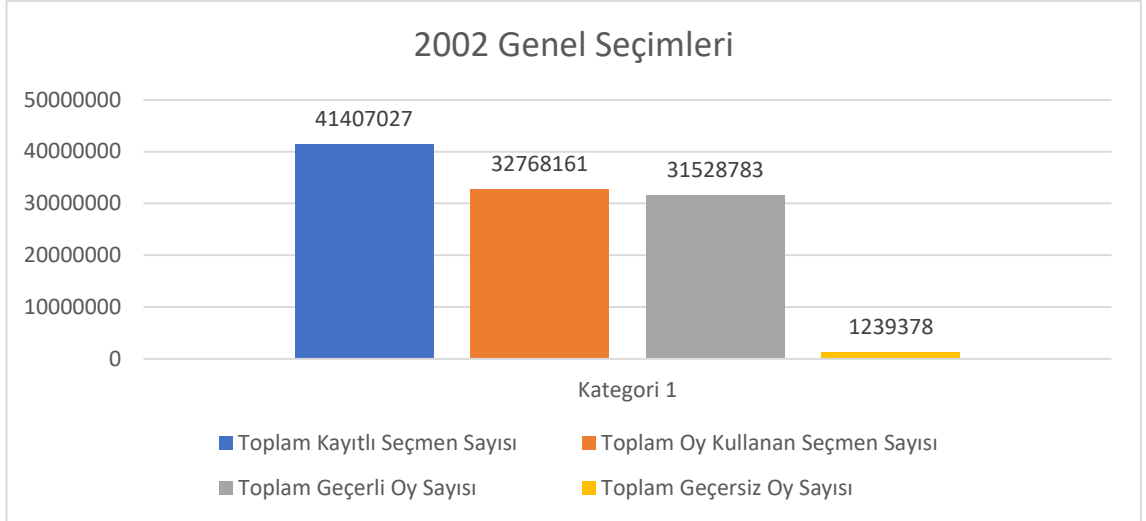
Ele alacağımız birinci dönem 2002-2007 yılları arası olup Ak Parti'nin tek başına iktidar olduğu ilk dönemi içerecektir. İkinci dönem olarak partinin tek başına iktidarda kalma başarısını tekrardan gösterdiği 2007 yılı ile varoluşundan günümüze kadar partinin en büyük siyasi aktörü ve lideri olan Recep Tayyip Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı seçildiği 2014 yılı arası olacaktır. Üçüncü dönem ise 2014 yılından Türk siyasetinde Cumhurbaşkanlığı Sistemine geçildiği 2018 yılı arasını kapsayacaktır.

3.1. 2002-2007 YILLARI ARASI KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE KAMPANYALAR

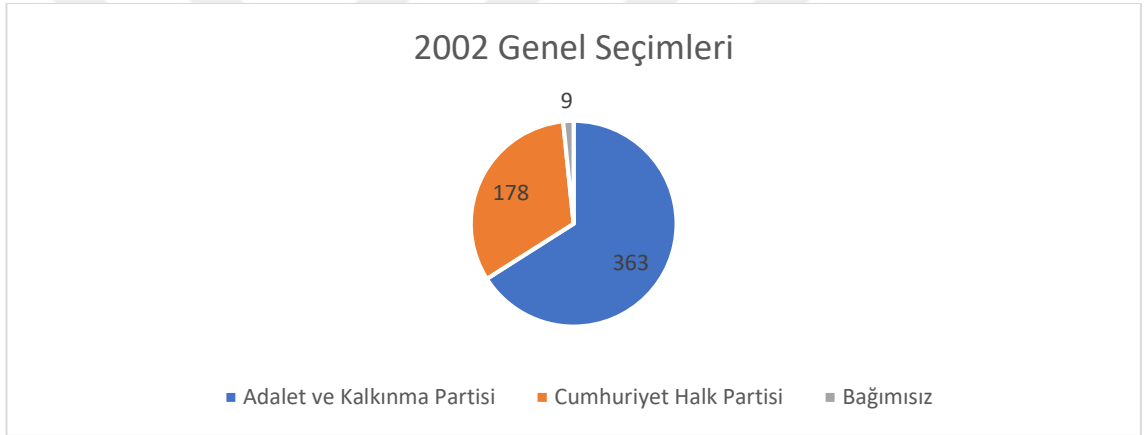
Kadın seçmen açısından 2002 genel seçimini, öncesi ve sonrasıyla ele almak araştırmamız için elzemdir. Belirtilen seçimde Ak Parti'nin henüz çok yeni bir parti olması sebebiyle birçok alanda alt yapısız kaldığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kadın politika ve kampanyaları açısından da belirtilen seçimde yalnızca söylem üzerinden bir siyasi çabanın olduğu söylenebilir.

3.1.1. 3 Kasım 2002 Genel Seçimlerinde Kadın

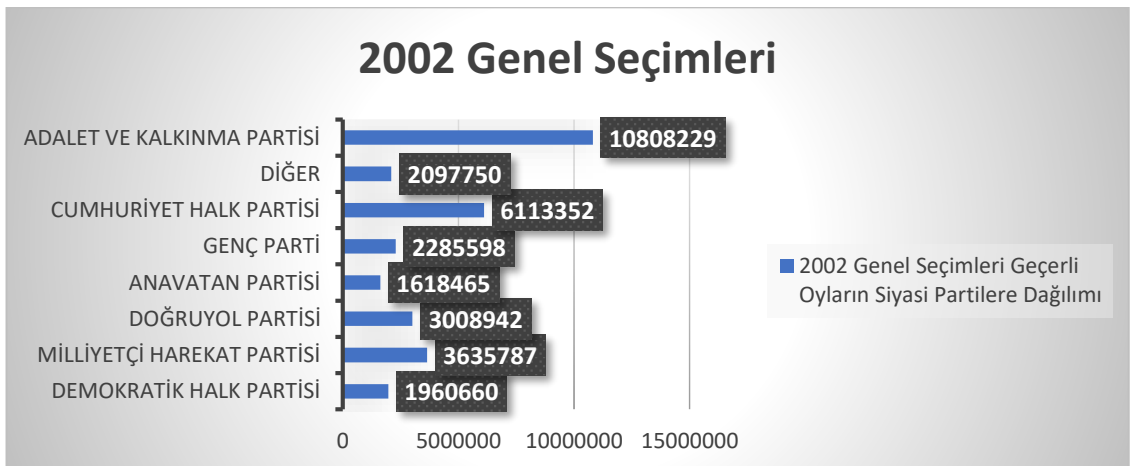
3 Kasım 2002 seçimleri birçok özelliği ile Türk siyasetin dönüşüm noktası olmuştur. Bu özellikleri ele almadan önce seçim sonuçlarını incelemek faydalı olacaktır.

Şekil 3.1. YSK 2002 Genel Seçimi Seçmen Sayıları Ait Bilgiler (ysk.gov.tr)

Şekil 3.2. YSK Türkiye Geneli Partilerin Kazandıkları Milletvekili Sayıları (ysk.gov.tr)

Şekil 3.3. 2002 Genel Seçimleri Geçerli Oyların Siyasi Partilere Dağılımı (ysk.gov.tr)

Sayısal bazı verileri sunulan genel seçimin başlıca özellikleri şunlardır.

- Türk siyaseti 50 yıl aradan sonra iki partili sisteme dönüş yapmıştır.
- Türk siyaseti 15 yıl aradan sonra tek parti hükümetine dönmüştür.
- Koalisyondan çıkılmış olması, siyasal istikrarın sağlanması olarak okunduğu için bu durum dış ülkeler dâhil siyaset, ekonomi ve piyasa çevreleri tarafından olumlu karşılanmıştır.
- Yalnızca %55 oy alan kesimin mecliste temsil edilecek olması ve %45 gibi azımsanamayacak bir oranda oy alan kesimin mecliste temsil edilemeyecek olması, demokrasi ruhuna uygunluğu açısından tartışma konusudur.
- Toplam geçerli oyların üçte birini alan Ak Parti'nin, meclisin üçte ikisini kontrol etmesi “meşruluk” tartışmasını doğurmuştur.
- Seçmenin %21'inin sandık başına gitmediği ve son otuz yılın en düşük katılım sağlanan seçimidir. Seçmenin bu ilgisizliği, seçime ve siyasete olan güvenin sorgulanmasını işaret eder niteliktedir.
- Bir önceki genel seçim sonuçlarına göre partilerin seçmen kayması çok büyük oranda olduğu gözlemlenmiştir. Seçmenin %54'ü farklı bir parti tercihiinde bulunmuştur.

Bu özelliklerine bakıldığında 3 Kasım 2002 genel seçimi, köklü değişiklikler içeren bir seçimdir ve “çok kritik” olarak nitelendirilebilir (Gökçe vd., 2002:4-6).

Ak Parti, 2002 genel seçimlerine Recep Tayyip Erdoğan önderliğinde girmiştir. Partinin ilk seçimi olması sebebiyle hazine yardımı olmaksızın kısıtlı bir bütçe ile tüm kampanyalar yürütülmüştür. Bu nedenle geleneksel medya yerine daha çok açık hava reklamları kullanılmıştır. “Yakın Işıkları” partinin bu seçim döneminde açık hava reklamlarında kullanmış olduğu sloganlardan biridir. Yakın ışıkları ifadesinden sonra seçmene vaat niteliğinde iletiler verilmeye çalışılmıştır. “Yakın Işıkları Yolsuzluklar Bitsin!”, “Yakın Işıkları Herkesin İşi Olsun!” ve “Yakın Işıkları Yasaklar Kalksın!” sloganları, simgesi “Ampul” olan yeni bir siyasi oluşum Ak Parti'nin yapacakları hakkında merak hissi uyandırmıştır. Diğer sloganlar ise; “Adalet İçin Tek Başına İş Başına”, “Kalkınma İçin Tek Başına İş Başına”, “İstikrar İçin Tek Başına İş Başına”, “Türkiye İçin Tek Başına İş Başına”, “Söz Veriyoruz Birlikte Başaracağız” ve “Her şey

Türkiye İçin” gibi sloganlardır. Bu sloganların yer aldığı açık hava reklam tabelalarında ileriye bakan ve tebessüm eden Erdoğan resmi, “Evet” yazılı mühür resmi ve Ak Parti logosu bir arada yer almıştır. Görüldüğü üzere bu seçim kampanyasında partisinin millete hizmet etme amacında olduğu, ekonomik problemlerin giderileceği ve tek başına iktidarın amaçlandığı sürekli olarak dile getirmiştir (Göksu, 2019:598-599).

Bu seçim döneminde iletişim aracı yüz yüze olan Ak Parti’nin, açık hava reklamlarının dışında mitinglere de oldukça önem verdiği görülmüştür. Başarılı bir miting süreci gerçekleştiren parti, 40 günde 68 mitinge imza atmıştır. Ayrıca dinamik bir tasarıma sahip internet sitesi ile partinin oldukça başarılı reklamı yapılmış ancak nerdeyse hiç gazete ilanı kullanılmamıştır. Genel itibariyle özellikleri verilen Ak Parti’nin bu seçim döneminde kadına özel bir kampanya veya stratejine rastlanmamıştır. Bunun temel sebebi bahsedildiği üzere belirtilen seçimde partinin yeni oluşu sebebiyle alt yapısız olmasıdır. Ancak bu seçimde kadın kollarının faaliyetleri oldukça önemlidir ve başarılı olduğu söylenebilir. Kadın kollarının bu dönemdeki faaliyetleri; diğer kadınlara partinin düşüncesini açıklama, kadınları siyasi alanda bilgilendirme ve onlardan geri dönüş niteliğinde fikir alma şeklinde olmuştur (Pekün, 2012:133-135,155,190). (Ak Parti Kadın Kolları resmi olarak 19 Şubat 2013 tarihinde kurulmuştur.)

2002 genel seçimlerinde parlamentoya seçilen 24 kadın milletvekilinin 13’ü Ak Parti mensubudur. Bu seçimde Ak Parti’nin toplam seçilen milletvekili sayısının 363 olduğu göz önünde bulundurulursa parti içerisinde kadın milletvekili oranı %3,68 ile oldukça düşük kalmıştır. Bu seçimde Cumhuriyet Halk Partisi’nin ise kadın milletvekili oranı %6,18’dir (www.yks.gov.tr). Meclise girebilen bu iki parti arasında kıyaslama yapıldığında görülecektir ki kadın temsili alanında her iki partinin de yeterliliği olmamakla beraber Ak Parti, CHP’nin oldukça gerisinde kalmıştır.

2002 genel seçimleri sonrasında Abdullah Gül başkanlığında kurulan 58. hükümete Turizm Bakanı olarak atanan Güldal Akşit, Ak Parti hükümetlerinin ilk kadın bakanı sıfatını kazanmıştır. Ak Parti’nin sonraki hükümetlerinde de görüleceği üzere bakanlık kadrosunda bir veya iki kadın bakan mevcut olmuştur. Bu kadın bakanların, ilk kadın bakanın 1971 yılında atandığı ülkemizde sembolik olarak kabinede yer aldıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. 2007 genel seçimlerinde %8,8, 2011 genel seçimlerinde %14,1, Haziran 2015 genel seçimlerinde %15,9, Kasım 2015 genel seçimlerinde %10,7

ve 2018 genel seçimlerinde % 18 kadın milletvekili oranına sahip Ak Parti'nin 2002 genel seçimlerinde kadın temsili alanında oranının oldukça düşük kaldığı söylenebilir (www.yks.gov.tr).

3.1.2. Aile Mahkemelerinin Kurulması

Kendisini muhafazakâr demokrat olarak tanımlayan bir siyasi partinin aile konularına dair politikalar üretmesi ön görülebilir bir davranış biçimidir. Toplumun temel yapı taşının aile kurumunun olduğu, önemsenmesi ve korunması gerektiği düşüncesi muhafazakâr düşünce yapısıyla bağdaşmaktadır. Bu doğrultuda çalışmamızın konusu gereği 9.1.2003 kabul tarihli 4787 sayılı “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun”un, partinin kadın politikaları açısından irdelenmesi gerekmektedir. 18.1.2003 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren kanunun amaç ve kapsamı “*Bu kanunun amacı, aile mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerini düzenlemektir. Bu kanun, aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere kurulan aile mahkemelerine dair hükümleri kapsar*” şeklinde ifade edilmiştir (md 1). Mevcut hukuki olayların aile mekanizmasına karşı hassas ve korumacı bir tavır sergileyecek yargı sistemi içerisinde çözümlenmesi ve uyuşmazlığının giderilmesi, aile üyesi olan kadın açısından da son derece önemlidir.

Toplum içerisindeki mevcut bazı durumların çözümü için yenilik oluşturacak yargı kurumlarının gerekliliği yasama organını bu kanunun yapımına götürmüştür. Bu durumlar örnek olarak;

- Ataerkil aile yapısının aile fertlerinin bireyselliğini ortadan kaldırması,
- Medeni kanunun belirlediği evlilik yaşının altında evlenme,
- Evlenme işleminde usulsüz yollara başvurma,
- Evlilik dışı beraberlik,
- Evlilik dışı doğan çocukların hukuki durumu,
- Boşanma,
- Aile ve toplum içerisinde kadın haklarının korunması gibi pek çok husus sayılabilir.

Aile kurumunu ilgilendiren hukuki olaylara bakacak olan bu mahkemeler, ailenin korunması amacını merkeze alarak davalara bakacağından kadın ve çocuk lehine sağlıklı sonuçların alınması açısından önemlidir. Aile içerisindeki uyuşmazlık ve sorunların, alanında uzman bir mahkeme tarafından karara bağlanacak olması aile kurumu hakkında koruyucu, önleyici ve geliştirici hükümlerin ortaya çıkmasını doğuracaktır. Bu durum aile içerisindeki kadın için oldukça önemli bir düzenleme olarak nitelendirilebilir (Ateş ve Yavuz, 2017:30).

Ak Parti'nin 2002-2007 yılları arasındaki yapmış olduğu önemli bir yasal reform olarak nitelendirilen aile mahkemelerinin kurulması, aile içerisinde uyuşmazlık yaşayan kadınları destekleyen ve koruyan bir özelliğe sahiptir. Boşanmaların önlenmesi ve evliliklerin kurtarılması amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı kurumlarının arasında işbirliği geliştirilmiş, belirtilen hususlarda mahkeme hâkimlerinin, eşleri danışmanlık hizmeti almaları için yönlendirme uygulaması hayata geçirilmiştir (Erkmen Güngördü 2019:76,95). Şüphesiz bu mahkemelerin kurulmasında boşanma işleminin öncesi ve sonrasıyla daha çok etkilenecek taraf olan kadının faydası gözetilmiş ve sağlıklı aile kurumunun devamlılığı istenilmiştir.

Aile mahkemelerinin kurulması, bir diğer açıyla ele alındığında Avrupa Birliğine uyum çerçevesinde atılmış bir adım olarak da nitelendirilebilir. Birliğe uyum amacıyla ulusal mevzuatta yapılan değişiklikler sınıfında da yer alan bu reform, yeni medeni kanunun kabulü sonrasında gerçekleşmiştir (Bolat, 2020:44-48). Bu mahkemelerin kurulmasını sağlayan kanun, adli yargıda görevli, evli ve çocuklu, otuz yaş üzeri ve tercihen aile hukuku alanında lisansüstü eğitimi olan hâkimlerin bu mahkemelerde görevlendirilmesini sağlamıştır (md 3).

Kanun metni incelendiğinde çocuk, eş ve evlilik unsurlarının sıklıkla kullanıldığı görülecektir. Genel itibariyle de bu sıfatları taşıyan bireylerin aile kurumu içerisindeki uyuşmazlıklardan olumsuz yönde etkilenmesinin önlenmesi amacı güdüldüğü anlaşılmaktadır. Bu durum kadını dolaylı da olsa koruma altına almaktadır. Öyle ki bu kanun ile aile içerisindeki kadının hem maddi hem manevi açıdan kendisine güvence veren ve başlı başına sığınabileceği bir kurumu ortaya çıkarmıştır. Aile kurumunu korumacı bu kanun toplumu önemseyen ve bağlarını güçlendirme çabasında olan

muhafazakâr ideolojiye mensup bir yönetime yaraşır yasama faaliyeti olarak değerlendirilmelidir.

3.1.3. “Haydi Kızlar Okula” Kampanyası

5.1.1961 kabul tarihli “İlköğretim ve Eğitim Kanunu” birçok değişikliğe uğramış; ibarelerini, milli eğitim kurum yapılarını ve mükellefiyet şartlarını güncelleyerek günümüze kadar yürürlükte yerini korumuştur. Kanun güncel haliyle ilköğretimin tanımından başlamış (md. 1) mecburi olduğunu hükmederek devlet okulunda ücretsiz olarak verileceğini (md.2) ifade etmiştir. Genel hükümler niteliğindeki ilk beş maddesinin 1., 2. ve 4. maddelerinde “kadın erkek bütün”, “kız ve erkek çocuklar” ve “Türk vatandaşı kız ve erkek çocukları” gibi ifadeler kullanılmış; din, dil, ırk, mezhep, ekonomik statü gibi hiçbir ayrıma yer verilmemiştir. Ancak mecburiyeti kesin bir dille ifade edilmesine rağmen birçok çocuk farklı nedenlerle ilköğretim hak ve ödevine kavuşamamaktadır.

Çocuğun ilköğretime verilmeme sebeplerinin başında azımsanmayacak derecede sonuçlar doğuran etken cinsiyet kaynaklıdır. Kız çocuklarının okutulmama sebeplerini etkileyen başlıca faktörler ise şunlardır:

- Gelenek ve dini inançlar
- Kalıplaşmış cinsiyet rolleri
- Öğretim programları ve çocuk bakım-egitiminde yeniden üretilen cinsiyet rolleri
- Kadının düşük statüsü
- Erken evlilikler
- Eğitimin toplumda kabul edilen rollerle çelişkili görülmesi

(UNICEF 2003 akt: İlhan Tunç, 2009:242)

Bu faktörlere bağlı eğitim alanındaki cinsiyetçi yaklaşım ülkemizde de geçerlidir. İlköğretim sonrası tüm eğitim aşamaları için de aynı düşünce toplumumuzda hâkim olmuş ve bu durum geniş araştırma alanlarına konu açısından sirayet etmiştir. “*En az üniversite mezunu olan 25 ve daha yukarı yaştaki nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2008 yılında %9,8 iken 2019 yılında %20,8’dir. Bu oran cinsiyete göre incelendiğinde; 2008 yılında 25 ve daha yukarı yaşta olup en az üniversite mezunu olan kadınların oranı*

%7,6, erkeklerin oranı %12,1 iken bu oran 2019 yılında kadınlarda %18,5, erkeklerde ise %23,1 olmuştur.” (TUIK, Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı, 2008-2019). Görüldüğü üzere cinsiyetler arası eğitim görme oran farkı azalıyor olsa da ciddi derecede bir ayrımın olduğu aşikârdır.

Türkiye’de Ak Parti iktidarı öncesi okur-yazarlık oranı ise şu şekildedir:

Tablo 3.1. Türkiye’deki 15 Yaş Üstü Yetişkin Okuryazarlık Oranları

1990			2000		
Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
%77,9	%89,2	%66,4	%85	%93,6	%76,5

(UNESCO:2002, akt: Bulut, 2015:5)

Türkiye’de eğitime erişimin cinsiyet kaynaklı engellerinin varlığı, sunulan verilerle anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda 2003 yılında başlatılan “Haydi Kızlar Okula” kampanyasının dikkate alınarak irdelenmesi, araştırma konumuz açısından önemli bir unsurdur. Az gelişmiş ülkelere UNICEF tarafından önerilen “Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası” Türkiye’de “Haydi Kızlar Okula” kampanyası adı altında kurumsallaşmıştır. Kampanya, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik ile UNICEF Genel Direktörü Carol Bellamy tarafından 2003 yılında başlatılmıştır. Kampanya kapsamında yapılan araştırma neticesinde ilköğretime kayıt oranlarında kız-erkek çocuklar arasında 2003 yılında %7’lik bir fark bulunmaktadır. Kampanyanın ilk amacı 2005 yılına kadar ilköğretimde kız-erkek eşitliğini yakalamaktır. Bu amaç doğrultusunda çalışmalar 53 ilde UNICEF Türkiye Ofisi ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eşgüdümlü yürütülmüştür. Hedef kitlenin ve kamuoyunun dikkatini çeken basit bir logo ve slogan kullanılmıştır (Resim 1).

Şekil 3.4. “Haydi Kızlar Okula” Kampanya Logosu

Kampanya kısa sürede beklenenin üzerinde sonuçlar doğurmuş ve güçlü bir zemin elde etmiştir. Bu başarı, özel sektörün kampanyanın finansmanına gösterdiği ilgi ile artan bir eğilim göstermiştir (UNICEF, 12 Haziran 2003).

UNICEF Türkiye'nin resmi internet sitesinde kampanyaya ait kısa bir broşür bulunmaktadır. Broşürde kampanya amacı yine şu şekilde ifade edilmiştir: *Kampanyanın amacı, okullaşmanın önündeki engelleri gözden geçirerek bütün kız çocuklarının*

- *Okula kaydolması*
- *Okula devam etmesi ve*
- *Başarıyla bitirmesi için herkesin katkıda bulunmasını sağlamaktır.*

Yine aynı broşürde ülkemizde okur-yazar olmayan 7 milyon yetişkinin dörtte üçünün kadın olduğuna dikkat çekilerek tüm bireylere bu konuda görev düştüğü belirtilmiştir. Ayrıca anne-babaya ve kız çocuklarına hitaben eğitimi işlevsel gösteren ve yüceltici öğütler verilmektedir. Bunlar:

- *Anne-babalar kızlarınızı okula gönderin. Çünkü eğitim almayan kızlar sağlıklarını daha çabuk yitiriyor, hastaneye düşünce ne yapacağını bilemiyor, şiddet ve cinsel tacize boyun eğiyor, yasal haklarını bilemiyor, kendisine saygısını yitirince yaşamından daha kolay vazgeçiyor. Kızınızın geleceği sizin elinizde, ona sahip çıkın, onu okula gönderin.*
- *Anne-babalar, kızlarınız diyor ki okula gittiğim için, “İnsan olduğumu anladım”, “Çocuklarıma daha iyi baktım”, “Aile hayatım daha kolay oldu”, “Bağıma bahçeme daha iyi baktım”, “İş bulma imkânım arttı”. Kızınızın elinden tutun, okumasına yardımcı olun.*
- *Haydi kızlar okula! Çünkü eğitim almayan kızların, yaşamına kendisi yön veremez, yaşadığı çevreyi kendisi seçemez, ne zaman, kaç çocuk doğuracağına kendisi karar veremez, geleceğini başkası kontrol eder. Okula git, kendine sahip çık! Okula gitmemek için bugün alınan kararlar, ömür boyu seni etkiler!*
- *Haydi kızlar okula! Okul, arkadaşlarıyla birlikte olduğun, paylaşmayı ve dayanışmayı yaşadığın, yeni şeyler öğrendiğin, sonunda diplomaya sahip olduğun yer. Okula git, okul zamanı yerin orası! Okul kayıt günlerini kaçıрма! (UNICEF, 17 Haziran 2003).*

Yukarıda da belirtildiği üzere kampanyaya başarı kazandıran etmenlerden olan özel sektörün destek vermesinin yanında sivil toplum kuruluşlarının desteği de beraberinde gelmiş devlet ile başarılı bir “yönetişim” süreci somut bir şekilde yürütülmüştür. Eğitim sürecine katılmayan, okulu terk eden veya devamsızlığı olan 6 ila 14 yaş arasındaki kız çocuklarının eğitimde cinsiyet eşitliğini yakalanması ve yüzde yüz okullaşması yönünde adımlar atılmak istenmiştir. Kız çocuklarının okula gitmesinin önündeki ekonomik ve toplumsal kökenli engeller kampanya kapsamında ele alınmıştır. Okul ve derslik sayısının yetersizliği, okulların uzak olması, ebeveynlerin kız çocuklarını uzak okullara göndermek istememeleri, ailelerin ekonomik durumlarının kötü olması ve erkek çocuklarını kız çocuklarından önde tutan geleneksel anlayışların varlığı bu engellere örnek olarak sayılabilir (Akyıldız, 2019:496-498).

Etkili ve geniş kapsamlı olan bu kampanya ilk yıl cinsiyet eşitsizliğinin en fazla ve okula devam oranının en az olduğu 10 doğu ilinde uygulanmıştır. Sonraki yıl il sayısı 33 olurken 2006 yılında Türkiye’deki tüm iller kampanyaya dâhil edilmiştir. Kampanya kapsamında yapılan somut fiiller başlıca şunlardır:

- 2003 yılından itibaren ilkökul kitapları Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ücretsiz verildi,
- Yoksul aileler için Şartlı Nakit Transferi sağlandı ve kız çocuklarını okula gönderen ailelere %20 teşvik uygulandı,
- Gezici okul ve gezici öğretmen uygulaması yapılarak servis imkânları sağlandı,
- Kız çocuklarını okula göndermesi için yetkililer tarafından velilerin kapılarına kadar gidilerek ikna çalışmaları yapıldı,
- Farkındalık oluşturma amacıyla ünlü ve tanınmış halk figürleri kullanılarak hem elektronik hem de yazılı medyada yoğun spot çalışması yapıldı, hatta dönemin Başbakanı R. Tayyip Erdoğan da bu kısa filmlerde yer almıştır (Gümüş ve Gümüş, 2013:21-22).

Şekil 3.5. “Haydi Kızlar Okula” Tanıtım Kısa Filmi-2003

Başta kız çocukları olmak üzere birçok çocuğun hayatını değiştiren Haydi Kızlar Okula kampanyası Türkiye tarihinde başköşede tutulması gereken kampanyalardan biri olmuştur. Kampanya sayesinde 2003 yılında %91 olan kız çocuklarının okullulaşma oranı 2007 yılında %94'e çıkmış; 4,5 yıl içerisinde 223 bin kız çocuğu okul sıralarına kavuşturulmuştur. Eski UNICEF Türkiye Temsilcisi Edmond Mc Loughney, kampanya hakkında “*Kız çocuklarının okullaşmasındaki en büyük engel yoksulluk. Bunun yanı sıra geleneksel sebepler. Çocuk işçiliğini de sayabiliriz. Bizim hedefimiz bu 4.5 yılda kız-erkek okullaşma oranlarının eşitlenmesiydi; ama bunu tutturamadık. Yine de tek tesellimiz, bu kampanyayla kayda değer bir ilerleme sağladık*” ifadelerini kullanmıştır (cnnturk.com, 10.12.2007).

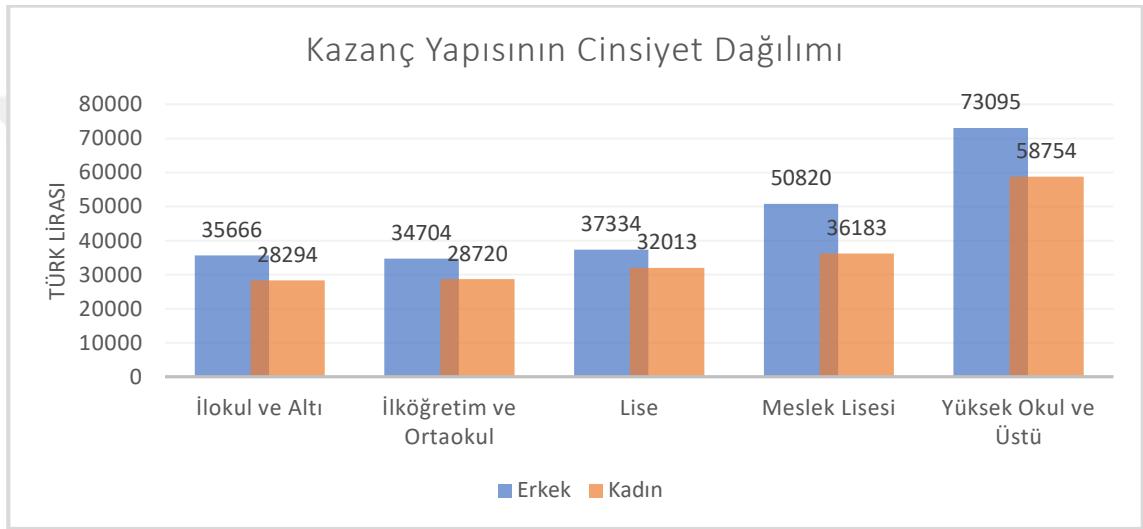
Ak Parti Genel Başkanı R. Tayyip Erdoğan, "Nerede Kalmıştık" Eğitim Seferberliği Projesi'nin tanıtımında, eğitimin toplum için önemine vurgu yaparak bu konuya göstermiş olduğu hassasiyeti dile getirmiştir. Sözlerine içinde “Haydi Kızlar Okula” kampanyasının da bulunduğu birkaç benzer kampanyaya övgüleriyle devam eden Erdoğan, bu kampanyaların sayısız insanın hayatını mucizevi şekilde değiştirdiğini dile getirmiştir (meb.gov.tr, 29.09.2021).

Kampanyanın UNİCEF ile birlikte gerçekleştirilmiş olması, Türkiye'nin ve Ak Parti Hükümetlerinin kadın politikaları alanında uluslararası örgütlerle işbirliğine açık olduğunu ve bu alanda dünya ile eşgüdümlü ilerleme isteğinde olduğunu göstermektedir. Her bireyin eğitim ile birçok alanda ilerleme kaydedebileceği düşünüldüğünde,

kampanyanın yeni muhafazakâr ideolojide kadının konumuna uygun bir politika özelliğinde olduğu söylenebilir. Ayrıca kampanyanın Ak Parti genel başkanının tanıtım videosunda yer alacak kadar benimsenmesi ve yıllar sonrasında bile bu kampanya ile övgüyle bahsedilmesi partinin bu ve buna benzer uygulamalara açık olduğunu gösterir.

3.1.4. Eşit İşe Eşit Ücret İlkesinin Yasalaşması

İşveren için ücret karşılığında yapılan her iş, sahip olduğu özellikler neticesinde her işçiye farklı bir miktarda kazanç getirebilmektedir.

Şekil 3.6. TÜİK Kazanç Yapı Araştırması 2018 (tuik.gov.tr)

Grafikte de görülebileceği üzere kadınlar tüm eğitim düzeyinde erkeklerden daha az bir ücret elde edebilmiştir. Ücret açısından cinsiyet temelli eşitsizlik halinin varlığı ve kadının mağdur edildiği aşikârdır (Halaçoğlu, 2021:183). Bu alanda var olan eşitsizlik durumu, iş dünyasına olumlu etki sağlayacak “eşit değerdeki iş için eşit ücret ilkesi”nin doğmasına neden olmuştur. Bu ilke ilk olarak cinsiyet temelli ücret eşitsizliği neticesinde ortaya çıkmış ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından temel ilke olarak kabul edilmiştir. 100 sayılı sözleşme ve 90 sayılı tavsiye kararı ile olgunlaşarak düzenlemelere etki etmeye başlamıştır (Demir ve Acar, 2019:87-88).

Ülkemizde de 10.6.2003 tarihinde resmi gazetede yayımlanan İş Kanunu’nda, “cinsiyet” unsuru birçok maddede yer almıştır. Kanunun “Eşit Davranma İlkesi” başlıklı 5. maddesinde iş alanında ayrımcılık oluşturabilecek faktörlere değinilerek eşitsizlik durumlarına karşı yasa koyucu tarafından tedbir niteliğinde hükümler verilmiştir.

Şüphesiz bu kanunda “cinsiyet” unsurunun zikredildiği her hüküm, iş dünyasında karşılaştığı her zorluğa karşı kadını güçlendirme amacı gütmektedir.

Belirtilen maddede;

- *“İş ilişkisinde dil, ırk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç, din ve mezhep ve benzeri sebeplere dayalı ayırım yapılamaz.*
- *İşveren, biyolojik veya işin niteliğine ilişkin sebepler zorunlu kılmadıkça, bir işçiye, iş sözleşmesinin yapılmasında, şartlarının oluşturulmasında, uygulanmasında ve sona ermesinde, cinsiyet veya gebelik nedeniyle doğrudan veya dolaylı farklı işlem yapamaz.*
- *Aynı veya eşit değerde bir iş için cinsiyet nedeniyle daha düşük ücret kararlaştırılmaz.*
- *İşçinin cinsiyeti nedeniyle özel koruyucu hükümlerin uygulanması, daha düşük bir ücretin uygulanmasını haklı kılmaz.”* hükümleri yer almaktadır.

Bu madde hükümlerinde kadınların iş dünyasında cinsiyeti nedeniyle karşılaştığı eşitsizlik hallerine zamanın ve toplum yapısının getirmiş olduğu şartlar ışığında yer vermeye çalışılmıştır. Ayrıca kanunun “fesih”, “sağlık ve güvenlik” ve “işin durdurulması veya işyerinin kapatılması” gibi konularını da içeren maddelerinde cinsiyet ayrımcılığının yapılması yasaklanmıştır. Ancak tüm bu hükümlerin yasaklayıcı nitelikte olması ve liberal ekonomilerde iş dünyasının serbest yapılı olmasından dolayı eşitsizlik durumlarını ortadan kaldıracak teşvik edici uygulamaların da varlığı gerekmektedir. Zira yine aynı maddenin son bendinde yer alan “.....işverenin yukarıdaki fıkra hükümlerine aykırı davrandığını işçi ispat etmekle yükümlüdür.” ifadesi mevcuttur. İşini kaybetme korkusu olan ve eşitsizlik hali nedeniyle mağdur olan işçinin ispat sorumluluğu olan bu hukuki sürece başvurma ihtimali düşüktür.

Evrensel cinsiyet eşitliği politikalarına ve AB yönergelerine uyum amacıyla benimsenen ilkeler doğrultusunda yasalaştırılan bu kanun Türkiye şartlarında cinsiyete dayalı eşitliği sağlamakta biraz etkisiz kalacağı söylenebilir. Şöyle ki kanunun, çoğunluğunu kadınların oluşturduğu geçici ve yevmiyeli işlerde çalışma hususları ile işe alım, meslek içi eğitim ve yükselme aşamalarını kapsamaması bu alanda eksik kaldığını göstermektedir (Dedeoğlu, 2009:49). Ancak yine de bu yasal düzenleme, ülkemizde çalışma alanında erkeklere oranla daha az fırsata sahip kadınların birçok açıdan

mağduriyeti engellenmeye çalışılmıştır. İş Kanunu'nda gerçekleştirilen bu yasal düzenleme ile hem cinsiyetler arası eşitlikçi bir tutum sergilenmiş, hem de kadının ailedeki konumundan dolayı kazanacağı pozitif ayrımcılık koruma altına alınmıştır.

3.1.5. Anayasa 10. ve 90. Madde Değişiklikleri

7.5.2004 tarihinde anayasanın 10. ve 90. maddelerine ek cümle eklenmesi suretiyle değişiklik yapılmıştır. Anayasanın birinci kısım Genel Esaslar bölümünde yer alan “*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*” şeklinde ifade edilen “Kanun Önünde Eşitlik” başlıklı 10. maddeye “*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.*” ifadesi eklenmiştir.

Yapılan bu değişiklik ile diğer tüm insan ayırıcı özelliklerin dışında cinsiyet olgusu tek başına ele alınarak bu farklılığın bir eşitsizlik durumu oluşturamayacağı ve eşitliği sağlama yükümlülüğünün de devletin olduğu vurgulanmıştır. Belirli bir alan ve durum üzerinde etkili olabilecek kanunlarda yapılan değişikliklerin yanı sıra en temel ve en üstün norm olan anayasada yapılan bu değişiklik Ak Parti'nin gerçek manada cinsiyetler arası eşitlikçi bir düşünce yapısında olduğunu göstermek istemesi olarak yorumlanabilir. Tüm ayırıcı özelliklerin dışında özellikle kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğunun ifade edilmesi, dikkatleri bu alana çekerek partinin bu alandaki düşüncesini sergilemek istemesidir.

Anayasanın Cumhuriyetin Temel Organları başlıklı üçüncü kısım birinci bölümde yer alan Milletler Arası Andlaşmaları Uygun Bulma başlıklı 90. maddesine “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.*” ifadesi eklenmiştir.

90. maddedeki bu değişiklik ile “Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi” (CEDAW) ve “İstanbul Sözleşmesi” gibi sözleşmelerin üstünlüğü vurgulanmış ve iç hukuktaki konumları belirlenmiştir. Bu sözleşmelerin iç hukuk ile uyumsuzluğu neticesinde esas alınması, insan haklarının daha etkili bir şekilde işlenmesini sağlayacağından kadın haklarının gelişmesi açısından oldukça önemlidir (Ateş ve Yavuz, 2017:30). Bu ibarenin eklenmesiyle özellikle 1985 yılında imzalanmış olan CEDAW'ın

iç hukuka uygulanmasının önü açılmıştır (Türk ve Çıtak, 2006:260). Bu durum Ak Parti tarafından uluslararası arenada kadın hak ve özgürlükleri alanındaki meydana gelen gelişmelere saygı duyulduğunu ve ilerleyen süreçte icrai davranışların gerçekleştirileceğini göstermektedir.

3.1.6. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün Kurulması

6.11.2004 tarihli 5251 Sayılı “Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun” ile kurum kurulmuştur. Kanun kendi içerisinde amacını “*kadının insan haklarının korunması ve geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapmak, kadınların sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasal yaşamdaki konumlarını güçlendirmek, hak, fırsat ve imkânlardan eşit biçimde yararlanmalarını sağlamak üzere Başbakanlığa bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün kurulması ile teşkilat, görev ve yetkilerine ilişkin esasları düzenlemektir*” şeklinde ifade etmektedir (md. 1). Kurumun amaçları ise belirtilen kanunda şu şekilde sıralanmaktadır:

- *Kadına karşı her türlü ayrımcılığı önlemek, kadının insan haklarını geliştirmek, kadını ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda etkin hale getirmek ve eğitim düzeyini yükseltmek amacıyla yapılacak her türlü çalışmaya destek vermek, bu konularda stratejiler geliştirmek, plan ve programları oluşturmak ve temel politikaların belirlenmesine katkıda bulunmak.*
- *Kanunları ve idari düzenlemeleri görev alanı çerçevesinde izleyerek kadınların eşit hak ve fırsatlara ulaşmasını sağlayacak çalışmalar yapmak.*
- *Kadına yönelik her türlü şiddet, taciz ve istismarın önlenmesi için çalışmalarda bulunmak; kadının aile ve sosyal yaşamdan kaynaklanan sorunlarının çözümüne destek oluşturmak.*
- *Kadınlara kanunlarla verilen hakların tam ve eşit kullanılabilmesi ve kadın-erkek eşitliğinin toplumsal kalkınma sorunu olarak algılanması amacıyla kamuoyunu bilgilendirmek.*

- *Sağlık, eğitim, kültür, çalışma ve sosyal güvenlik başta olmak üzere bütün alanlarda kadınların ilerlemesini sağlayıcı ve karar mekanizmalarına katılımını artırıcı çalışmalarda bulunmak.*
- *Görev alanına giren konularda bilgi sistemleri, kütüphane ve/veya dokümantasyon merkezi kurmak, istatistikleri derlemek, görsel ve basılı yayınlar yapmak veya yaptırmak, eğitim amaçlı faaliyetlerde bulunmak, yurt içi ve yurt dışı kongre, seminer, toplantı ve benzeri etkinlikler düzenlemek.*
- *Görev alanına giren konularda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile işbirliği yapmak, koordinasyonu sağlamak.*
- *İnceleme, araştırma ile uluslararası girişimlerden elde edilen bilgileri kamu politikalarının oluşumuna katkıda bulunması amacıyla uygulayıcı kurum ve kuruluşlara aktararak kuruluşların hizmetlerinin geliştirilmesine ve yeni hizmet modelleri oluşturulmasına katkıda bulunmak.*
- *5.5.1969 tarihli ve 1173 sayılı Kanun çerçevesinde, görev alanı ile ilgili kuruluş ve organizasyonlara üye olmak, gerçekleştirilecek her türlü çalışma ve etkinliğe katılmak, uluslararası sözleşmeler ile kararların getirdiği yükümlülükler doğrultusunda faaliyette bulunmak ve bu konuda gerekli raporları hazırlamak, kanunî düzenlemelerin yapılmasını sağlamaya yönelik çalışmalar yapmak.*
- *Görev alanına giren konularda çalışmalarda bulunan uluslararası kuruluşların faaliyetlerini izlemek, alınan kararları ilgili kuruluşlara iletmek.*
- *Çalışma alanı ile ilgili konularda yurt içi ve yurt dışında bilimsel araştırmalar yapmak ve yaptırmak, projeler geliştirmek, desteklemek, bunların uygulamaya konulmasını sağlamak ve uluslararası kuruluşlarla ortak projeler yürütmek (md. 3).*

Belirtilen kanunun öncesinde farklı isim ve yapıya sahip olan bu kurum, kendi içerisinde Kadının Ekonomik Statüsünü Güçlendirme Daire Başkanlığı, Kadının Sosyal Statüsünü Geliştirme Daire Başkanlığı ve Dış İlişkiler Daire Başkanlığı olarak ayrılmaktadır.

Kurumun yapmış olduğu belli başlı projeler ise şu şekildedir:

- Kadınların Ekonomik Fırsatlara Erişiminin Artırılması Projesi
- Yurt Dışında Yaşayan Vatandaşlara Yönelik Materyal Geliştirme Projesi
- Kadına Karşı Şiddetle Mücadelede Ulusal Politikaların Etkinliğinin Arttırılması Projesi
- Aile İçi Şiddet Alanında Çalışan Personele Yönelik Eğitici Eğitimi Projesi
- Elektronik İzleme ve Destek Sisteminin Değerlendirilmesi ve Türkiye Genelinde Yaygınlaştırılması için Teknik Yardım Projesi
- Mahkûm Kadınlar İçin Kariyer Planlama Merkezleri Projesi
- Şiddete Maruz Kalan Kadınların Güçlendirilmesi Elektronik Takip ve Mal Alımı Projesi
- Kadın İstihdamının Desteklenmesi İçin Büyükanne Projesi
- Medyada Kadın Temsili Projesi
- Kadın Boyacı Ustalar Projesi
- 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Etki Analizi Çalışması
- Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadele ve Müdahale İnsani Yardım Programı
- Kadına Yönelik Şiddet Veri Tabanı / Sistem Oluşturulmasına İlişkin Etüt Projesi
- Kadın Çiftçi Eğitimi İşbirliği Protokolü
- Genç Fikirler Güçlü Kadınlar Projesi
- İşte Eşitlik Platformu (aile.gov.tr)

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun çıkarılarak kadın hakları alanında kamusal yapı güçlendirilmeye çalışılmıştır (Sivri, 2014:104). Bu kanunun beraberinde ona yakın tarihli çeşitli kanunların yasalaşması, kadın-erkek arasında eşitliğin sağlanması açısından atılmış önemli adımlardır (Ateş ve Yavuz, 2017:43). Benzer kanun ve kurumun önceden var olmasına karşın bu kanun ile yeniden

bir yapılanmaya gidilmesi Ak Parti'nin bu alanda istekli ve ilgili olduğunu göstermektedir.

3.1.7. Engelliler Hakkında Kanun'un Kabulü

1.7.2005 tarihinde kabul edilen Engelliler Hakkında Kanun, her ne kadar amaç ve kapsam bakımından kadın politikası olarak adlandırılmasa da muhtevası gereği çalışmamızda yer verilmelidir. Kanunun amacı, ilk maddesinde *“engellilerin temel hak ve özgürlüklerden faydalanmasını teşvik ve temin ederek ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı güçlendirerek toplumsal hayata diğer bireylerle eşit koşullarda tam ve etkin katılımlarının sağlanması ve engelliliği önleyici tedbirlerin alınması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktır”* şeklinde ifade edilmiştir. Kanun, engellilerin toplumsal ve bireysel olarak yaşayacakları tüm problemleri ortadan kaldıracak bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak kanun, “Genel Esaslar” başlıklı 4. maddesinin h bendinde kadın ve kız çocuklarını ayrıca ele almış, bireyin engelli olmasının yanında cinsiyet açısından da ayrıcalığa maruz bırakılmayacağı açıkça ifade edilmiştir. Belirtilen madde bendinde bu durum *“Engeli olan kadın ve kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmaları önlenerek hak ve özgürlüklerden yararlanmalarının sağlanması esastır”* şeklinde dile getirilmiştir. Dünya üzerinde kaynaklara erişim cinsiyet faktörüne bağlı olarak değişmektedir ve engelli kadınlar, bu kaynaklara erişim noktasında özel bir alakaya gerek duymaktadır (Güneri, 2014:33). Bu nedenle ilgili kanun maddesi ile engelli kadınların ve kız çocuklarının hak ve özgürlüklerinin ayrıca vurgulanmış olması kadın politikaları açısından pozitif yönlü bir eylemdir.

Bu kanun, sonraki yıllarda Birleşmiş Milletler tarafından insan hakları alanında yapılan çalışma neticesinde imzaya açılan “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme”nin kabulünü ve iç hukuka uygulamasını kolaylaştırıcı bir etken olmuştur. Belirtilen sözleşme 30.3.2007 tarihinde imzalanarak, 3.12.2008 tarihinde 5825 sayılı kanun ile ülkemiz için de uygun bulunmuştur (md. 1). Sözleşmenin birçok açıdan kadınlara yönelik hükümler içermesinin dışında tek başına “engelli kadın” ibareli maddesi mevcuttur. Belirtilen madde şu şekildedir;

1. Taraf Devletler engelli kadınlar ile kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmakta olduğunu kabul eder ve bu bakımdan onların tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit koşullarda yararlanmalarını sağlamaya yönelik tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler kadınların tam gelişimi, ilerlemesi ve güçlenmesini ve bu Sözleşme'de belirtilen insan hak ve temel özgürlüklerini kullanmalarını ve bunlardan yararlanmalarını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.

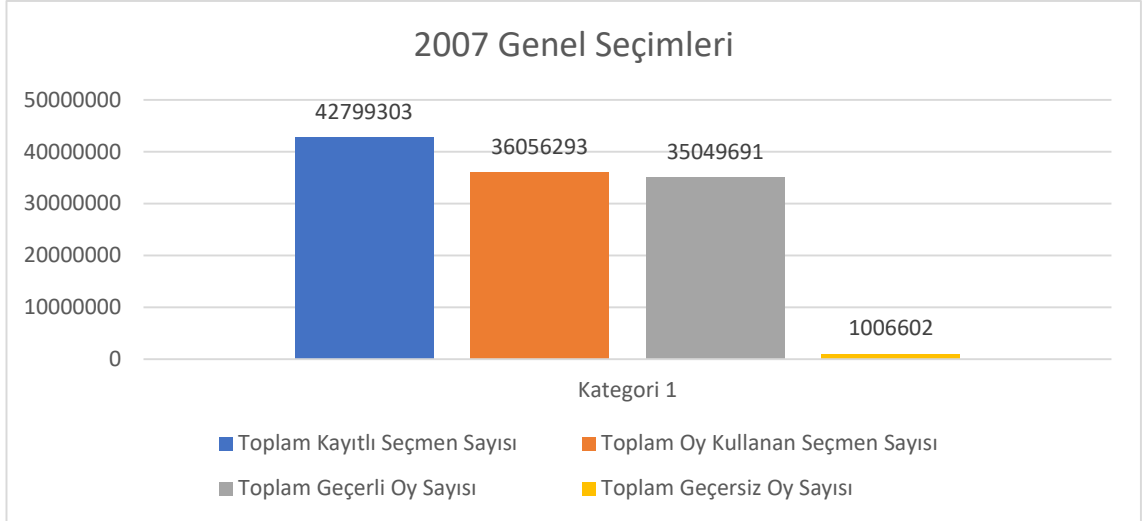
5378 sayılı kanunun kadına yönelik yukarıda sözü edilen maddesi, AK Parti tarafından bu alanda propaganda olarak kullanılmıştır. Genel başkan ve cumhurbaşkanı R. Tayyip Erdoğan'ın "Kadınların sorunlarını çözmeden, dünyaya ve insanlığa dair hiçbir hedefe ulaşmak mümkün değildir" sözü ve imzası ile partinin kadın politikalarını tanıtıcı "Ak Parti İktidarında Kadın" isimli elektronik belgede, 2005 yılındaki önemli bir politika olarak bu kanunun çıkarılması ele alınmıştır (kadinkollari.akparti.org.tr).

3.2. 2007-2014 YILLARI ARASI KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE KAMPANYALAR

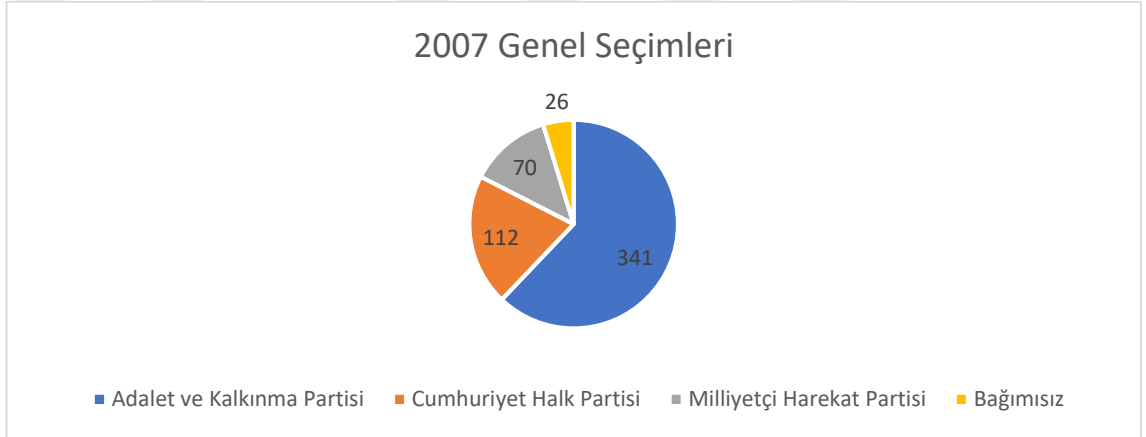
2002 yılında iktidara gelen Ak Parti, geleceği için oldukça önemli olan 2007 genel seçiminden de galip çıkarak Türk siyasetindeki serüvenine devam etmiştir. 2007 yılı sonrası kadın söylemi, politika ve kampanyaları, iktidarını yenilemiş olan partinin bu alandaki kararlılığını gösterir nitelikte olacaktır.

3.2.1. 22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Kadın

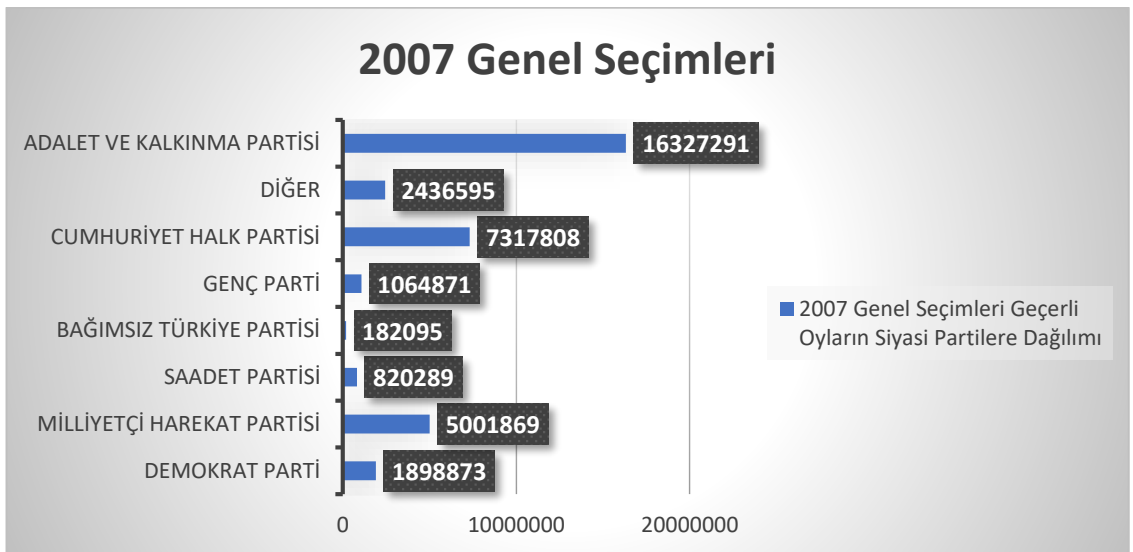
22 Temmuz 2007 genel seçimleri Ak Parti'nin Türk siyasetinde kısa soluklu bir siyasi hareket olmayacağını göstermesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Kurulmasından çok kısa bir süre sonra iktidara gelen Ak Parti'nin ilk genel seçime oranla bu seçimde tabii olarak daha güçlü ve daha sistemli bir seçim dönemi geçirmiş olduğu düşünülmektedir. 22 Temmuz 2007 genel seçimleri çalışmamız açısından da genel itibarıyla ele alınması ve irdelenmesi gereken bir seçimdir.

Şekil 3.7. YSK 2007 Genel Seçimi Seçmen Sayıları Ait Bilgiler (ysk.gov.tr)

Şekil 3.8. YSK Türkiye Geneli Partilerin Kazandıkları Milletvekili Sayıları (ysk.gov.tr)

Şekil 3.9. 2007 Genel Seçimleri Geçerli Oyların Siyasi Partilere Dağılımı (ysk.gov.tr)

Sayısal bazı verileri sunulan genel seçimin başlıca özellikleri şunlardır.

- Türk siyasetinde tek parti hükümeti devam etmiştir.
- Belirleyici etkenlerden biri cumhurbaşkanlığı seçimidir. Salt çoğunluk tartışması ve Anayasa Mahkemesi'nin "367 şart" kararı sonrasında Ak Parti'nin adayı Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanı olamaması neticesinde Kasım 2007 tarihinde yapılacak olan seçim öne çekilmiştir (Köse, 2016:6).
- 1980 yılı sonrasındaki meclislerin tamamı görev süresini tamamlayamamıştır. 3 ay da olsa yine de erken seçim özelliğinde bir seçim olmuştur.
- Çok partili dönem içerisinde genel seçimler genellikle ilkbahar ve sonbahar aylarında yapılmıştır. Bunun ilk istisnası olan 21 Temmuz 1946 seçiminden 61 yıl sonra tekrardan temmuz ayında bir genel seçim yapılmış oldu.
- TBMM'nin en uzun ömürlü dönemi sona ermiştir. 18., 20. ve 21. dönemlerin görev süreleri 4 yılı geçememiştir. 17. dönem 4 yıl 23 gün, 19. dönem 4 yıl 2 ay 4 gün sürmüştür. 22. dönem ise 4 yıl 8 ay 19 gün ömürlü olmuştur.
- TSK, 27 Nisan 2007 tarihinde cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin bildirge yayımlanmıştır. Bildirge siyasi alanda etkili tartışmalara sebep olmuş siyasi havayı farklı alana taşımıştır. Fakat seçim demokratik koşullar altında yapılabilmektedir.
- Seçime yakın süreçte sivil toplum örgütleri Cumhuriyet Mitingleri düzenlemiştir. Ankara, İzmir ve İstanbul başta olmak üzere birçok ilde gerçekleştirilen bu mitingler seçim dönemini laik-antilaik ekseninde bir gerilim havasına sokmuştur.
- 2007 genel seçimi, geçerli oyların %89.97'si TBMM'de temsil edilecek şekilde sonuçlandığından temsil adalet oranı yüksek bir seçim özelliği taşımaktadır.

Özellikleri sayılan 22 Temmuz 2007 genel seçimi öncesinde merkez sağ ve merkez solda güç birliği arayışları fark edilir dereceye yükselmiştir. Ak Parti karşısına güçlü bir muhalefet çıkarma amacı taşıyan bu arayışlar Ak Parti için 2007 seçiminden galip çıkmayı oldukça önemli hale getirmiştir (Tuncer, 2007:135-138).

Ak Parti, 2007 genel seçimlerine de Recep Tayyip Erdoğan önderliğinde girmiştir. Kendi iktidarında yapılan icraatleri seçmene gösterme stratejisi izleyen Ak Parti, önceki

seçimde hiçbir gazetede reklam vermemesine karşılık 2007 genel seçimlerinde 19 farklı reklamını gazetelerde yayınlamıştır. Ayrıca geçmiş dönem iktidarlarına eleştirel göndermeler yaparak birkaç temel slogan yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Bunlar; “Her Şey Türkiye İçin” ve “Durmak Yok Yola Devam” gibi sloganlardır. Seçim reklamlarında ele alınan konular ise sağlık, eğitim, ulaşım, demokratik haklar, sosyal güvenlik, milli bütünlük, istikrar, ekonomi ve terör gibi konulardır (Balcı ve Bal, 2008:13-16). Ak Parti’nin liderinin olduğu seçim afişleri incelendiğinde genellikle iki tür karşımıza çıkmaktadır. Liderinin tek başına boydan ve portre resimlerinin yanında miting meydanları önündeki pozları da afişe edilmiştir. Lider afişlerinin sloganlarla bağlantısı kurulmaya çalışıldığında görülmektedir ki; liderin yürüyen görseli “Durmak Yok Yola Devam” sloganını, halkı selamlayan görseli ise “Yeter Karar Milletindir” sloganını destekler niteliktedir (Özel, siyasaliletisim.org). İnternet yoluyla yapılan seçim çalışmalarında Ak Parti’nin diğer partilere oranla daha başarılı olduğu söylenebilir. Ak Parti, gazete ve televizyonların resmi internet sitelerinde banner ve pop-up tipi reklamlar kullanmış ayrıca başarılı bir resmi internet sitesi sunmuştur. Diğer partilere oranla teknik ve görsel yönden oldukça üstünlük sağlamış resmi internet sitesinin iletişim tabanlı özelliği de bulunmaktadır. Ayrıca Ak Parti’nin 2007 genel seçimlerindeki internet sitesi partinin kurumsal kimliği ile oldukça uyumludur (Toruk, 2008:225-229).

Ak Parti’nin 2007 genel seçimlerinde kadın odaklı yalnızca bir tane reklamı bulunmaktadır. “Önce İnsan Önce Kadınlarımız” başlığı taşıyan reklamın arka yüzünde başörtülü ve başörtüsüz kadınların da içerisinde yer aldığı topluluk resmi bulunmaktadır. Bahsi geçen siyasal reklamda geçen cümleler ise şu şekildedir: “*Kadınlarımız; evde, iş hayatında ve siyasette varlıklarıyla aydınlık geleceğimizin güvencesi olacaktır. Türkiye’nin geleceği kadınlarımız; kadınlarımızın umudu da AK PARTİ’dir.*” (Terkan 2010:126).

Kadın temsili açısından 2007 genel seçimi ele alındığında önceki seçimlerden daha yüksek bir orana sahip olduğu görülecektir. Zira kadın temsil oranı % 9.1’dir ve kendisinden önceki 2002 seçiminde % 4.4 olan kadın temsili oranının iki katından daha fazladır (Deniz, 2010:3202). Ak Parti’de bu oran ise 2002 genel seçimlerinde %3.8 iken 2007 genel seçimlerinde %9’a yükselmiştir (Sancar, 2008:176). Siyasi temsil konusunda da toplumsal cinsiyet algısının varlığı şüphesiz kabul edilmiştir. Öyle ki Türkiye’de

kuruluşundan hemen sonra iktidara gelen Ak Parti'nin hükümetlerinde de kadın bakan sayısı oldukça azdır. Kadın bakanlar genellikle aile ve sosyal alanlarla ilgili bakanlıklarda görev almışlardır. 2007 genel seçimleri sonrasında Nimet Çubukçu Milli Eğitim Bakanı olarak göreve getirilmiş böylece Ak Parti Hükümetlerinde ilk defa bir kadın icrai bir bakanlığa atanmıştır (Altuntaş ve Demirkanoğlu, 2017:89).

3.2.2. Ana-Kız Okuldayız Okuma-Yazma Kampanyası

Milli Eğitim Bakanlığı'nın 3 Haziran 2008 tarih ve 3509 sayılı genelgesi "Okuma Yazma Öğretisi Kampanyası" konulu, Türk eğitim tarihinde oldukça önemli bir yere sahip olan bir genelgedir. Genelge, kadınların eğitimi konusunda birtakım tespitlerde bulunarak kampanya tanıtımı yapmış sonrasında ise ilgili kurumlara 13 maddelik direktif vermiştir. Belirtilen genelgede bahsi geçen kampanyanın tüm zamanların en büyüğü olduğu ve dönemin başbakanı R. Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde eşi Emine Erdoğan'ın himayelerinde gerçekleşecek bir kampanya olacağı açıkça ifade edilmiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in imzasını taşıdığı genelgede kampanyanın gerekçesi şu şekilde ifade edilmiştir:

Günümüzde eğitime önem, öncelik ve ağırlık verilmesi gerektiği herkes tarafından bilinmesine rağmen hala kırsal kesimde, büyük şehirlerin varoşlarında yaşayan özellikle kız çocuklarımızın eğitimine anne ve babalar tarafından yeterince önem verilmediği görülmektedir. Kadınların yetişkin bireyler olarak kendilerini ifade edebilmeleri, toplumsal ihtiyaçlarını bağımsızca karşılayabilmeleri, okuma-yazma becerisi kazanmalarıyla mümkün olmaktadır. Hayat boyu öğrenmenin üzerine inşa edildiği en temel becerilerden biri de okuma yazmadır. Dinleme, anlama, kendini ifade etme, sağlıklı iletişim kurabilme becerileri de okur-yazarlıkla doğrudan ilişkili olduğu bilimsel araştırmalarla belirlenmiştir. Çağdaş insan, nitelikli bir okuma becerisine sahip olmadan istenilen düzeyde bir bilgi birikimine sahip olamaz. Aynı şekilde etkin bir yazma becerisi kazanmadan da elde ettiği bilgi birikimini ve düşüncesini çevresiyle paylaşamaz.

Genelgede yer alan ve kampanyanın önemini ortaya koyacak istatistikî bilgiler ise şu şekildedir:

2000 yılı nüfus sayımına göre 15 yaş üstü nüfus grubunda bulunan toplam 6.429.302 vatandaşımızın okuma yazma bilmediği tespiti yapılmıştır. Bu nüfusun 5.097.607'si kadındır. Ulusal Eğitime Destek Kampanyası uygulamalarıyla 2002-2003 öğretim yılından 2007-2008 öğretim yılına kadar 1.000.643'a kadın olmak üzere 1.580.595 vatandaşımıza okuma yazma becerisi kazandırılmıştır. Ülkemizde hala 4.096.964'a kadın olmak üzere 4.848.707 yurttaşımız okuma yazma bilmemektedir.

Göç alan ve kalkınma açısından öncelikli illerde yaşayan yoksul, eğitim imkânlarına sahip olamamış, zorunlu öğretim yaşından büyük kadınlar başta olmak üzere 4.848.707 okur-yazar olmayan yetişkin vatandaşın 4 yılda 3 milyonunu okur-yazar yapma amacını taşıyan bu kampanya 81 ilde uygulamaya konulmuştur. Bu amaç doğrultusunda genelgenin öngördüğü direktif konumundaki çalışmaların bazıları şu şekildedir:

- Köyde yaşayan ve çalışan kesimin kurslara devamı onların boş oldukları zamana denk getirilerek planlanacaktır.
- Gönüllü kurum ve kuruluşlar (Çok Amaçlı Toplum Merkezleri, İl Sağlık Müdürlüğü görevlileri dâhil) ile işbirliği içinde ildeki okuma yazma bilmeyenlerin tespiti için sürekli alan araştırmaları yapılacak ve kursiyerlerin kayıtları da 09 Haziran-05 Eylül 2008 tarihleri arasında gerçekleştirilecektir. Kursların açılacağı mekânların şimdiden hazırlanması ve görev alacak öğretmenlerin kurslar açılmadan belirlenmesi ve görev yerlerine göre isimlendirilmesi sağlanacaktır.
- Okuma yazma kurslarında görev almak isteyen gönüllü öğretici adaylarının tespit edilmesi ve bunların Bakanlığımızca hazırlanan programlar kapsamında eğitime alınarak görevlendirilmeleri yapılacaktır.
- Yetişkinlere sunulacak eğitim programları, açılacak olan kursların özellikleri, süresi nerelerde ve nasıl açılacağı, bu kurslara kimlerin başvurabileceği, bu kurslara katılanlara ne gibi kazanımlar sağlayacağı gibi konularda bilgilendirme, yönlendirme, sağlayıcı çalışmalar yapılacaktır.

- İlinizde bulunan eğitim fakülteleri ile işbirliği yapılarak sınıf öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencilerinden gönüllü olanların okuma yazma kurslarında görev alabilmeleri için Gönüllü Yetişkin Okuma Yazma Öğreticiliği konusunda kısa süreli programlarla yetiştirilmeleri sağlanarak ihtiyaç halinde görevlendirilmeleri yapılabilecektir.
- "Okuma Yazma Öğretimi Kampanyası" kapsamında kurslara devam edecek özellikle aile reisi ve kadınlara sağlanacak teşvikler için, il ve ilçelerde okuma yazma bilmeyenlere gerekli duyurular yapılacaktır. Teşvikler Bakanlığımız ile Halk Bankası Genel Müdürlüğü işbirliğinde sağlanacaktır.
- I. Kademe Okuma yazma kurslarını bitiren yurttaşlarımızın II. Kademe Eğitimine, Yetişkinler II. Kademe Eğitimi Kurslarını başarıyla bitirenlerin ise Açık İlköğretim Okulunun 6. sınıfına kayıt olmaları ve 2011 yılı sonuna kadar sürücü kurslarına başvurabileceklerine yönelik rehberlik ve yönlendirme çalışmaları yapılacaktır.
- Halk eğitimi merkezleri organizasyonunda her derece ve türdeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarında, özellikle ilköğretim okullarında okuma yazma kursları için eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde kurs yeri temin edilmesi için yetkililerce kolaylıklar sağlanacaktır.
- Okuma yazma kurslarında yetişkinler için I. ve II. Kademe Eğitimi Programları ile birlikte Avrupa Birliği Temel Eğitimi Destekleme Programı kapsamında yapılandırıcı yaklaşım esas alınarak hazırlanan yeni I. ve II.. Kademe okuma yazma programları uygulanacaktır. Bu programların uygulanmasına yönelik ilinizde hizmet içi eğitime alınmış öğretmenlerin kurs açmaları sağlanacaktır. I. Kademe ve II.. Kademe okuma yazma kurslarının açılmasında sayı şartı aranmayacak, Kursları başarı ile bitirenlere belgeleri düzenlenecek törenle, promosyonları (buzdolabı, çamaşır makinesi, televizyon, elektrik süpürgesi, fırın ve benzeri) Halk Bankası Genel Müdürlüğü tarafından verilecektir.
- Kampanya kapsamında açılacak kursların tanıtımı için hazırlanacak radyo televizyon programları, pankart, afiş ve her türlü ilanlarda başvuru

birimi olarak halk eğitimi merkezleri adres gösterilecektir (MEB, 3.8.2008/3509).

Yukarıda sözü edilen ve amacı doğrultusunda soyut ve somut tüm unsurlara değinen 2008/39 sayılı genelge, uygulamada “Ana-Kız Okuldayız Okuma-Yazma Kampanyası” olarak teşekkül etmiştir. Kampanya; anne, kız ve okul simgelerini bir arada bulunduran basit görseller ile afişe edilmiştir (Resim 3-4). Kampanyanın 6 Haziran 2008 tarihinde İstanbul Cemal Reşit Bey Konser Salonunda düzenlenen tanıtım toplantısına Emine Erdoğan ve Hüseyin Çelik başta olmak üzere kampanyanın yürütülmesinde görev alacak kurum ve kuruluş yetkilileri ile çok sayıda sanatçı ve kadın çoğunluklu halk katılmıştır. Birçok konuşmacının kadınların okuryazarlığının ve eğitiminin önemini vurgulayan konuşmalarının ardından kampanya ulusal yayın televizyon kanalları ve gazeteler ile kamuoyuna duyurulmuştur (Bulut, 2015:33).

Şekil 3.10. “Ana-Kız Okuldayız” Kampanya Logosu

Şekil 3.11. “Ana-Kız Okuldayız” Kampanya Logosu

İki kademeli bir eğitim programı sunan ve 2008-2012 yılları arasında varlığını sürdüren kampanya dâhilinde açılan kurslara 1 milyon 543 bin 39 kişi katılım sağlayarak belge sahibi olmuştur (Altuntaş ve Demirkanoğlu, 2017:80). Kampanya sürecini kapsayan yılların istatistikî verileri kampanyanın başarılı olduğunu göstermektedir. Zira 2008 yılında 14 yaş üstü toplam nüfusun %9.04’ü okumaz-yazmaz iken bu oran 2012 yılında %4.81’e gerilemiştir (Bulut, 2015:64). Kampanya tarihlerini kapsayan ve

okumaz-yazmaz nüfusun cinsiyetlere göre dağılımlarını gösteren istatistiklerini gösteren aşağıdaki araştırma da kampanyanın başarısını gösterir niteliktedir.

Tablo 3.2. 2008-2013 yılları arası +15 Yaş Nüfusunun Okuma Yazma İstatistikleri

Yıl	Nüfus		Okuma Yazma Bilmeyen			
	Genel	+15 Yaş	Toplam	%	Erkek	Kadın
2008	71.517.100	52.728.513	4.863.414	9,24	1.331.697	3.896.716
2009	72.561.312	53.701.978	4.645.638	8,68	908.628	3.737.010
2010	73.722.988	54.844.406	3.812.092	6,97	697.305	3.114.787
2011	74.724.269	55.837.694	3.163.396	5,69	551.776	2.611.620
2012	75.627.384	56.770.205	2.784.257	4,93	474.016	2.310.241
2013	76.667.864	57.818.050	2.643.712	4,60	443.640	2.200.072

(Erçetin ve Arifoğlu, 2016:235)

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren uluslararası anlayış doğrultusunda eğitim alanında cinsiyet eşitliğinin yakalanması adına hem uluslararası alanda hem de yurt içinde çalışmalar yapılmıştır. Bu durum anayasa dâhil tüm yasal mevzuatlarda yerini almış ve uygulamaya geçirilmeye çalışılmıştır. Bu alanda yapılan çalışmalara ise 2000 yılı sonrası kampanyalar damgasını vurmuştur. Benzer çalışmalar dâhil “Ana-Kız Okuldayız Okuma-Yazma Kampanyası” da kadın eğitiminde olumlu olarak değerlendirilmesi gereken bir gelişmedir (Maya, 2013:71). Zira belirtilen kampanya Ak Parti’nin kadın-erkek eşitliği, kadının eğitimi ve kadının toplumdaki yeri ve önemi gibi konularda propaganda araçlarından biri olmuştur. Ayrıca dönemin başbakanı R. Tayyip Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan’ın fiilen çalışmalarda yer alması kampanyanın parti ile özdeşleşmesini sağlamıştır.

Şekil 3.12. “Ana-Kız Okuldayız” Kampanyası Emine Erdoğan (www.milliyet.com.tr).

Görüldüğü üzere kampanya hiçbir uluslararası örgütün işbirliği veya baskısı neticesinde değil ülkemiz Milli Eğitim Bakanlığı'nın bir projesi olarak icra edilmiştir. Sonuçları itibariyle de pozitif yönde ilerlemenin olduğu açıkça görülmüştür. “Haydi Kızlar Okula” kampanyasında da olduğu gibi bu proje de parti tarafından benimsenmiş, açık bir şekilde destek verilmiştir. Bu nedenle Ak Parti'nin bu tarz kampanyalara destek verdiği ve başarılı sonuçlar elde ettiği söylenebilir. Ayrıca Ak Parti tarafından bu projelerin siyasi propaganda olarak da güzel bir şekilde işlendiği görülmüştür.

3.2.3. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu

25.02.2009 tarihinde kabul edilen 5840 sayılı “Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Kanunu” TBMM içerisinde görev alacak olan kadın politikaları açısından oldukça önemli bir komisyonun kurulması öngörülmüştür. Kanunun amacı ilk maddesinde *“kadın haklarının korunması ve geliştirilmesi, kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik olarak ülkemizde ve uluslararası alandaki gelişmeleri izlemek, bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek, kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kanun teklifleri ile olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnameleri hakkında ihtisas komisyonlarına görüş sunmak üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinde Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun kuruluş, görev, yetki, çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir”* şeklinde ifade edilmiştir. Kanuna göre Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun görevleri ise şunlardır:

- *Kendisine esas veya tali olarak havale edilen işleri görüşmek, Başkanlığın talebi üzerine ya da istenildiğinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına sunulan kanun teklifleri ile olağanüstü hal sırasında çıkarılan Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin kadın erkek eşitliği konusunda T.C. Anayasasına, uluslararası gelişmelere ve yükümlülüklerle uygunluğunu inceleyerek ihtisas komisyonlarına görüş sunmak.*
- *Her yasama yılının sonunda Türkiye'deki kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına yönelik gelişmelere ve Komisyonun o yılki faaliyetlerine ilişkin bir değerlendirme raporu hazırlamak ve bunu Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak.*

- *Kadın hakları ile kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik olarak diğer ülkelerdeki ve uluslararası kuruluşlardaki gelişmeleri takip etmek, gerektiğinde yurt dışında incelemelerde bulunmak ve bu gelişmeler konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisini bilgilendirmek.*
- *Kadın erkek eşitliği konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışmalarına ilişkin gerekli bilgi ve dokümanları temin etmek.*
- *Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu uluslararası anlaşmaların kadın erkek eşitliği ve kadın hakları konusundaki hükümleri ile T.C. Anayasası ve diğer ulusal mevzuat arasında uyum sağlamak için yapılması gereken değişiklikleri ve düzenlemeleri belirlemek.*
- *Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca havale edilen kadın erkek eşitliğinin ihlaline ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa dair iddialar ile ilgili başvuruları incelemek ve gerekli gördüğü hallerde ilgili mercilere iletmek.*
- *Kadın erkek eşitliği konusunda kamuyu bilgilendirici etkinlikler yapmak.*

Komisyonun cinsiyetçi yargılar neticesinde haklarının ihlal edildiğini düşünen ve mobbing, ayrımcılık, kötü muamele ve şiddet gibi uygulamalara maruz kalarak mağdur olduğunu iddia eden herkes başvurabilmektedir. Yazılı şekilde dilekçe usulü başvuru alan komisyon, gerekli incelemeleri yaparak ilgili kurumların eşgüdümlü bir şekilde icrai harekette bulunmalarını sağlar. Sonrasında ise komisyon, başvuru sahiplerine süreç hakkında bilgi vermektedir (www.insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr).

Demokratik ülkelerde meclis komisyonları, halk temsiliyeti ve yasamanın amacı doğrultusunda işleyebilmesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Şekli unsurları ve etkinlikleri açısından ülkeden ülkeye farklılık gösteren meclis komisyonları birçok rolleri üstlenmekte olup yasama faaliyetlerinin toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için elzem bir konumdadır. Ülkemizde de bu komisyonların etkili olduğu söylenebilir. Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu da şüphesiz ülkemizin demokrasi yolunda ilerleyişinde edinilen bir kazanımdır. Etkinliği oranında birçok problemi ortadan kaldırabilecek bir potansiyele sahip bu komisyon daimi ve uzman bir komisyon sıfatına sahiptir. Bu haliyle tüm kanun tasarı ve teklifleri esas veya tali olarak görüşme yetkisiyle donatılmış olduğu

için aynı zamanda bir denetleyici kurum konumundadır. Yukarıda verilen kanun maddesi ile anlaşılabilceği üzere komisyonun oldukça geniş yetkileri olmasına rağmen yetkilerinin kullanılması noktasında etkinliği tartışmalıdır. Şöyle ki; havale edilen yasama yetkisindeki işlerin çoğunluğu tali nitelikte olup KEFEK'in esas komisyon görevinde konumlandırılması oldukça azdır. Kendi alanıyla ilgili işlerde dahi tali olarak kalan komisyonun hiç görevlendirilmediği de olmuştur. Ayrıca esas komisyon olarak havale edilen işleri gündeme almama ve tali atanmada ise çok az işi gündeme alma gibi işleyiş problemlerine sahiptir. Bu durumun sebepleri arasında havale aşamasının meclis başkanlığı tarafından yürütülüyor olması ve hükümetlerin torba kanunlar ile hızlı bir yasama süreci uyguluyor olması sayılabilir. Ancak komisyon, alanıyla ilgili hususlarda daha aktif ve özenli olması durumunda bu tür olumsuz durumlar karşısında da daha etkin olabileceği bilinmelidir (Bankoğlu, 2018:139).

KEFEK'in tali komisyon olarak görüşüp karara bağladığı işlerin bazıları şunlardır:

- *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu Tasarısı (1/596) (Şubat 2016)*
- *Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/1013) (Şubat 2015)*
- *Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Cinsiyet Eşitliği ve Kadının Güçlendirilmesi Birimi (BM Kadın) Arasında BM Kadın Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisi'nin İstanbul'da Kurulmasına İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı (Haziran 2014)*
- *Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/918) (Mayıs 2014)*
- *Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısının (1/771) (Mayıs 2013)*
- *Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Aile, Kadın ve Çocuk Politikaları Alanında İşbirliği Protokolü'nün onaylanmasının uygun bulunduğu dair Kanun Tasarısı (1/736) (Şubat 2013)*

– *Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı (6284 sayılı Kanun) (Mart 2012)*

– *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesinin Onaylanmasını Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı (İstanbul Sözleşmesi) (Kasım 2011) (Dinmezpınar, 2014:14)*

T.C. Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 19 Haziran 2017 tarihli çalıştayında söz alan dönemin KEFEK başkanı Ak Parti Kocaeli Milletvekili Radiye Sezer Katırcıoğlu, kadın hak ve özgürlükleri alanında birçok yeniliğe imza attıklarını belirterek aynı konuda ilerlemenin önemli adımlarından birinin de KEFEK'in kurulması olduğunu vurgulamıştır. Katırcıoğlu, KEFEK'in görev ve sorumluluklarını saydıktan sonra komisyon sayesinde STK'lar ile iletişimin ve işbirliğinin artırıldığını belirtmiştir. Ayrıca KEFEK ile Kamu Denetçiliği Kurumu arasındaki benzerliklere değinen Katırcıoğlu, her iki kurumun da aynı amaca hizmet ettiklerini ve vatandaşın isteklerini yerine getirmeye çalıştıklarını dile getirmiştir (K.D.K. Çalıştay Raporu 19.6.2017, 26-27). Zira TBMM'nin resmi internet sitesinin komisyona ayrılan sayfasında komisyon vizyonu "*kadın erkek eşitliğinin sağlanmasına ilişkin sorunların gerek yasal düzeyde gerek uygulamada iyileştirilmesini sağlayarak etkili bir parlamenter denetim oluşturmaktır*" şeklinde ifade edilmiştir (www.tbmm.gov.tr).

TEFEK'i Kanada ve İskoçya'nın meclis komisyonları ile karşılaştırmalı olarak ele alan Kevin Devaux, komisyonun kurulmasını cinsiyetler arasında hak eşitliğinin sağlanması ve buna bağlı olarak ülke kalkınmasına faydalı olacağı noktasında bir kilometre taşı olacağını ifade ederek önemli bir rolünün olduğunu ve cinsiyet eşitliği komisyonlarına örnek olabileceğini belirtmiştir. Ancak yine de KEFEK'in etkinliğini artırabilmesi ve kuruluş amacına daha çok hizmet edebilmesi adına tespit ettiği bulgular neticesinde birçok yol haritası sunmuştur. Bu yol haritaları bunlardır:

- *KEFEK, her Yasama Dönemi için dört yıllık plana sahiptir; ancak uygulama standardı olarak, yıllık çalışma planı esasını benimsemelidir. Böylece, çalışmalarını yıllık olarak gözden geçirebilecek (yıllık değerlendirmelerini esas alarak) ve söz konusu yıl içinde yürürlükteki hangi kanunları izleyeceğini belirleyecektir.*

- *Kanun asgari olarak, toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin yürürlükteki mevzuatın izlenmesinde KEFEK'e açık ve belirli görev verecek biçimde değiştirilebilir.*
- *KEFEK hâlihazırda çok sayıda araç kullanarak oldukça kaliteli raporlar ve öneriler hazırlamaktadır; ancak Türk vatandaşları, sivil toplum ve diğer paydaşların daha ileri düzeyde katılımlarını sağlamak için diğer araçlar da kullanılabilir. Bu araçlar arasında, daha az resmi danışmalar ve çevrimiçi geribildirim imkânları olabilir.*
- *KEFEK, yeni vekillerin toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemi konusunda kapasitelerini artırmaya yönelik bir oryantasyon eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanmasına öncülük etmelidir.*
- *Kılavuz ilkeler ve kontrol listeleri gibi çalışma araçları ve bunların kullanılmasına ilişkin eğitim geliştirilmeli ve tüm daimi komisyonlara ve personeline sunulmalıdır.*
- *Uzun vadede, KEFEK, ortaya çıkabilecek tüm toplumsal cinsiyet eşitliği sorunlarına yetişemeyecektir. Tüm daimi komisyonların toplumsal cinsiyet eşitliğini en önemli konu olarak gündemlerinde ve zihinlerinde tutması sağlanmalıdır. Bunun için, TBMM İçtüzüğü'nde değişiklikler yapılarak, toplumsal cinsiyet eşitliği düşüncelerinin diğer komisyonlara da empoze edilmesi gerekebilir.*
- *KEFEK şunları sağlamalıdır: T.C. Hükümeti, belirli bir süre içinde raporlara yanıt vermelidir ve KEFEK, Hükümet'in komisyon önerilerine uygun olarak değişiklikler yapıp yapmadığını izleyecek bir sistem ve iletişim stratejisi oluşturmalıdır (Devaux, 2014:2,21-23).*

KEFEK'in kurulması Ak Parti tarafından ülkemizde kadın-erkek arasındaki fırsat eşitsizlik durumunun varlığının kabul edilmesi ve partinin bu eşitsizlik durumunu ortadan kaldırılabileceği olarak okunabilir. Ancak bu yöndeki iradenin samimiyeti komisyonun sembolik olarak var olması değil aktif işlerliği ile ölçülebileceğinden etkinliğinin parti tarafından artırılması gerekmektedir.

3.2.4. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un Kabulü

6284 sayılı bu kanun 8.3.2012 tarihinde kabul edilerek 14.1.1998 tarihli 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'u yürürlükten kaldırmıştır (md. 23). İsminden ve içerik açısından yakın mahiyetli eski bir kanunu yürürlükten kaldırmasından anlaşılacağı üzere bu kanunun daha kapsamlı olduğu ve yenilik getirdiği aşikârdır. Kanun amacı 1. maddede *“şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir”* şeklinde ifade edilmiştir. Kanunun oluşumunda alanı itibariyle uluslararası sözleşmelerin esas alınacağı ve kanun kapsamında kadınları koruyan uygulamaların ayrımcılık olarak yorumlanamayacağı vurgulanmıştır. Kanun genel itibariyle “amaç”, “kapsam” ve “temel ilkeler”i sunduktan sonra “ev içi şiddet”, “kadına yönelik şiddet”, “şiddet”, “şiddet mağduru”, “şiddet önleme ve izleme merkezleri” ile “şiddet uygulayan” kavramlarını açıklayarak koruyucu ve önleyici tedbirlere hükmederek ilerler. Amacı doğrultusunda hem idari hem de adli bir prosedür sunan kanun, çoğunluğu kadın olan aile içerisindeki mağdur tarafı koruyan ve gözetilen bir mekanizma kurmaya çalışması açısından olumlu bir gelişmedir.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a göre olumlu görülecek olan farklılıkları şunlardır:

- Yasa amacı ve kapsamı genişletilmiş ve daha net bir hale getirilmiştir.
- Evli kadın-bekâr kadın ayrımı ortadan kaldırılmıştır.
- Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi'ne atıf yapılarak uluslararası belgeler dayanak haline getirilmiştir.
- Başvuru kabul eden tüm kurumların görev ve sorumlulukları ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Kolluğun, adli mercilerin ve Aile ve Sosyal Politika Bakanlığı'nın başvuru sonrasındaki alması gerekli acil tedbirlere yer verilmiştir.

- Yedi gün, 24 saat hizmet verecek olan “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri”nin kurulması öngörülmüştür.
- Yeni yasaya göre mahkeme kararlarına uymayan saldırganlar için caydırıcı nitelikte zorlama hapsi uygulanabilecektir.
- Mevcut işleyişte yalnızca sığınmaevinde kalan kadınların sosyal yardım talepleri değerlendirilirken yeni kanun ile sığınmaevinde kalmayan şiddet mağduru kadınlar için de mülki amir tarafından sosyal yardım verilebilecektir (Şener, 2012:2-3).

Kanun incelendiğinde görülecektir ki şiddete uğrayan veya uğrama ihtimali bulunan bireylerin yaşam hakkı gözetilmekte ve bu doğrultuda ilk akla gelen toplumu derinden sarsan kadın cinayeti olaylarının önlenmesi için kurumlar arası bir işbirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda şiddet uygulayıcıları için de bir tedavi süreci öngörerek onları rehabilitasyon çalışması ile topluma kazandırma amaçlanmıştır (Öztürk, 2017:5). Fail-mağdur tarafları açısından ceza hukuku alanından tamamen çıkılarak aile ve toplumu koruyucu aktif ve proaktif eylemler tespit edilmiş ve bu eylemler koordineli olarak görev mahiyetinde kurum ve kişilere dağıtılmıştır.

Kanun, genel itibariyle şunları ihtiva etmektedir.

Mülki amir, belirli şartlar dâhilinde,

- Mağdur ve çocuklarına barınma yeri,
- Diğer yardımlar hariç geçici maddi yardım,
- Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti,
- Hayati tehlike riskine göre geçici koruma hizmeti,
- Mağdurun çalışma hayatına katılabilmesi için çocuklarına kreş hizmeti sağlanabilir (md. 4).

Hâkim,

- Korunan kişinin işyerinin ve yerleşim yerinin değiştirilmesi,
- Korunanın yaşam yeri olan evin tapu kütüğüne aile konutu şerhi konulması,
- Korunan kişinin tanık koruma usulüne göre uygun kimlik ve diğer belgelerinin değiştirilmesi,

- Şiddet uygulayanın mağdura karşı şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve fiillerden men etme,
- Şiddet uygulayanı müşterek konuttan derhal uzaklaştırma,
- Şiddet uygulayanın korunan kişiler ile bunların konutuna, okuluna ve işyerine yaklaşmama,
- Kişisel ilişki kurmanın refakatçi eşliğinde olması veya sınırlandırılması ya da kaldırılması,
- Korunan kişinin rahatsız edilmemesi,
- Şiddet uygulayanın izinli dahi olsa mevcut silahlarının kolluğa teslimi,
- Şiddet uygulayanın gerekli tedavi sürecine başlaması gibi kararların yanı sıra uygun görülecek farklı tedbirlere de karar verebilir (md. 5).

Görüldüğü üzere aile kurumunun korunması ve kadına şiddetin önlenmesi amacıyla sistematik bir kanun oluşturulmaya çalışılmış, toplumun geldiği noktada yaşanan olaylar karşısında aynı konumdaki kanunun yenilenmesine ihtiyaç duyulmuştur. “Korunan” ve “şiddet uygulayan” bireyler açısından yaş, statü, cinsiyet ayrımı yapılmamış olması, konuyu geniş bir perspektiften ele alındığını göstermiştir. Kanun, çok farklı olay ve durum ile karşılaşılması ihtimali nedeniyle olacaktır ki alınacak olan önleyici ve koruyucu tedbirler arasında bir sıra gözetmemiştir. Ayrıca kanunun 14. maddesi gereği Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin (ŞÖNİM) kurulması yasa koyucunun aile içindeki şiddeti önleme konusunda ısrarlı olduğunu gösterir niteliktedir. Oldukça hassas bir konu olan aile içi şiddet durumunda en çok tereddüdün olabileceği kısmı ise verilecek olan önleyici tedbir kararlarında delil aranıp aranmayacağı ve delilin niteliğinin ne olacağıdır. Hâkimlerin, önleyici tedbir kararları aşamasında şiddetin veya şiddet tehlikesinin ispatı hususunda usul hukuku çerçevesinde bir değerlendirme yapması yerine sıkı davranmayıp somut olaylara göre esneklik sağlaması, her türlü şiddetin varlığını gösteren delillerin yeterli görmesi gerekmektedir. Somut olayın acilliği ve derecesi göz önünde bulundurulduğunda gerekirse delil aranmaksızın karar verilebilmelidir (Yağcıoğlu, 2017:960-961).

Konu bir bütün olarak ele alındığında anlaşılacaktır ki kanunun yeterli olup olmamasından ziyade uygulamada ne kadar başarılı olduğu daha önemlidir. Bu durum bahsedilen kanunu uygulayacak olan kamu görevlilerinin bu alandaki yeterlik ve istekleri ile toplumun duyarlılığını ön plana çıkaracaktır. Böylece şiddetin her türüsüne karşı

mücadele adına toplum bilinci oluşturmak ve karşı konulmasının önemli bir değer olduğunun anlaşılmasını sağlamak daha değerli olacaktır. Ayrıca şiddetin yalnızca hukuki bir problem olmadığı, konunun psikolojik, sosyolojik, ekonomik, ahlaki ve kültürel boyutlarının da olduğu asla unutulmamalıdır (Öztürk, 2017:29). Bu nedenle bahsi geçen mücadeleyi amaç edinen siyasiler zikredilen alanları kapsayıcı olan çok yönlü politikalar üretmelidir.

3.2.5. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri

Bir önceki başlıkta ele alınan kanun, amacı doğrultusunda Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'nin kurulmasını öngörmüştür (md. 14). Başlı başına ayrı ve farklı bir uygulama olması nedeniyle çalışmamamız açısından ŞÖNİM konusunun ayrıca ele alınması gereklidir. Belirtilen kanun ŞÖNİM'in çalışma usul ve esasları için yönetmelik çıkarılması gerektiğini de belirtmektedir. Çıkarılan yönetmeliğe göre ŞÖNİM “*Şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin bir biçimde uygulanmasına yönelik güçlendirici ve destekleyici danışmanlık, rehberlik, yönlendirme ve izleme hizmetlerinin verildiği, yeterli ve gerekli personelin görev yaptığı ve tercihen kadın personelin istihdam edildiği, çalışmaların yedi gün yirmi dört saat esasına göre yürütüldüğü merkezleri*” ifade eder (md. 4/ö). Yönetmeliğe göre merkezlerde verilecek hizmetler ile bu hizmetlerin yürütülmesindeki temel ilke ve esaslar şunlardır:

- *Temel insan haklarına dayalı, kadın erkek eşitliğine duyarlı, sosyal devlet ilkesine uygun hizmet anlayışı esas alınır.*
- *Şiddetsiz yaşam hakkının korunması ve şiddetin önlenmesi odaklı yaklaşım esastır.*
- *Hizmetler insan onuruna yaraşır bir şekilde verilir.*
- *Şiddet mağdurunun ve beraberindeki çocukların kendilerini güvende hissetmesini sağlayacak biçimde hizmet sunumuna özen gösterilir.*
- *Şiddet mağduru ve beraberindeki çocukların öncelikle güvenliklerinin sağlanması, ekonomik, hukuki, sosyal ve psikolojik açıdan desteklenmesi ve güçlendirilmesi esastır.*

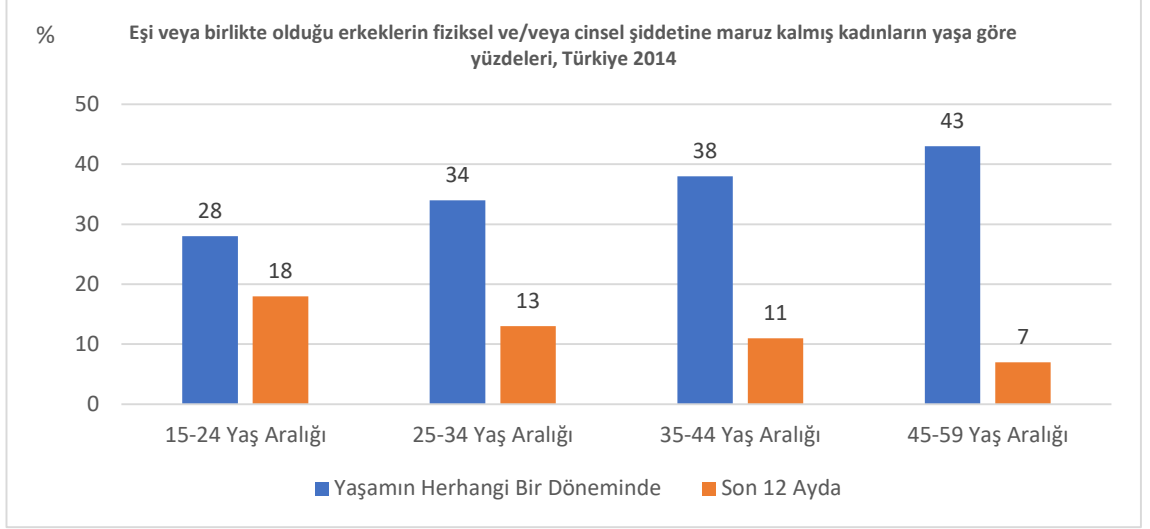
- *Çocuğa ilişkin yapılacak işlemlerde çocuğun yüksek yarar ve esenliğı gözetilir.*
- *Hizmetlerin sunumunda kişiler arasında ayrımcılık yapılamaz.*
- *Başvuruların ve tedbir kararlarının alınması, görev alanındaki tüm bilgilerin sisteme işlenmesi, değerlendirilmesi ve izlenmesi için kurumlar arası iş birliğinin sağlanması,*
- *Şiddet mağduru ve beraberindeki çocuklar ile görüşme yapılması, raporların hazırlanması, uygun görülen hizmetlerin sunumu ile sorunun çözümüne ilişkin rehberlik hizmetlerinin ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla koordineli bir biçimde yürütülmesi ve sonuçların izlenmesi,*
- *Şiddet mağduruna ve beraberindeki çocukların Kanun kapsamında gerekli hukuki desteğin sağlanması veya baroların ilgili birimlerine yönlendirme yapılması ile müdahil olunan davaların takibi,*
- *Şiddet mağduruna rehberlik yapılması ve ilgili kuruma yönlendirilmesi,*
- *Basit sağlık müdahalesine ihtiyaç duyan şiddet mağdurları ve beraberindeki çocukların ihtiyaçlarının karşılanması ile gerekli destek ve yönlendirmenin yapılması,*
- *Şiddet mağduru ve beraberindeki çocuğun ekonomik olarak güçlendirilmesi için ilgili mevzuat kapsamında maddi yardım ödemelerinin yapılması ve takibi ile istihdam edilmesi konusunda desteklenmesi ve beraberindeki çocuklarına kreş hizmeti sunulması,*
- *Çağrı hatlarına gelen ve ŞÖNİM'e iletilen başvuruların alınması, ihtiyaç ve talep doğrultusunda ilgili kurum ve kuruluşlarla iletişime geçilerek yönlendirme yapılması,*
- *Şiddetin önlenmesine ilişkin toplumsal bilinçlendirme ve farkındalık çalışmalarının yapılması, hizmetleri verilir (md. 4-7).*

ŞÖNİM öncesi aile içi şiddet olaylarında, sonrasında olduğu gibi adli birimler, kolluk ve Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri tarafından uygulanacak işlemler genel itibariyle benzerlik gösterir. Ancak bu merkezlerin aile içi şiddet ile mücadelenin

kurumlar arası tam koordinasyonlu bir şekilde tek çatı altından yürütülme modeli olarak doğduğu görülmektedir (Altıparmak, 2015:454).

Bireyler Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak kurulan ŞÖNİM'lere bizzat kendileri başvurabileceği gibi ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından da yönlendirilebilir (www.adalet.gov.tr). Bakanlığın güncel internet sitesinde 81 ilde bulunan tüm ŞÖNİM'lerin iletişim bilgileri yer almaktadır. Adres bilgileri incelendiğinde tümünün şehir merkezlerinde yer aldığı görülmektedir. Ayrıca "Alo 183" hattı üzerinden de başvuru alınabilmektedir. Başvurucular, psikososyal ve ekonomik durumları incelenmek üzere "İlk Kabul" birimi tarafından gözlem altına alınır. İki haftaya kadar kalınabilecek olan bu birimde gerekli bilgi edinilme sonrasında başvurucuya doğru sosyal hizmetin tespiti yapılmaya çalışılmaktadır. Sırasıyla; başvurucu ile görüşme, bilgi formunun doldurulması, dosya açımı, bilgilerin sisteme işlenmesi, başvurunun ihtiyaç ve talepleri doğrultusunda rapor hazırlanması ve ŞÖNİM tarafından ilgili mercilere başvuru yapılması gibi işlemler bu birim tarafından yapılır (Özmen, 2017:24-25).

ŞÖNİM'in gerekliliğinin ve ülkemiz açısından öneminin saptanabilmesi için ilk olarak bu alanda Türkiye'nin genel durumu hakkında bilgi edinmemiz gerekmektedir. Bakanlığa bağlı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü ile Hacettepe Üniversitesi'nin ortak çalışması olarak yayınlanan 2014 tarihli "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" adlı raporuna göre ülke genelinde evlenmiş kadınların %36'sı fiziksel, %12'si cinsel şiddete maruz kalmıştır. Şiddet mağduru kadınların ise %68'i yalnızca fiziksel, %5'i yalnızca cinsel ve %27'si ise hem fiziksel hem cinsel saldırıya maruz kalmıştır. Yine ülke genelinde evlenmiş kadınların %38'i hayatlarının herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel saldırıya maruz kaldığını iddia etmiştir (KSGM-NEE, 2014:9).

Şekil 3.13. Eşi veya Birlikte Olduğu Erkeklerin Fiziksel ve/veya Cinsel Şiddetine Maruz Kalmış Kadınların Yaşa Göre Yüzdeleri (Nüfus Etütleri Enstitüsü, KSGM-Hacettepe Üniversitesi, 2014)

Sunulan verilerden de anlaşılacağı üzere ülkemizde aile içi şiddet yaygınlığı hiç azımsanacak oranda değildir. Bu durum aile içi şiddetle yapılan mücadeleyi meşru hale getirmektedir. Şiddet sonucu ŞÖNİM'e başvuru sayıları ise yıllara göre şu şekildedir:

Tablo 3.3. ŞÖNİM'den Hizmet Alan Kişi Sayıları

YIL	ŞÖNİM SAYISI	KADIN	ERKEK	ÇOCUK	TOPLAM
2013	14	14.853	381	3.949	19.183
2014	14	17.777	1.938	5.058	24.773
2015	40	20.846	2436	7.506	30.788
2016	49	37.680	2.446	10.711	50.837
2017	68	72.832	5.711	13.872	92.415
TOPLAM	68	163.988	12.912	41.096	217.996

(www.evicisiddet.adalet.gov.tr)

Tablo incelendiğinde görülecektir ki ŞÖNİM sayısı arttıkça hizmet alan sayısı da artmıştır. Günümüzde 81 ilde ŞÖNİM olduğu düşünülürse mevcut hizmet alan sayısının çok daha fazla olduğu düşünülebilir.

Tahmin edilebileceği üzere durağan durumda merkezlere başvuru sayısı azdır. Büyük çoğunluğu kolluğa ve adli birimlere yapılan şikâyet sonrasında bu kurumların

yönlendirmesiyle gerçekleşmektedir. Şiddet sonrasında koordineli bir çalışma yürütecek olan bu merkezler yukarıda sayılan hizmetlerin dışında güvenlik açısından sorunu olan ve barınma yeri ihtiyacı olan başvuruvcuların Kadın Konukevleri'ne yönlendirilmesini de yapmaktadır.

Evli olan kadınlar eşleri tarafından, bekâr kadınlar ise babaları ve ağabeyleri tarafından şiddete maruz kalabilmektedir. Şiddetten kaçma yollarını arayan mağdurlar her ne kadar ilgili mercilere şikâyetle bulunsalar dahi çevrenin arabuluculuk yapması sonrasında şikâyetten önceki hayatlarına geri dönmektedirler. Mağdurun şiddet uygulayan ile aynı ortamda yaşamaya devam etmesi şiddeti daha da pekiştirmektedir. Bu nedenle konu çift yönlü olarak ele alınmış ve ŞÖNİM'ler, şiddet uygulayanlar için de hizmet verilebileceği şekilde programlanmıştır. Ancak bu yönlü hizmetlerin uygulamada pek aktif olmadığı görülmüştür. Bu nedenle şiddet uygulayıcılarına verilecek olan hizmetlerin yaygınlaştırılması şiddet ile mücadele noktasında elzemdir (Yavuz ve Çakıcı, 2021:58-59).

Doktrinde her ne kadar bu ve benzeri uygulamaların şiddeti tamamen ortadan kaldıramayacağı, tam bir çözüm için bu alanda toplumun topyekün bilinçlenerek mücadele edilmesi gerektiği kabul edilse de bu yönlü çalışmalar mağdurların hayatlarını olumlu yönde değiştirebileceği de göz ardı edilmemelidir. Bu noktada ŞÖNİM'ler için bir takım eleştiriler ve birçok eksikliklerinin olduğu iddiaları tabii ki de mevcuttur. ŞÖNİM'in hizmetleri doğrultusunda 15 Nisan 2013- 15 Nisan 2014 tarihleri arasında yapılan bir analiz çalışmasına göre;

- Başvuruvcuların çoğu görüşme sırasında kendilerini iyi hissetmediklerini, bu durumun nedeninin ise ŞÖNİM çalışanlarının yeterli ilgilerinin olmaması ve baştan savdıklarını hissettirmeleri olduğunu ifade etmişlerdir.

- Başvuruvcuların ayrıntılı ihtiyaç analizi yapılmamaktadır.

- Şiddet sonrası mağdurun hayatını ikame edebilmesi noktasında oldukça önemli olan maddi yardım tam manasıyla sağlanmamaktadır.

- Psikolojik destek isteyen başvuruvcuların talepleri tam olarak karşılanmamaktadır.

- Başvuruvcuların birçoğu sağlık sigortası noktasında sorun yaşayarak ihtiyaç duymasına rağmen sağlık hizmetinden faydalanamamıştır.

-Başvurucuların çoğunun eğitim desteği alamamış ve iş isteyenlere İŞKUR'a başvuru yapmaları gerektiği söylenmiştir.

-Sığınak ihtiyacı olan mağdurların birçoğuna yer olmadığı, ilk olarak kolluğa başvurması gerektiği, 12 yaşından büyük erkek çocuğu olduğu için sığınakta kalamayacağı gibi nedenler söylenerek yer tahsis edilmediği görülmüştür (Mor Çatı, 6284 Sayılı Kanun Uygulamaları İzleme Raporu, 18-20).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) 2019 yılı verilerine dayalı sunmuş olduğu kadına yönelik şiddet alanındaki raporuna göre araştırmada yer alan 129 ülkede Türkiye 26. sıradadır. OECD üyeleri içerisinde ise Türkiye üzücü bir şekilde zirvede yer almaktadır (www.kronos35.news). Mevcut durumun kötü oluşu ve şiddet eyleminin yapısı gereği çok yönlü bir mücadele gerektiğinden, sağlaması gerektiği hizmetler ve koordineli çalışma sunacak olmasından dolayı ŞÖNİM'ler ülkemiz için kilit noktadadır. Yapılacak olan doğru uygulamaların çok faydalı bir şekilde sürece olumlu etkisi olabileceği gibi yanlış uygulamaların da farklı zorluklar doğurabileceği unutulmamalıdır (Altıparmak, 2015:462).

Ak Parti'nin aile içi şiddeti önleyici politikaları, toplum ve aile kurumları ile bunlar arasındaki bağları sağlam tutmaya çalışan, manevi değerleri demokrasi ortamında korumacı bir tavır sergileyeceği düşünülen muhafazakâr demokrat kimliğine uygun bir davranış biçimidir. Ayrıca partinin amacı doğrultusunda yeni kurumlar inşaa etmesi de muhafazakâr kimliği dışında yeniliklere açık olduğunu göstermektedir.

3.2.6. Kadına Yönelik Bazı Hukuki Düzenlemeler

Ak Parti'nin kadın seçmene yönelik sürekli olarak propagandasını yaptığı bazı politikaları mevcuttur. Bu politikalar, parti ileri gelenleri tarafından "Ak Parti İktidarında Kadın" adı altında olumlu gelişmeler olarak hemen hemen tüm mecralarda dile getirilmiştir. Kadın hak ve özgürlükleri konusunda yenilikçi olduklarını vurgulayan AK Parti temsilcileri konuşmalarında bu politikalara yer vermişlerdir.

- **2013** yılında “Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik” yayımlanarak yürürlüğe girdi.
- **2013** yılında “Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik” yayımlandı.
- **2014** yılında cinsel suçlarla ilgili cezalar arttırıldı.

Şekil 3.14. Ak Parti İktidarında Kadın, Ak Parti Kadın Kolları (www.akparti.org.tr)

Genel itibariyle kadın politikalarındaki kayda değer gelişmeler ve kadınların iş dünyasına entegrasyon çalışmaları ile beraber aile yapısını korumayı amaç edinen yönetimler sürekli olarak kadının iş dünyasına yönelik düzenleme yapmaktadırlar. Bu doğrultuda 16.8.2013 tarihinde resmi gazetede yayımlanan “*Gebe Veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları Ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik*” 14.7.2004 tarihli aynı ismi taşıyan yönetmeliği yürürlükten kaldırmıştır (md. 24). “*gebe, yeni doğum yapmış veya emziren çalışanın işyerlerindeki sağlık ve güvenliğinin sağlanması ve geliştirilmesini destekleyecek önlemlerin alınması ve bu çalışanların hangi dönemlerde ne gibi işlerde çalıştırılmalarının yasak olduğunu, çalıştırılabileceği işlerde hangi şart ve usullere uyulacağını, emzirme odalarının veya çocuk bakım yurtlarının nasıl kurulacağını ve hangi şartları taşıyacağını*” belirleyen bu yönetmenliğe göre (md. 1):

- İşveren, gebe ve emzirenler için tehlike oluşturacak olan durumları tespit ederek alınması gereken önlemleri alır (md. 6),
- İlgili, alınması kararlaştırılan önlemler hakkında işveren tarafından bilgilendirilir (md. 6),
- İşveren, çalışmadan kaynaklı gebeliği ve emzirmesi üzerinde etkisi görülen ilgilinin çalışma koşullarını ve saatini etkilemeyecek şekilde değiştirir (md. 7),
- Çalışma koşullarının ve saatinin değiştirilmesi ile etki ortadan kaldırılamayacak ise ilgili, işveren tarafından başka bir işte görevlendirilir (md. 7),
- Sağlık raporu ile desteklendiği takdirde ücretinden kesinti olmayacak şekilde ilgili daha hafif bir işte çalıştırılır; mümkün değilse çalışanın da isteği ile gerekli süre ile sınırlı kalmak kaydıyla ücretsiz izne çıkarılır (md. 7),
- Çalışan, gebelik süresince gece çalışmaya zorlanamaz (md. 8),
- Doğum yapmış çalışan doğumdan itibaren bir yıl, sonrasında ise sakıncalı olduğu sağlık raporu ile belirlendiği takdirde rapor sürecince gece çalıştırılmaz (md. 8),

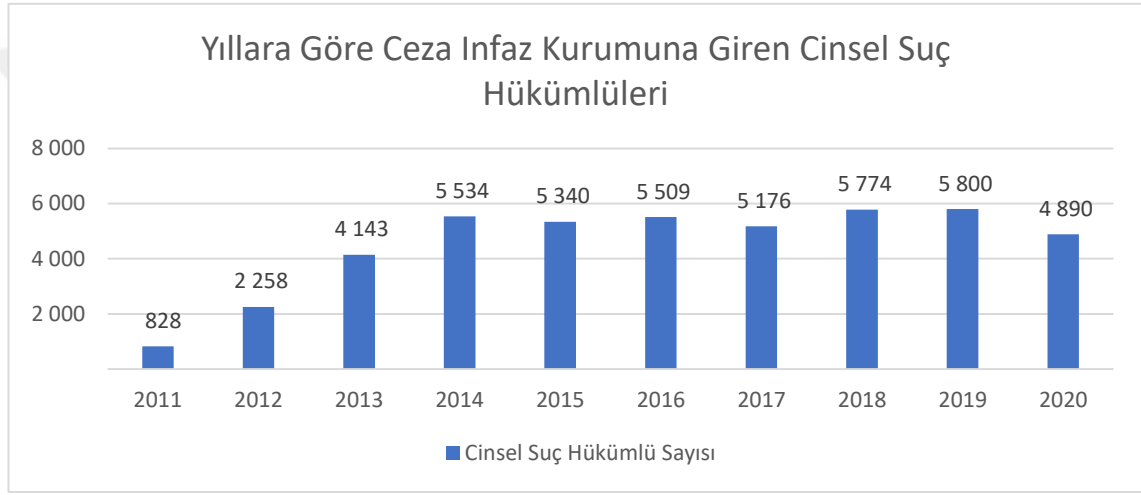
- Gebe ve emziren çalışan günde yedi buçuk saatten fazla çalıştırılmaz (md. 9),
- Çalışanlara gebelik sürecinde periyodik kontroller için ücretli izin verilir (md. 11),
- 100-150 kadın çalışmanı olan işyerine, işveren tarafından emzirme odası kurulur (md. 13).
- 150 kadından çok çalışana sahip işyerine, işveren tarafından 0-6 yaş arası çocukların bakımı ve bırakılması için yurt kurulur (md. 13).

İş Kanunu'na dayalı bu yönetmelik görüldüğü üzere kadın ve çocuğu korumacı bir düzenleme konumunda olup modern Avrupa düzenlemeleriyle yarışır niteliktedir. Gebelik ve emzirme gibi ilginin özel durumlarına çalışma hayatında bu denli ayrıcalıklar tanınması makuldür. Ancak bu gibi sosyal politikaların çok yönlü düşülmesi oldukça önemlidir. Söz gelimi, bu yaptırımlar karşısında işverenler kadın istihdamından kaçınabilir ya da “kaçak işçi” dediğimiz sigortasız kadın işçi çalıştırma yoluna başvurabilir. Bu nedenle düzenlemelerin denetimi ve kadın istihdamını teşvik edici uygulamalar önem kazanmaktadır. Ayrıca yalnızca kadın çalışan sayısı üzerinden çocuk bakım yeri, yurt vs. açma zorunluluğunun olması cinsiyetçi bir bakış açısıdır ve çocuk bakımının yalnızca anne tarafından yapılması gerektiği bakış açısını doğurmaktadır (Bakırcı, 2012:17).

24.7.2013 tarihinde resmi gazete yayımlanan “Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik” de aynı doğrultuda İş Kanunu'na dayalı çıkarılan ve kadınların istihdamını düzenleyen yönetmeliklerden biridir. Bu yönetmelik de kadına pozitif ayrımcılık tanıyarak, kadını ve ailesini gece çalışma süresi, ulaşım ve sağlık gibi konularda şartlara bağlayan korumacı bir düzenleme rolündedir.

Mevcut bir eylemin suç sıfatına sahip olabilmesi için “kanunsuz suç ve ceza olmaz” ilkesi gereği ülkelerin kanunlarıyla önceden saptanmış ve açıkça ifade edilmiş olması gerekir ki ülkemizde bu işlevi Türk Ceza Kanunu görmektedir. 5237 sayılı ve 26.9.2004 tarihli TCK halen yürürlükte olup altıncı bölümünde “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar” düzenlenmiştir (md. 102-105). Bu suçların ceza oranları “18.6.2014 kabul tarihli 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile artırım yoluna gidilmiştir. Bu durumun genel gerekçesi meclis tutanaklarında şu şekilde yer almıştır:

Türk Ceza Kanununun “Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar” Bölümünde yer alan 102, 103, 104 ve 105 inci maddelerinde, cinsel saldırı, çocukların cinsel istismarı, reşit olmayanla cinsel ilişki ve cinsel taciz suçlarına yer verilmiştir. Bununla birlikte, söz konusu Kanunun yaklaşık dokuz yıllık uygulamasında, belirtilen suçlarla ilgili bir takım sorunların ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Bu sorunların çözümü amacıyla cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar yeniden düzenlenmekte ve bu suçlar için öngörülen cezalar önemli ölçüde artırılmaktadır (TBMM, S.Sayısı:592, 12.5.2014).

Şekil 3.15. Yıllara Göre Ceza İnfaz Kurumuna Giren Cinsel Suç Hükümlüleri, TUIK (“Suçun işlendiği ile göre ceza infaz kurumuna giren hükümlüler, 2011-2020” Adli İstatistik Verilerinden Elde Edilmiştir).

Yukarıdaki grafikten görüleceği üzere Türkiye’deki cinsel suçlar azımsanacak oranda değildir. Hakeza çocuk cinsel istismarı suçunda da durum daha vahimdir. 2018 yılında İnsan Hakları Derneği tarafından yapılan bir açıklamada cinsel suçların yüzde 46’sının çocuklara karşı işlendiği ve Türkiye’nin çocuk cinsel istismarında dünyada 3. sırada olduğu belirtilmiştir (tr.sputniknews.com, 10.06.2018). Verilen bu bilgiler TCK’da yapılan değişikliğin doğruluğunu gözler önüne sermektedir. 6545 sayılı kanunla beraber:

- Cinsel saldırı suçunun temel şeklindeki iki yıldan yedi yıla kadar olan hapis cezası, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası olarak,

- Cinsel saldırı suçunun nitelikli halinde yedi yıldan on iki yıla kadar olan hapis cezası, alt sınırı on iki yıl hapis cezası olarak,
- Çocuk cinsel istismar suçundaki üç yıldan sekiz yıla kadar olan hapis cezası, sekiz yıldan on beş yıla kadar hapis cezası olarak,
- Çocuk cinsel istismar suçunun nitelikli halinde sekiz yıldan on beş yıla kadar olan hapis cezası, on altı yıldan aşağı olmamak üzere hapis cezası olarak,
- Tehdit ve hile olmaksızın, on beş yaşını bitirmiş olan çocukla cinsel ilişki suçundaki şikâyet üzerine verilecek olan altı aydan iki yıla kadar olan hapis cezası, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası olarak,
- Cinsel taciz suçunda fiilin çocuğa karşı işlenmesi hali ayrıca düzenlenerek altı aydan üç yıla kadar hapis cezası olarak değiştirilmiştir (Yokuş Sevük, 2015:122-139).

Orantılılık ilkesi gereği, faile suçu ile orantılı cezanın verilmesi gerektiği noktasındaki tartışmaların dışında, adı geçen suçlarda yapılan bu değişiklikler şüphesiz yasamanın bu suçları azaltmak amacıyla olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda yapılan adı geçen hukuki değişiklik, kadın ve çocuğun cinsel alandaki haklarını koruduğundan bir kadın politikası olarak ele alınabilir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki cinsel suçların cezalarını artırmak yerine önlenmesine yönelik tedbirlerin alınması, toplumun kültür seviyesinin yükseltilmesi ve bireylere cinsel eğitimin verilmesi ulaşılmak istenilen amaç doğrultusunda daha çok fayda sağlayacaktır (Centel, 2012:290).

Bu bölümde sunulan politikalarla beraber Ak Parti, kadını aile içerisindeki konumu gereği iş hayatında karşılaşılabilecek sorunları ortadan kaldırmaya ve cinsel saldırılardan korumaya çalıştığı söylenebilir. Bu durum partinin, kadınları iş dünyasına ve toplumsal alana davetkâr olduğunu göstermektedir. Yeni muhafazakâr ideolojide hem aile görevini yerine getirmek hem de iş hayatında ve kamusal alanda daha çok yer almak isteyen kadınların birtakım çekincelerini ortadan kaldıracak özellikte olduğu söylenebilir.

3.3. 2014-2018 YILLARI ARASI KADIN SEÇMENE YÖNELİK POLİTİKA VE KAMPANYALAR

Demokrasilerde yasama ve yürütme işlevleri açısından cumhurbaşkanlığı oldukça önemli bir kurumdur. Ak Parti, iktidarının ilk yedi yılını kendi kuruluşundan önce

seçilmiş olan Ahmet Necdet Sezer'in cumhurbaşkanlığında geçirmiştir. Sonrasında ise Ak Parti'nin önde gelen isimlerinden olan Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığıyla iktidarına devam etmiştir. 2014 yılında ise partinin kuruluşundan itibaren en büyük siyasi aktörü olan Recep Tayyip Erdoğan cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Bahsedilen makama getirilmesi sebebiyle partisinden ilişkisi kesilen Erdoğan, sonraki yıllarda anayasa değişikliği ile tekrardan partisine geri dönmüştür. 2018 yılına gelindiğinde ise parlamenter siyasi rejimin cumhurbaşkanı olan Erdoğan, başkanlık sisteminde cumhurbaşkanı olacaktır ki bu nedenle 2014-2018 yılları arası Türkiye ve Ak Parti için ayrıca ele alınması gereken bir dönem olmuştur.

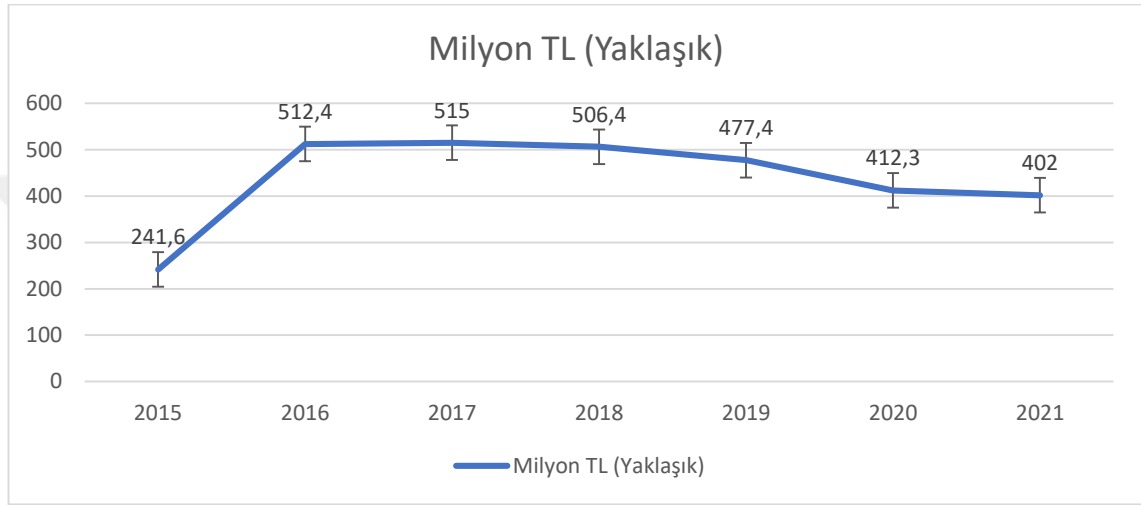
3.3.1. Doğum Yardımı Yönetmeliği

Doğum yardımı, toplum ve aile temelinde sosyal bir politika olarak tanımlansa da doğum olgusundan en çok etkilenen “anne”yi hak sahibi yaptığından kadın politikaları içerisinde ele alınması gerekmektedir. Bu doğrultuda ülkemiz açısından, 23.05.2015 tarihinde resmi gazetede yayımlanan Doğum Yardımı Yönetmeliği'ni Ak Parti'nin bir kadın politikası olarak değerlendirmek doğru olacaktır. İcra edenin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı olan bu yönetmeliğin beşinci maddesine göre;

- Doğum yardımı için başvuru merciine usulüne uygun başvuru yapılmalıdır,
- Doğum yardımı için annenin ya da babanın en az birisinin Türk vatandaşı olması gerekir,
- Doğum yardımı evlat edinilen çocuk için yapılmaz,
- Doğum yardımı 15.5.2015 tarihinden sonra canlı doğumda verilir,
- Doğum yardımı haczedilemez, kesinti ve vergiye tabi tutulamaz.
- Canlı doğan birinci çocuk için 300 TL, ikinci çocuk için 400 TL, üçüncü ve sonraki çocuklar için 600 TL tutarında bir defaya mahsus olmak üzere doğum yardımı yapılır.

Bu yardım temelde 10. Kalkınma Planı çerçevesinde Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Eylem Planı'na dayandırılmaktadır. Ülkemizin dinamik bir nüfusa sahip olabilmesi için aile kurumunu güçlendirmeyi ve sosyal refah ve sermayesini artırmayı amaçlayan bu planın hedeflerinde ise kuşaklar arası dayanışmayı güçlendirme, iş ve aile yaşamını uyumlaştırma vardır (Şentürk, 2016:115).

Bu yardımın genel şart ve esasları incelendiğinde görülecektir ki sigortaya ve prime bağlı bir yardım olmadığı gibi ebeveynin ihtiyaç durumuna da bağlı değildir. Bu nedenle yoksulluğa karşı devletin sağlaması gereken mekanizmada sigortalılığa bağlı olmayan haklar içerisinde yer alır. Halk arasında “çocuk parası” olarak da bilinen bu yardım, ödeneğe muhtaç anneler için kamusal sosyal yardım niteliğinde iken muhtaç olmayan anneler içinse doğuma teşvik edici niteliktedir (Barış ve Ataman, 2019:91). Ülkemizde toplam doğum yardımını gösterir grafik aşağıdaki gibidir.

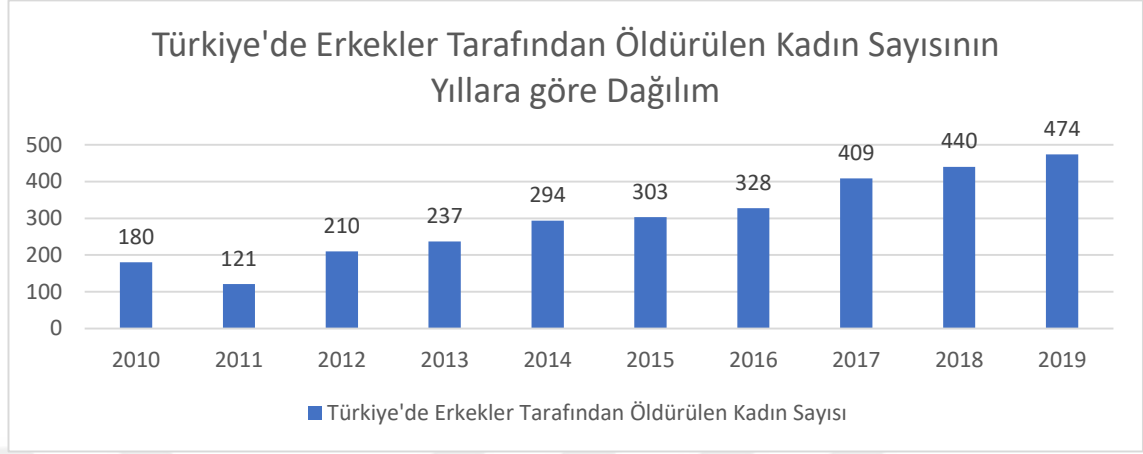
Şekil 3.16. Doğum Yardımlarının Yıllara Göre Dağılımı, ASHB Yıllık Faaliyet Raporlarından Elde Edilmiştir (2015-2021).

Konunun başında da dile getirildiği üzere bu uygulama sosyal bir politika olarak ele alınabileceği gibi partinin önem verdiği değerler doğrultusunda da farklı bir yoruma tabii tutulabilir. Öyle ki parti tarafından aile kurumu önemsendiğinden ve geleneksel muhafazakar ideolojide az veya çocuksuz ailenin hoş karşılanmadığı nedeniyle bu politikanın üretilmiş olduğu düşünülebilir.

3.3.2. Kadın Destek Uygulaması (KADES)

“Ailenin Korunması Ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un Kabulü” ve “Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri” başlıklı bölümlerde sunulan veriler Türkiye’de kadına karşı şiddetin boyutunu gösterir niteliktedir. Şüphesiz bir sorun olarak algılanması gereken bu durumun engellenmesi ve azaltılması gerektiği toplumumuzun hemen hemen tüm kesimleri tarafından kabul edilir. Hatta kadına karşı şiddetin üst düzeyi olan kadın cinayetleri toplumumuzda infialler uyandırmaktadır. Ülkemizde kadın

cinayetleri tüm toplumun tepki ve kınamasına rağmen ne yazık ki giderek artış göstermektedir.

Şekil 3.17. Türkiye’de Erkekler Tarafından Öldürülen Kadın Sayısının Yıllara Göre Dağılımı, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Raporu (2010-2019) (www.wikimedia.org)

Şekil 17’de görüldüğü üzere kadın cinayetlerinin sayısı mazur görülebilecek bir seviyede değildir. Bu nedenle mevcut durum gösteriyor ki; toplumda şiddetin önlenmesine yönelik gerekli tedbirlerin alınması, bilinçlendirme çalışmalarının yapılması ve gerekli politikaların izlenmesi gibi eylemlerin yanı sıra acil müdahalenin de olması gerekmektedir. Günümüzde işletim sistemine sahip mobil cihazlar için birçok alanda kullanılabilecek binlerce uygulama (apk) mevcuttur. Bu uygulamaların kadına şiddet konusunda da kullanılabilirliği mümkündür.

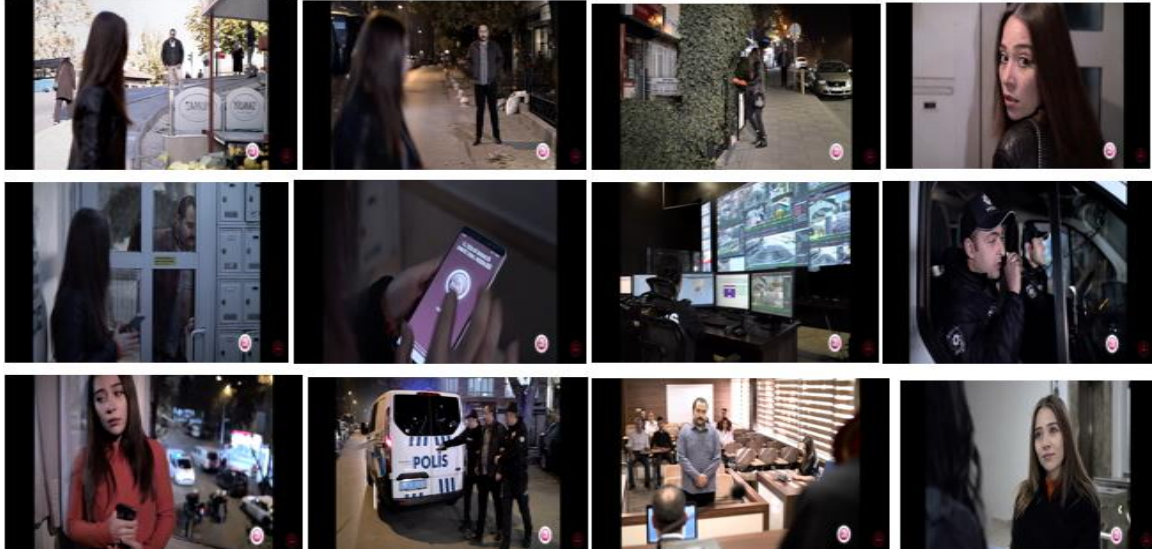
İçişleri Bakanlığı’nın proje sahipliği yaptığı uygulamanın gerçekleştiricisi Emniyet Genel Müdürlüğü’dür. 24.3.2018 tarihinde faaliyete geçen uygulama, resmi internet sitesinde “*kadınların ve çocukların maruz kaldığı şiddet, taciz gibi kötü eylemleri biraz da olsun engellemek adına kullanıcılara sunulmuş resmi bir uygulamadır. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanmış ve acil durumlarda ilk aklınıza gelecek acil müdahale uygulamasıdır*” şeklinde tanımlanmaktadır. Uygulamanın amacı ve işlevi ise “*son yıllarda giderek artan kadına şiddet olaylarının önüne geçebilmek ve kadınlara yardım edebilmek amacıyla geliştirilmiş. Eşinden veya bir başkasından şiddet gören ya da şiddete maruz kalma ihtimali olan kadınlar, akıllı telefonları üzerinden yapacakları ihbarlarda hızlı bir şekilde bu iş için kurulan Kadın Acil Destek İhbar Sistemi’ne ulaşabiliyorlar*” şeklinde ifade edilmiştir (www.icisleri.gov.tr).

Mor bir renk tonlaması kullanılan uygulamanın ara yüzünde iki elin birbirine kavuşması resmedilmiş, şiddet gören kadına yardım eli uzatılacağı ifade edilmeye çalışılmıştır. Uygulamanın tanıtım görsellerinde genellikle tek parmağıyla uygulama ekranındaki acil müdahale talebi oluşturacak olan tuşa basan kadın eli kullanılmıştır.

Şekil 3.18. KADES Tanıtım Görselleri (www.twitter.com, www.karar.com, www.haberturk.com)

Uygulamanın hareketli tanıtım görsellerinde ise genellikle; şiddet gören veya görme ihtimali olan kadının KADES uygulaması sayesinde şiddet uygulayıcısından kurtulması ve sonrasında mağdurun resmi kurumlar tarafından koruma altına alınarak yardımcı olunduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Şekil 3.19. KADES Tanıtım Video Klip Film Rulosu, (www.youtube.com)

Kadınlara dijital platformda acil ihbarda bulunma imkânı sağlayan KADES uygulamasının mobil cihazlara indirilmesi oldukça kolaydır. Kullanımı ise üç aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar:

1. Kayıt aşaması,

- Akıllı telefonlar üzerinden IOS ve Android marketlerde “Kadın Acil Destek Uygulaması (KADES)” indirilir.
- Ad-Soyad, T.C. kimlik no, doğum yılı, telefon numarası bilgileri ile uygulamaya giriş yapılır.
- Kullanıcı sözleşmesi okunup kabul edildikten sonra kayıt olunur.
- Uygulamayı yükleyen kadın olduğu mernis veri tabanındaki nüfus bilgilerinden teyit edildikten sonra telefonuna SMS doğrulama kodu gönderilir.
- SMS olarak gelen doğrulama kodu sisteme girdikten sonra uygulama aktif hale gelir.

2. İhbar aşaması,

- Acil bir durum ile karşı karşıya kalındığında konum bilgisi açıldıktan sonra uygulama ekranında bulunan “KADES Kadın Acil Destek” butonuna dokunarak ihbar gerçekleştirilir.
- İhbarın teyit, ekrana gönderilen “evet” ve “hayır” cevabı ile doğrulanması istenir.
- “Evet” ise, ihbarın başarıyla alındığı, konuma ekip gönderileceği, ihbarcının konumu telefonuna uyarı mesajı olarak gönderilir.
- Kadının telefonuna giden uyarı mesajı eş zamanlı 112/155/156 Acil Çağrı Merkezlerindeki görevli personelin takip ettiği ekranda ihbar olarak görünmesi sağlanır.

3. Müdahale aşaması,

- En yakın ekip olaya müdahale ederek mağdur kadın ile birlikte tarafları polis merkezi amirliğine intikal ettirir.
- Gerekli işlemler yapılmak üzere cumhuriyet savcısı bilgilendirilir, alınan talimat doğrultusunda genel hükümlere göre iş ve işlemlere başlanır (KAÇAUM, www.kadincalismalari.erciyes.edu.tr).

Uygulama Emniyet Genel Müdürlüğü dışında jandarma, il valilikleri ve ilçe kaymakamlıkları tarafından da tanıtımı yapılmıştır. Hatta bazı genelelerde de uygulamaya yer verilmiş, kamuoyuna duyurulması ve kullanımının sağlanması noktasında gerekli çalışmaların yapılacağı ifade edilmiştir. 2021 Akdeniz Parlamenter Asamblesi Ödül Töreni'nde, aile içi ve kadına yönelik şiddetle mücadelede KADES Uygulaması ödüle layık görülmüştür. Ödülü İçişleri Bakanı Süleyman Soylu almıştır. Soylu, ödül töreninde uygulamaya yönelik şunları ifade etmiştir: “*Yaklaşık 2 milyon 780 bin kadın, şu ana kadar KADES uygulamasını telefonuna indirdi. Yaklaşık şu ana kadar da 248 bin ihbar geldi. Bunun 248 binine de gidildi, 138 binini hakikaten kadına yönelik ve aile içi şiddete yönelik, şiddete ait ihbardı ve buna müdahale edildi. Elbette ki bütün bunları, bu uygulamanın nasıl olduğunu paylaştık. Türkiye’de 5 resmi dilde bu uygulama devam ediyor*” (www.goc.gov.tr, 19.11.2021).

Esas itibariyle uygulamanın kullanıcı değerlendirmeleri daha fazla önem arz etmektedir. Uygulama (apk) edinme dijital mağazalarında kullanıcıların KADES’e yönelik yapmış olduğu bazı yorumlar aşağıdaki gibidir.

M.Ç.) Ben bunun kadar saçma bir şey görmedim Cidden eşim evde beni öldürecekken alarm butonuna bastım Jandarma karakolu koyun muhtarını arıyor bir sorun mu var diye bu uygulamaya fazla güvenmeyin derim. Ve dahası internet yokken uygulama açılmıyor belki imkanım sadece uygulamaya girip butona basacak kadar var Neden internet yokken çalışmıyor ve neden jandarma koyun muhtarını arıyor belki o aradığı kişi şiddet uyguluyor Uygulama o kadar saçma ki random atmaya bile gerek yok harf sayısı az bile kaldı

K.A.) Onaylanmıyor bunun yerine 112 155 daha avantajlı zor bir durumda kimlik bilgileri tekrar girmeliyiz çok saçma berbat..

N.A.) Konum bilgisinden ziyade telefona başka şekilde ulaşılmali bence konum her zaman acik olmayabilir yardım isteyince direk istenilebilmeli çok fazla bilgi vb sey gerekiyor

Ö.A.) İnternet yokken çalışması uygulama herkesin interneti olmayabiliyor ayrıca o can havli ile de emin misiniz gibi bir soru gelmemeli uygulamadan gelişmeli güzel bir çalışma ama eksik

N.Ş.) Şimdi reklamlarda tanıtımına rastladım gerçekten çok başarılı bir uygulama olmuş yaptırımlarda çok yerinde ve güvenli geldi bana. Sadece alarmin devreye girilebilmesi için bir kısayol özelliği eklenebilirse eğer çok daha iyi olabilir diye düşünüyorum.

E.D.B.) İnternet yokken de arama ve mesajla çalışıyor olmalı.Ayrıca deneyenler butona bastıktan sonra tekrar bilgilerin girilmesi gerektiğini söylemiş.Bu bir acil durum uygulaması.İnsanların bilgi girecek kadar müsaitliği olsa gider 155 le konuşur.Kimi insan gizlice basıyor buna kimi bir kriz ortamının içinde.Belki bastığını gören kişi telefonu elinden alacak.Neden tekrar bilgi girilmesi isteniyor.Direk ihbar ve konum gönderilsin.Gönderen telefon aransın.Ulaşılmıyorsa ekipler intikal etsin.Olay budur.

S.İ.) Uygulama çok güzel fakat internet olmadan çağrı yapılmaması biraz sıkıntılı internetsiz olmasını istiyorum

F.N.C.) Uygulamada bilgilerimizi istemek yerine profilimizi oluştursa her seferinde bilgileri girebilecek zamanımız olmayabilir. Direk uygulamayı açtığımızda bizim profilimize giriş sağlanmış olur ve direk butona basıp yardım isteyebiliriz. Bu konuda lütfen geliştirme yapılsın (Google playstore/KADES).

Kadına şiddetin önlenmesinde mevcut teknolojiden yararlanılması adına olumlu bir gelişme sayılabilecek KADES'in yukarıdaki kullanıcı yorumları dikkate alındığında geliştirilmesi gereken bir takım hususları vardır. Yükleme ve giriş yapma aşamalarındaki yazılımsal hataların yanı sıra sonrasındaki basamakların uzun zaman alması çoğu kullanıcı tarafından tenkit edilmiştir. Olası bir şiddet durumunda bu uzun basamakların geçilebilmesi mağdur tarafından imkân dâhilinde olmayabilir. Bu nedenle öncesinde profil oluşturma ve kaydetme, sonrasında o profil üzerinden her an çağrı oluşturulabilir olması gerekmektedir. Çıkış işlemi yapılmamış, kayıtlı olan profilin aktif olduğu sürece farklı kısa yollar ile uygulama kolayca çalışabilir olmalıdır. Ayrıca mağdurun internet hizmeti olmayabilir ya da çekim alanının dışında kalmış olabilir. Bu nedenle internet erişimi olmadan çalışır bir formülün geliştirilmesi durumunda daha çok şiddet olayının önüne geçilebileceği anlaşılmaktadır. Uygulamanın nüfus bilgileri dâhilinde yalnızca kadın kullanıcılar da aktif olması da genel amaç doğrultusunda eleştirilebilir. Sözgelimi

bir erkek çocuğu, şiddet mağduru olan kendisi veya akıllı telefonu olmayan ya da kullanmasını bilmeyen kız kardeşi veya annesi için uygulamayı kullanacak olması ihtimaller dâhilindedir.

Genel itibari ile konu ele alındığında KADES ve ŞÖNİM gibi yeni hizmetlerin varlığı, kadını şiddetten koruma noktasında verilecek olan hizmetlerin etkin bir şekilde oluşturulması için güçlendirici ve destekleyici yaklaşımlar ile sosyal hizmet uygulamalarının modülü haline geldiklerini söyleyebiliriz. Ayrıca bu uygulamalar sosyal hizmet alanında da yenilik doğurmuş örnekler arasında sayılmaktadır (Erol vd., 2021:630-631). Yine bu uygulamalar ile kadına karşı şiddetin önlenmesi ve toplumda farkındalık oluşturulması noktasında kayda değer yarar sağlandığı da aşikârdır (Tuncer vd., 2021:3388).

3.3.3. Kadının İstihdamına Yönelik Bazı Düzenlemeler

Ak Parti'nin 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi'nin "İnsani Kalkınma ve Nitelikli Toplum" başlıklı kısmın bir bölümü kadına ayrılmıştır. Bu bölümde "Neler Yapacağız" başlığı içerisinde "*İşçi ve memur tüm çalışan kadınlarımıza doğuma bağlı olarak ilk çocukta 2 ay, ikinci çocukta 4 ay üçüncü ve üzeri çocukta 6 ay yarı zamanlı, tam ücretli çalışma hakkı ve çocuğun okula başlama yaşına kadar kısmi süreli çalışma hakkı taniyacağız*" vaadi yer almaktadır. 8 Kasım 2016 Salı günü resmi gazete yayımlanan 29882 sayılı "Analık İzni Veya Ücretsiz İzin Sonrası Yapılacak Kısmi Süreli Çalışmalar Hakkında Yönetmelik" ile bu vaadin yerine getirildiği görülmektedir. Yönetmeliğe göre;

- *Analık izninin bitiminden itibaren çocuğunun bakımı ve yetiştirilmesi amacıyla ve çocuğun hayatta olması kaydıyla kadın işçi ile üç yaşını doldurmamış çocuğu evlat edinen kadın veya erkek işçilere istekleri hâlinde birinci doğumda altmış gün, ikinci doğumda yüz yirmi gün, sonraki doğumlarda ise yüz seksen gün süreyle haftalık çalışma süresinin yarısı kadar ücretsiz izin verilir,*
- *Çoğul doğum hâlinde bu sürelere otuzar gün eklenir,*
- *Çocuğun engelli doğduğunun doktor raporu ile belgelendirilmesi hâlinde bu süre üç yüz altmış gün olarak uygulanır,*

- *Ücretsiz izinden yararlanan kadın işçiye, bir yaşından küçük çocuğunu emzirmesi için günde toplam bir buçuk saat olan süt izni uygulanmaz (md. 6).*

Bu düzenleme ile belirtilen süreler dâhilinde işçi, haftalık 45 saatlik çalışmanın yarısı olan 22,5 saatinde ücretsiz olarak izinli sayılacaktır (Özdemir, 2016:236). Habertürk'ün 13.12.2019 tarihli haberine göre uygulamanın başlamasından itibaren haber tarihine kadar 24 bin 78 kişi bu haktan faydalanmıştır (www.haberturk.com).

Kadının; doğum, emzirme ve çocuk bakımı gibi çalışmaya engel olan kadınsal süreçlerinin olması ve fiziken erkeğe oranla daha güçsüz olması, işverenin işçi seçiminde kadını tercih etmemesi nedenlerindedir. Bu durum kadın istihdam oranını düşürmektedir. Kadının toplumda ekonomik bağımsızlığını kazanması adına istihdamının artırılması ve çalışmasının önündeki engelleri kaldırmak amacıyla devlet tarafından farklı çalışmalar yapılarak uygulamaya koyulması elzemdir. Bu çalışmalar serbest piyasaya ekonomisine sahip ülkemizde daha çok vergiden muafiyet ve işçi sigorta priminin fondan karşılanması gibi işvereni cezbedici teşvikler olarak karşımıza çıkmaktadır. 21.3.2018 kabul tarihli 7103 sayılı “Vergi Kanunları İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” kadın istihdamını artırıcı farklı bir teşvik sunmaktadır. Adı geçen kanunun 42. maddesi İşsizlik Sigortası Kanunu’na geçici 19. maddeyi ekleme yapar. “... işveren hissesi primlerinin tamamı tutarında, her ay bu işverenlerin Sosyal Güvenlik Kurumuna ödeyecekleri tüm primlerden mahsup edilmek suretiyle işverene prim desteği sağlanır ve destek tutarı Fondan karşılanır. Bu maddeyle sağlanan prim desteği 2020 yılı Aralık ayı/dönemi aşılmamak üzere, destek kapsamına giren sigortalılar için 12 ay süreyle uygulanır. Ancak bu süre; işe giriş tarihi itibarıyla 18 yaşından büyük kadın, 18 yaşından büyük 25 yaşından küçük erkek sigortalılar ile Kuruma engelli olarak kayıtlı sigortalılar için 18 ay olarak uygulanır” ifadesini barındıran maddenin şartları ise şu şekildedir:

- İşçinin İş-Kur’a kayıtlı işsiz olması
- İşe alındığı aydan önceki 3 ayda en fazla 10 günlük çalışması olması
- Bağ-Kur kapsamında sigortalı olmaması(isteğe bağlı sigortalılık hariç)

- Sağlanan prim desteği asgari ücret üzerinden uygulanır (www.dunya.com).

Sağlayacağı maddi fayda ve şartları sunulan teşvikin belirli bir ihtiyaçtan doğduğu, işverenin yükünü belli oranda hafiflettiği ve istihdam oranını artırdığı söylenebilir. Türkiye ekonomisinin yapısı gereği bu ve benzeri teşvikler, tercihten ziyade zorunluluk halindedir ki şüphesiz uzun vadede olumlu sonuçlar verecek olan bu teşvikin yer aldığı düzenleme doğru ve yerindedir (Gündüz, 2018:237).

Yine aynı kanunun (7103 Sayılı Kanun) 4. Maddesi, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun gelir vergisinden istisna edilecekler kısmına eklemeye yapmaktadır. Eklenen ibare şu şekildedir. *İşverenlerce, kadın hizmet erbabına kreş ve gündüz bakımevi hizmeti verilmek suretiyle sağlanan menfaatler (İşverenlerce bu hizmetlerin verilmediği durumlarda, ödemenin doğrudan bu hizmetleri sağlayan gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerine yapılması şartıyla, her bir çocuk için aylık, asgarî ücretin aylık brüt tutarının %15'ini aşmamak üzere bu istisnadan yararlanılır. Kreş ve gündüz bakımevi hizmetini sağlayanlara yapılan ödemelerin belirlenen istisna tutarını aşan kısmı ile hizmet erbabına bu amaçla nakden yapılan ödemeler ve sağlanan menfaatler ücret olarak vergilendirilir. Bu bentte yer alan %15 oranını, asgarî ücretin aylık brüt tutarının %50'sine kadar artırmaya ve kanuni seviyesine getirmeye Cumhurbaşkanı, bu istisnanın uygulanmasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir.)*

Kanun maddesi ile yine görülmektedir ki kadının iş dünyasına katılımını artırmak için işverenin mali açıdan gideri hafifletilmeye çalışılmıştır. Bu sayede çocuklu kadın çalıştırmanın şartları işveren açısından daha kabul edilebilir olacağından kadın istihdamını olumlu yönde etkileyecektir. Kadın istihdamı için yapılan çalışmalar kadın politikalarının olmazsa olmazıdır. Bunun nedeni ise içinde bulunduğu ekonomik faaliyetler ile kendisine getirdiği maddi kazancın bireyin hayatını köklü şekilde etkilemesidir. Bu doğrultuda kadının istihdamına yönelik yapılan iyileştirme konumundaki yukarıdaki düzenlemelerin getireceği uygulamalar kadın için oldukça önemlidir. Bu politikalar yeni muhafazakâr ideoloji ile Türk kadınının, dünyada yükselen kadın hareketlerine paralel olarak kamusal alanda ve iş dünyasında var olma isteklerini yerine getirir niteliktedir.

SONUÇ

İhtiyaçları gereği toplum içerisinde yaşama zorunluluğu bulunan insanoğlunun bir araya geldikten sonra oluşturduğu yapının bir sistem ile yönetilmesi kaotik yapıyı önleyecektir. Bu nedenle tarihsel süreçte toplum yönetiminde benimsenin birçok sistem meydana gelmiştir. Bu sistemlerden biri olan demokrasi Antik Yunan’da Atina şehrinde yalnızca asil erkeklerin katıldığı meclislerde oy kullanma şekliyle doğduğu görülmüştür. Halkın yönetimi olarak tanımlanan demokrasi, o günlerde seçme hakkının yalnızca azınlığın elinde bulunması ve uygulanış biçiminin doğrudan olması ile günümüz demokrasinden oldukça uzaktır.

Canlı bir organizma gibi doğup gelişen demokrasi, farklı süreçler geçirmiş ve değişimi günümüzde dahi devam etmektedir. Bu değişimlerinde Magna Carta Libertatum, Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi ve İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi gibi belgeler oldukça önem taşımaktadır. Ayrıca Spinoza, Montesquieu ve Tocqueville gibi zamanın ünlü düşünürleri tarafından üzerinde durulmuş “ideali” için fikirler geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu gelişmeler ışığında demokraside birçok uygulanış biçimi görülmüş böylece farklı modelleri ortaya çıkmıştır.

Gelişen siyasi düşüncelerin ışığında ülkelerin yapılarına göre uygulama alanı bulan demokrasi modellerinin en çok bilinenleri klasik, koruyucu, kalkınmacı, liberal ve sosyal demokrasi olmuştur. Bu modellerin hepsi temelde halkın iktidarı belirlemesini savunurken sonraki aşamada öncelik verdikleri farklı unsurlar ile birbirinden ayrılmaktadır ki farklı zamanlarda farklı ülkelerde uygulama alanları bulmuşlardır. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki bu modellerin dışında yüzlerce demokrasi modeli tespit etmek mümkündür. Bu durumun temel sebebi yönetimlerin demokrasi zemininde meşruiyet kazanma sonrasında onu istedikleri şekle göre biçimlendirmeye çalışmasıdır.

Demokrasinin işlemleri noktasında halk, iktidara gelebilmek için birtakım araçlara ihtiyaç duymuştur. Bunların en önemlisi siyasi partilerdir. Siyasi partiler bireylerin menfaatlerinin birleşmesiyle meydana gelmişlerdir. Halkın menfaatlerini kendisinde toplayarak güç elde etmek isteyen siyasi partiler çalışmaları esnasında halkın demokratik unsurlarını benimsemelerini ve bu konuda bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır. Partilerin sağlamış olduğu bu siyasi sosyalleşme sonucunda halkın demokratik değerlere olan saygısı artmış ve bu alanda bilinçlenmiştir. Böylece halkın siyasi katılma oranı partiler

vasıtasıyla artmıştır ki bu durum siyasal partileri demokrasi için vazgeçilmez bir araç kılmıştır.

Dolaylı olarak demokrasinin çeşitliliğinden de etkilenen siyasal partilerin, buldukları ülke ve menfaatini topladığı kesimin özellikleri doğrultusunda birçok çeşidi ortaya çıkmıştır. Yapısı temelinde genel itibarıyla kadro ve kitle partisi olarak ikiye ayrılan siyasal partilerin, ideolojilerine göre yüzlerce çeşidinin bulunduğunu söylemek mümkündür.

Demokrasinin bireye bahsettiği “seçme hakkı” ile kullandıkları oylar vasıtasıyla siyasal partileri iktidara getirecek olan seçmendir. Seçmenler için destek verme yönelimini etkileyen en etkili unsur siyasal partilerin politika ve kampanyalarıdır. Bu durumun bilincinde olan siyasal partiler seçmen desteğini bulabilmek ve siyasi alanda varlıklarını sürdürebilmek için politika ve kampanya üretmektedir. Bunlar eğitim, sağlık, istihdam, hak ve özgürlük, ekonomi, çevre, enerji ve ulaştırma gibi alanlarda olabilmektedir.

Tarih boyunca var olan cinsiyete bağlı ayrıştırma, toplumlarda ve bireylerde cinsiyet algısı oluşturmakta ve bu algının sonucunda kadın cinsiyetine mensup bireylerin birçok alanda sorun yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Demokratik unsurların bu sorunları ortadan kaldırmak için yapmış oldukları siyasal uğraşlar ise kadın politikalarını meydana getirmektedir. Artan kadın hareketleri ve demokratik bir yönetim olma çabası, siyasi yapıları bu noktada harekete geçirerek kadın politikası ve kampanyası üretmeye itmiştir. Demokratik unsurlara önem veren seçmenlerin ve kadınların desteğini almak isteyen siyasal partiler kadın politikaları noktasında üretken olmaya çalışmışlardır.

Türk siyaset sahnesinde uzun yıllar kalarak isminden daima söz ettirecek olan Ak Parti, manevi değerleri önemseyen bir kesim tarafından siyaset sahnesine getirilmiştir. Türk siyasetinde “28 Şubat Dönemi” olarak anılan sürecin etkisi altında var olan krizlerin varlığında Ak Parti'nin kuruluş süreci başlamıştır. Dönemin siyasi krizini fırsata çeviren, deyimi yerindeyse rüzgârı arkasına alan Ak Parti muhafazakâr kesimin oylarını kendisinde toplamayı başararak iktidara yürümüştür. Muhafazakâr demokrat bir duruş sergileyen AK Parti, bu çizgisini tüm platformlarda dile getirerek İslamcı kesimin siyasette varlığı olarak görülmüş, uzlaşmacı ve bütünleştirici bir siyaset izleyerek yeni-

sağ kimlikli bir siyasi parti görünümü vermiştir. Ak Parti seçmeninin çoğunluğunun ise 2002 yılı öncesi MHP, FP ve AP seçmeni olduğu araştırmalarla tespit edilmiştir.

14 Ağustos 2001 tarihinde kurulan ve 3 Kasım 2002 tarihinde iktidara gelen Ak Parti, hemen hemen tüm beyanname, parti programı ve propagandalarında demokratik unsurlara yer vermiş, kişi hak ve özgürlüklerini koruyacağını teminatını vermiştir. Ayrıca tüm ayrımcılıkları ortadan kaldıracağını da ifade etmiş, bu ayrımcılıklar arasında cinsiyet eşitsizliğine de değinmiştir. Cinsiyetler arası tam bir eşitlik ideolojisinden uzak bir duruş sergilen Ak Parti, belli seviyede kadın haklarını benimserken bazı hususlarda da kendi ideolojisine dönüştürücü bir yol izlemiştir. Parti, söylemlerinde daha çok kadının ailedeki konumuna dikkat çekmiş, feminizm düşüncesine ise mesafeli olmuştur.

İktidara geldikten sonra ilk kayda değer kadın politikası aile mahkemelerini kurmak olan Ak Parti, muhafazakâr demokrat çizgisine yaraşır bir politika üretmiş ve aile kurumunu koruyucu bir tavır sergilemiştir. Her ne kadar aile kurumu özelinde bir politika olarak görülse de evlilik statüsünün sonlanması sonucunda daha çok kadının mağdur olduğu göz önünde bulundurulduğunda dolaylı da olsa kadını koruyan bir politika üretildiği anlaşılacaktır. Sonrasında ise UNICEF'in önerisi üzerine yapılan "Haydi Kızlar Okula" kampanyası oldukça ses getirmiş, istatistiksel verilerle olumlu sonuçları gözler önüne serilmiştir. Kampanya, kız çocuklarının okullulaşması temelinde etkili bir reklam çalışması yapmış, çokça destek bulmuştur.

İş alanındaki cinsiyet temelli sorunların üzerine yasama faaliyeti yapan Ak Parti, mevcut İş Kanunu içerisinde farklı dönemlerde düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Bunların ilki Eşit İşe Eşit Ücret İlkesinin yasalaştırması olmuştur ki, iş hayatında cinsiyete bağlı ayrımcılığın yapılması yasaklanmıştır. Ayrıca 2004 yılında yapılan anayasa değişikliğinde; mevcut cinsiyet ayrımı yapılamayacağı ifadesine ek olarak kadınların ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu ve bunun sağlayıcısının devlet olacağı açıkça ifade edilmiştir. Yine aynı değişiklik ile uluslararası sözleşmelerin iç hukuktaki konumu tayin edilmiş, kadın hak ve özgürlükleri alanındaki yapılacak olan sözleşmelerin uygulanabilirliği sağlanmış oldu. Sonraki süreçlerde çalışan kadına doğum sonrasında yarı zamanlı çalışma hakkı verilmiş, kadın çalışanların sigorta primlerine devlet desteği sağlanmış ve çalışanların çocukları için kreş ve çocuk bakım evi hizmeti veren işverene

vergi kolaylığı getirilmiştir. Ayrıca kadın çalışanların lehine gebe ve emziren kadınların çalıştırılma usulleri ve gece postalarında çalıştırılma usulleri tekrardan düzenlenmiştir.

Benzer görevi üstlenmiş olan önceki kurumun isim, teşkilat ve işleyiş şartlarını değiştirerek Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü'nü kuran Ak Parti, kadının kamusal alanda güçlenmesini sağlamaya çalışmıştır. Ayrıca Engelliler Hakkında Kanun'da da kadın ve kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmalarının engellenmeye çalışılacağı ifade edilmiştir.

Bireyin tüm alanlarda güçlenmesini sağlayan bir etken olan eğitimin okuma-yazma ile başlaması ve cinsiyetler arasındaki okuma-yazma oranlarında önemli bir farkın olması sebeplerine dayanarak "Ana-Kız Okuldayız Okuma-Yazma" kampanyası başlatılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından başlatılan bu kampanya dönemin başbakanı R. Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde eşi Emine Erdoğan'ın himayelerinde gerçekleşeceği ifade edildiğinden kampanya Ak Parti ile özdeşleşmiştir. Bu kampanya da kadınların okur-yazarlık oranını artırdığından oldukça önemli olduğu söylenebilir.

2009 yılında TBMM içerisinde KEFEK'in kurulması, milli iradesinin toplandığı yer olan ülke meclisinde yapılacak tüm yasama faaliyetlerinde cinsiyetler arası ortaya çıkabilecek eşitsizlik durumlarını önleme noktasında oldukça önemli bir dönüm noktasıdır. Ancak komisyon beklenen performansı verememiş daha aktif olması gerektiği araştırmacılar tarafından önerilmiştir.

Ülkemizin en büyük sorunlarından biri olan kadına şiddetin engellenmesine yönelik Ak Parti'nin birçok politikası bulunmaktadır. Bu konuya dair 2012 yılında çıkarılan kanun ile kadına şiddet olaylarının engellenmesi ve sonraki süreçte şiddet görenin mağduriyeti ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Kanun, birden çok resmi kurumu şiddetin önlenmesi sürecine dâhil etmiş ayrıca ŞÖNİM adı altında yeni bir sosyal hizmet kurumu inşa etmiştir. Böylece şiddet olaylarının illerde tek bir merkezden koordine edilmesi amaçlanarak topyekûn bir mücadele sistemi kurulma çalışılmıştır. Ceza alanında da cinsel nitelikli yapılan saldırılar için caydırıcı olma amacıyla ceza oranlarında artırım yapılmıştır. İlerleyen süreçte de şiddete acil müdahale edilmesi amacı taşıyan bir proje olan, yalnızca kadınların kullanımına açık KADES uygulaması uygulamaya girmiştir.

Görüldüğü üzere kadın, Ak Parti'nin söylem, beyanname, vaat ve politikalarında çokça yer almıştır. Yasama faaliyetleri sonucunda çıkan kanun metinlerinde kadın-erkek

eşitliği dile getirilmiş bazı alanlarda da kadına pozitif ayrımcılık tanınmıştır. Ak Parti iktidarında kadınların eğitimi konusunda da başarılı politika ve kampanyalara imza atılmıştır. Kadına yönelik şiddeti önleme noktasında da ısrarlı olduğu açıkça görülmektedir. Kadının istihdamı için ise hem teşvik edici hem kadını koruyucu kayda değer politikaları olmuştur. Ancak genel itibari ile bakıldığında kadının ailedeki konumu gereği bu haklara ve pozitif ayrımcılığa kavuştuğu görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Feminizm düşüncesindeki tam kadın-erkek eşitliği yalnızca kanuni metinlerde kâğıt üzerinde kaldığı düşünülebilir. Bunun temel sebebi kendisini Muhafazakâr Demokrat olarak tanımlayan Ak Parti'nin, kadın ile ilgili hem demokratik değerlere uygun hem de muhafazakâr kimliğine yaraşır politika ve kampanya üretmek istemesi olmuştur. Yeni-sağ bir kimlik üzerine inşaa edilmiş ve muhafazakâr kesimin desteğini toplamış olan parti, ayrıca AB'ye paralel politika üretme çabasında olmasıyla kadın politikaları alanında kendisine has bir yol izlemiş olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğulları, M. A., Zabcı, F., Reyda, E. (2009). *Kral-Devletten Ulus-Devlete*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Ailenin Korunmasına Dair Kanun. (1998). *T.C. Resmi Gazete*, 23233, 14 Ocak 1998.
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun. (2012). *T.C. Resmi Gazete*, 28239, 20 Mart 2012.
- Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun. (2003). *T.C. Resmi Gazete*, 24997, 18 Ocak 2003.
- Akad, M., Dinçkol, B., Bulut, N. (2014). *Genel Kamu Hukuku*, İstanbul: Der Yayınları.
- Akad, M., Dinçkol, B. (2000). *Genel Kamu Hukuku*, İstanbul: Der Yayınları.
- Akgün, B. (2006). “Türkiye’de Merkez Sağ Siyaset Geleneği ve Ak Parti”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 2 (9-10), 23-37.
- Akın, İ. F. (1993). *Kamu Hukuku*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Akıncı, M. (2012). *Türk Muhafazakârlığı Çok Partili Siyasal Hayattan 12 Eylül’e*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Akkaş, İ. (2019). “Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı”, *Ekev Akademi Dergisi (ICOAEF Özel Sayısı)*, 97-118.
- Akkaş, İ. (2020). “Toplumsal Cinsiyet Algısı Üzerine Bir Değerlendirme: Erzincan Örneği”. *World Journal of Multidisciplinary Research*, (1), 55-72
- Ak Parti 1 Kasım 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi (Huzur ve İstikrarla Türkiye’nin Yol Haritası).
- Aktaş, M. (2015). “Demokrasi Kavramına Eleştirel Bir Bakış”. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 87-105.
- Aktay, Y. (2015). *Karizma Zamanları Türk Siyasetine Karizma Sosyolojisi Açısından Bir Yaklaşım*, İstanbul: Tezkire Yayıncılık.

- Akyıldız, F. (2019). “UNICEF Tarafından Az Gelişmiş Ülkelere Önerilen 'Kız Çocuklarının Okullulaşmasına Destek Kampanyası' "Türkiye Örneği: 'Haydi Kızlar Okula!' Kampanyası”. *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi: Küresel Yoksulluk Konferans*, Çanakkale.
- Aliefendioğlu, Y. (1999). *Siyasal Partiler ve Sivil Toplum Örgütleri*. Ankara: Anayasa Mahkemesi Yayınları.
- Altıparmak, İ. B. (2015). “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Şönim’lerin Rolü: Ankara Örneği”. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (36), 449-464.
- Altuntaş, N., Demirkanoglu, Y. (2017). “Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Kadına İlişkin Söylem ve Politikalarına Bakış: Muhafazakâr Demokratlıktan Muhafazakârlığa Doğru Evrilişin İzdüşümleri”. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 8 (1), 65-96.
- Altuntaş, O. ve Altınova, H. H., (2015). “Toplumsal Cinsiyet Algısı İle Sosyo-Ekonomik Değişkenler Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi”. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10 (6), 83-100.
- Analık İzni veya Ücretsiz İzin Sonrası Yapılacak Kısmi Süreli Çalışmalar Hakkında Yönetmelik. (2016). *T.C. Resmi Gazete*, 29882, 8 Kasım 2016.
- Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi*. (1991). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, (9).
- Aras, G. vd. (2013). *Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları*. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.
- Aristoteles. (1993). *Politika* (Çev.: Mete TUNCAY). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Arslan, M. (1989). “Montesquieu'nun Siyaset Sosyoloji”. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3 (1), 263-288.
- Arslan, Ş. (2015). *İki Demokrasi Modeli : Liberal Demokrasi ve Müzakereci Demokrasi Üzerine Bir Çalışma* (Yüksek Lisans Tezi). Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Ateş, H., Yavuz, Ö. (2017). “Adalet Ve Kalkınma Partisi Döneminde Kadınlara Yönelik Dönüşümlerin Değerlendirilmesi”. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel Sayı, 28-42.
- Ateş, T. (1994). *Demokrasi*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Atik, T. B. (1994). *Türkiye’de Siyasal Partilerin Örgütlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, B., Kavuncu, N. (1991). “Farklı Sosyo-ekonomik Düzeylerdeki Lise Öğrencilerinde Cinsiyet Rollerinin Araştırılması”. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1 (2), 53-65.
- Aydın Yılmaz, S. (2015). “Cinsiyet Eşitliği ve Adalet Perspektifinden Türkiye’de Kadının Siyasal Alana Katılımı”. *Kadın Araştırmaları Dergisi (KADEM)*, 1(1), 12-35.
- Bakırcı, K. (2012). “İstihdamda Cinsiyetler Arası Eşitlik Ve Mevzuatta Ve Kamusal Politikalarda Yapılması Gereken Değişiklikler”. *Kadın Araştırmaları Dergisi*, (10), 1-37.
- Bakırtaş, N. (2021). *Milli Görüş Hareketinde Bir Kırılma Noktası Olarak 28 Şubat Süreci* (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bal, H. (2014). “David Held’in Sınıflandırmasına Göre Demokrasinin Klâsik Modelleri”. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (26) , 213-229.
- Balcı, Ş., Bal, E. (2008). “22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri’nde AKP ve CHP Reklamları: Karşılaştırmalı Bir Analiz”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (33), 5-28.
- Baltacı, C., Uysal, M. T. (2012). “Türkiye’de Bir Siyasal Sosyalleşme Aracı Olarak Ders Materyali: İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Üzerine Bir İnceleme”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (3), 177-194.
- Bankoğlu, A. (2018). *Yasama Meclislerinde Komisyonlar Ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu’nun Yasama Sürecindeki Rolü* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Koç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Barış, İ. ve Ataman, E. (2019). “Kamusal Sosyal Yardımlar: Türkiye-Almanya Örneği”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6 (2), 86-100.
- Belli, A. (2015). “Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili ve Yerel Demokrasi”. *Yasama Dergisi*, 31, 65-88.
- Bingöl, O. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* (Özel Sayı 1), 108-114.
- Bolat, F. (2020). *Avrupa Birliği Sürecinin Türkiye’deki Kadın Politikalarına Yansıması* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bölükbaşı, M. (2012). “Milli Görüş’ten Muhafazakâr Demokrasiye: Türkiye’de 28 Şubat Süreci Sonrası İslami Elitlerin Dönüşümü”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 166-187.
- Brown, J.A.C. (1992). *Siyasal Propaganda* (Çev.: Yusuf YAZAR). İstanbul: Ağaç Yayıncılık.
- Bulut, F. (2015). *Ana-Kız Okuldayız Okuma Yazma Kampanyası’na İlişkin Bir Çözümleme* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Büyük, C. (2010). “Yasama Yürütme Yargı: Platon’dan Montesquieu’a Devletin Fonksiyonlarına Genel Bir Bakış”. *Din bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10 (3), 159-170.
- Can, N. (2005). *Siyaset Felsefesi Problemleri*. Ankara: Elis Yayınları.
- Cerit, M. (2019). *Siyasal Partiler, Parti İçi Demokrasi ve Siyasal Elitler* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Centel, N. (2012). “5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu’nda Cinsel Saldırı Suçu ve Cinsel Suçlar Değişiklik Tasarısı’nın Değerlendirilmesi”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (99), 269-290.
- Cumhuriyet Gazetesi*, 21.07.2001.

- Çaha, Ö. (2006). “Merkez Sağın Diğer Aktörleri ve Akp”. *Muhafazakar Düşünce*, 2 (9-10), 9-21.
- Çaha, Ö., Baykal, Ö. (2017). “Milli Görüş Hareketinin Kuruluşu: Türk Siyasetinde Milli Nizam Partisi Deneyim”. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 19 (3), 787-806.
- Çaha, Ö. (2010). *Sivil Kadın Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Çavuşoğlu, H. (2009). “TOBB-Siyaset İlişkisi Açısından Erbakan’ın TOBB Başkanlığı Sürecinin Değerlendirilmesi”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 44-55.
- Çoşkun, B., Çetin, M.Ş. (2019). “Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler: Muş Örneği”, *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (6), 241-255.
- Dahl, R. A. (2001). *Demokrasi Üstüne* (Çev.: Betül Kadioğlu). Ankara:Phoenix Yayınevi.
- Dedeoğlu, S. (2009). “Eşitlik mi Ayrımcılık mı? Türkiye’de Sosyal Devlet, Cinsiyet Eşitliği Politikaları ve Kadın İstihdamı”. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, (2), 41-54.
- Demir, Ö. (2019). *Millî Görüş Hareketi’nin Teşekkül Süreci ve Düşünce Sistemi* (Yüksek Lisans Tezi). Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demir, Ü. ve Acar, O. K. (2019). “Performansa Dayalı Ücret ve Eşit İşe Eşit Ücret Paradoksu: Kamu Kurumları Üzerinden Analiz”. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5 (2), 81-109.
- Demir, Z. (2002). *Siyasi Partilerin Kadın Politikalarına Karşı Kadınların Tutumu* (Doktora Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Demirkanoğlu, Y. (2017). “Muhafazakâr Düşüncede Kadının Toplumsal Konumu”. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 17 (34), 285-305.
- Demirkol, F. (2020). *Liberal Demokrasi ve Adalet ve Kalkınma Partisi: 2003 – 2018* (Doktora Tezi), İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

- Deniz, Ş. (2007). “Kadın Parlamenterlerin Bakış Açısıyla Türkiye’de Kadınların Siyasal Hayattaki Temsili”. *Journal of Management and Economics Research*, 5 (7), 2-16.
- Deniz, Ş. (2010). “Türkiye’de Yazılı Basında Kadınların Siyasal Temsili: 03 Kasım 2002 ve 22 Temmuz 2007 Genel Seçimleri”. *Journal Of Yaşar University*, 5 (19), 3199-3220.
- Deveaux, K. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Mevzuatının Uygulanmasının İzlenmesi*. United Nations Joint Programme Fostering an Enabling Environment for Gender Equality in Turkey.
- Dilber, F. (2019). “Yüz Yüze Oy Toplama (Canvassing) Uygulamasının Seçmenler Üzerine Etkileri: Karaman İli Seçmenleri Üzerine Bir Araştırma”. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (1), 1114-1135.
- Dinçer, E., H. (2006). *Türkiye’de Siyasal Parti İdeolojileri: Demokrasi ve Ekonomi Temel Kategorileri Ekseninde Parti Programları Üzerine Bir İçerik Analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Dinçkol, B. (2004). “Çoğunluk Tiranisine Karşı Bir Çözüm Yolu: Tocqueville'in Siyasal Kuramı”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, 3 (5), 149-163.
- Dinmezpınar, C. (2014). “TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu”: *Yasama Dergisi*, (28), 5-29.
- Doğan, A., Göker, G. (2010). “Yerel Seçimlerde Seçmen Tercihi (29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İibf Dergisi*, 5 (2), 159-187.
- Doğan, Ş. (2015). “Muhafazakârlık, Aile ve Kadın (Çankırı Örneği)”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2), 163-193.
- Doğanay, T. C. (2014). “Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Muktedir İktidarı ve Sistem Meşrulaştırması”. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16 (27), 65-72.
- Doğanay, E. (2021). *Türk Siyasal Hayatında Dava Söylemi: Milli Görüş Hareketine Mensup Siyasi Partilerin Seçim Beyannameleri Üzerine Nitel Bir Analiz* (Doktora Tezi). Karaman: Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Doğum Yardımı Yönetmeliği. (2015). *T.C. Resmi Gazete*, 29364, 23 Mayıs 2015.
- Duman, M. Z. (2012). “Aile Kurumu Üzerine Tarihsel Bir Okuma Girişimi ve Muhafazakâr İdeolojinin Aileye Bakışı”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1 (4), 19-51.
- Duverger, M. (1974). *Siyasi Partiler*. (Çev.: Ergun Özbudun). İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Ekmekçi, İ, S. (2013). “John Locke’un Liberalizm Kuramı Üzerine”. *TBB Dergisi*, (106), 205-214.
- Elkırımış, Ö. (2020). *Yerel Seçimlerde Seçmen Davranışları: Kars İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Engelliler Hakkında Kanun. (2005). *T.C. Resmi Gazete*, 25868, 1 Temmuz 2005.
- Engellilerin Hakkına İlişkin Sözleşme (BM). (2006). *T.C. Resmi Gazete*, 27288, 14 Temmuz 2009.
- Erbay, H. (2019). “Tarihsel Süreçte Dünyada ve Türk Toplumunda Kadın Algısı ve Haklarının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme”. *Ege Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1), 1-25.
- Erçetin Ş. Ş., Arifoğlu A. (2016). “Herkes İçin Eğitim 2015 Hedefleri ve Türkiye”. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 223-246.
- Erdoğan, D. (2016). “Siyasi Partilerin Temsili Demokrasi Üzerindeki Etkileri”. *Hukuk Fakültesi Dergisi*, (3), 59-74.
- Eriş, V., Akıncı, A. (2019). “21. Yüzyıl Demokrasilerinde Siyasal Katılım: Türkiye Örneği”. *Uygulamalı Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (2), 35-55.
- Erkmen Güngördü, S. (2019). *Akp Döneminde Türkiye’de Biyopolitik Yönelimler: Kürtaj Politikaları Üzerine Bir İnceleme*. (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Eroğul, C. (1999). *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*. Ankara: İmge Kitabevi Yayıncılık.

- Erol, Z., Karasoy, G., Yıldırım, B. (2021) “Sosyal Hizmetler Alanında Sosyal İnovasyon Odaklı Uygulamalar: Kamu Kurumları Örneği”. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(2), 623-641.
- Eryılmaz, B., Çevik H. H., Sözen, S. (2013). *Kamu Yönetimi*, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Gebe veya Emziren Kadınların Çalıştırılma Şartlarıyla Emzirme Odaları ve Çocuk Bakım Yurtlarına Dair Yönetmelik. (2013). *T.C. Resmi Gazete*, 28737, 16 Ağustos 2013.
- Gençarlan, Ö. (2020). *Siyasal İletişimde Algı Yönetimi: 2019 Yerel Seçimleri Ak Parti Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji* (Çev: Cemal Güzel), Ankara: Ayraç Yayınları.
- Gedik, E. (2015). “Toplumsal Cinsiyeti Ana Akımlaştırmanın Türkiye’de Kadın Hareketi Üzerindeki Etkisi ve Toplumsal Cinsiyet Adaleti Kavramı”. *Akademik Hassasiyetler / The Academic Elegance*, 2 (4), 209-228.
- Gökçe, A. F., Dölek, E. (2018). “Anayasa Yargısı ve Demokrasi”. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 5 (6), 118-143.
- Gökçe, O., Akgün, B., Karaçor, S. (2002). “3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim”. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2 (4), 1-44.
- Göksu, O. (2019). “Ak Parti'nin Seçim Stratejileri ve Siyasal Kampanyaları: 2002-2014 Dönemi Analizi”. *Turkish Studies Social Sciences*, 14 (3), 589-621.
- Gönül, A. F. (2021). *Siyasi Partiler ve E-Demokrasi* (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göze, A. (1993). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Gözler, K. (2015). *Anayasa Hukukunun Genel Esasları 7. Baskı*, Bursa: Ekin Basım Yayın.
- Güçyetmez, M. (2017). “Karşılaştırmalı Demokrasi Modelleri ve Hükümet Sistemleriyle İlişkisi”. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7 (1), 479-496.

- Güler, E. Z. (2013). *Modern Siyasal İdeolojiler* (Derleyen H. Birsen Örs). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Gümüş, S. ve Gümüş, E. (2013). “Achieving Gender Parity in Primary School Education in Turkey via the Campaign called “Haydi Kızlar Okula””, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38 (167), 17-26.
- Günay, G. ve Bener, Ö. (2011). “Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri”. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153 (153), 157-171.
- Gündüz, Y. (2018). “7103 Sayılı Yasa ile Getirilen Sigorta Primi, Ücret Ve Vergi Teşviki”. *Mali Çözüm Dergisi*, (147), 227-238.
- Güneri, H. (2014). *Türkiye’de Engelli İstihdamı: 4857 Sayılı İş Kanunu’nda Yer Alan Engellilere İlişkin Kota Uygulaması*. (Uzmanlık Tezi). Ankara: T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü.
- Güneş, M. (2011). *Bir Siyasal Rejim ve Demokrasi Uygulaması Olarak: Vesayetçi Demokrasi* (Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güre Ş. S. (2014). “İkinci Oturum Moderatör Raporu”. *Başka Bir Aile Anlayışı Mümkün Mü?*, 101-104.
- Gürhan, N. (2010). “Toplumsal Cinsiyet ve Din”. *E-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, (4), 58-80.
- Halaçoğlu, D. N. (2021). “İş Kanunu Kapsamında Ücretlendirmede Ayrımcılığın Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısı ile İncelenmesi”. *Ankara Barosu Dergisi*, 79 (1), 177-205.
- Han, E. (2019). *28 Şubat Süreci İle Türkiye Siyasetinde Muhafazakârlığın Dönüşümü ve Ak Parti* (Yüksek Lisans Tezi), Tokat: Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Heywood, A. (2013). *Siyasi İdeolojiler* (Çev.: Ahmet Kemal Bayram, Özgür Tüfekçi, Hüsamettin İnaç, Şeyma Akın, Buğra Kalkan). Ankara: Adres Yayınları.

- Heywood, A. (2014) *Siyaset* (Çev. Bekir Berat Özipek, Bican Şahin, Mete Yıldız, Zeynep Kopuzlu, Bahattin Seçilmişoğlu, Atilla Yayla), Ankara: Adres Yayınları.
- Hucûrat Suresi, *Kur'an*, 13. Ayet.
- İkiz, F. E., Totan, T. ve Karaca, R. (2013). “Sorumluluk İnançlarını Arttıran Faktörleri Belirleme Ölçeğinin Uyarlanması”. *Araştırma Dergisi*, 51 (2), 105-114.
- İlal, E. (1968). “Magna Carta”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 34 (1-4), 210-242.
- İlhan Tunç, A. (2009). “Kız Çocuklarının Okula Gitmeme Nedenleri Van İli Örneği”. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 237-269.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu. (1961). *T.C. Resmi Gazete*, 10705, 5 Ocak 1961.
- İnal, M. E., Karabacak, E. G. (1996). “Siyasal Pazarlamanın Gelişmesi ve İlkeleri”. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (12), 153-160.
- İnan, S. (2014). *Türkiye’de Demokrasinin Yapılanmasında Önemli Bir Unsur: Parti İçi Demokrasi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İnsel, A. (2003). “Amerika’da Yeni Muhafazakârlık”. *Birikim Dergisi*, (169), 10-16.
- İspir, N., Yurdigül, Y., Küçükalkan, Y. (2015). “Liberal Demokrasinin Ontolojik ve Ahlaki Temellerine Yönelik Eleştirel Bir Yaklaşım”. *Atatürk İletişim Dergisi*, (9), 107-112.
- Işık, R. (2006). *Az gelişmişlik Sorunu Demokrasi Krizi ve İnsani Kalkınma Endeksine Göre Az gelişmiş Demokrasiler* (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaçar, Ö. (2007). *Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Konumu: Türkiye’de Yakın Zamanlardaki Değişimi Anlamak* (Yüksek Lisans Tezi), Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kadın Çalışanların Gece Postalarında Çalıştırılma Koşulları Hakkında Yönetmelik. *T.C. Resmi Gazete*, 28717, 24 Temmuz 2013.

- Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü-Hacettepe Üniversitesi. (2014). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*, Ankara.
- Kahraman, L., Kahraman, B., Ozansoy, N., Akıllı, H., Kekillioğlu, A., Özcan, A., (2014). “Nevşehir Hacı Bektaşî Veli Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet Algısı Araştırması”. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9 (2), 811-831.
- Kalçık, T. (2007). *Televizyonda Siyasal Propaganda ve Akp* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kale Özçelik, F. (2021). “Alexis De Tocqueville’in Siyasi Kuramında Demokrasi ve Yargı”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (48), 335-358.
- Kaleli, A. D. (1995). *Siyasetin Temel Unsurları*. Ankara: Huzur Basın Yayın.
- Kalfa, C., Ataay F. (2014). “Tocqueville’in Demokrasi Teorisine Katkıları Üzerine”. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (1), 29-55.
- Karabıyık, İ. (2012). “Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı”. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 32 (1), 231-260.
- Karadağ, A. (2006). “Sürdürülebilir Demokrasi”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7 (1), 75-101.
- Karakaya, H. (2018). Türkiye’de Dindar Burjuva ve Kadın. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28 (2), 211-229.
- Karakuşlu, A. (2019). *Türkiye’de Kırsal Alanda Kadın Seçmenlerin Siyasal Pazarlama Açısından Oy Kullanmalarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi ve Giresun İlinde Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Giresun: Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaypak, Ş. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak”. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7 (1), 344-357.
- Kaypak, Ş., Kahraman, M. (2016). “Türkiye’de Kadının İnsan Hakları ve Anayasal Yansıması”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (33), 298-315.

- Kazancı, M. (2002). “Althusser, İdeoloji ve İletişimin Dayanılmaz Ağırlığı”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57 (1), 55-87.
- Kıraç, Z. K. (2020). *Siyasi İdeolojilerin Sembolleştirilmesi: Türkiye’de 1960-1980 Döneminde Siyasi İdeolojilerin Sembolleri* (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurt, Z. (2019). *Türk Siyasal Hayatında Refah Partisi ve Doğru Yol Partisi (Refahyol) Koalisyon Hükümeti* (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuruoğlu, G. (2019). *Adalet Ve Kalkınma Partisi ve Türk Milliyetçiliği* (Yüksek Lisans Tezi). Bilecik: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Kuyaksil, A. (2009). “Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Gelişimi”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (11), 328-352.
- Koç, Y. T. (2011). 12 Eylül’den 12 Haziran’a Siyasi Partiler Adalet ve Kalkınma Partisi (Ak Parti). *Seta Analiz*, (41).
- Koçal, V. (2012) “‘Çevre’den ‘Merkez’e Yönelim Bağlamında Türkiye’de Muhafazakârlığın Dönüşümü: Siyasal İslâmcılıktan Muhafazakâr Demokratlığa AK Parti Örneği”. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1). 81-111.
- Koltuk, D. A. (2009). *Türk Siyasi Tarihinde Milli Nizam ve Milli Selamet Partileri* (Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kökce, H. (2011). *Ak Parti ve Kürtler*. İstanbul: Metamorfoz Yayıncılık.
- Köker, L. (2000). *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Köse, A. (2016). “Değer Ve Siyaset İlişkisi: 22 Temmuz 2007 Seçimi Üzerine Bir Değer Analizi”. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3 (12), 2-19.
- Lorber, J., (2001). *Learning Gender in a Diverse Society* (Reading 9). California: Mayfield Publishing.
- Mankan, V. (2020). “Demokrasinin Tarihsel Evrimi”. *Artuklu Kaime Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 3 (2), 119-136.

- Mardin, Ş. (2000). *İdeoloji*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Maya, İ. (2013). “Türk Eğitim Sistemindeki Cinsiyet Eşitsizliklerinin AB Ülkeleri ile Karşılaştırılması”. *Eğitim ve Bilim*, 38 (168), 69-84.
- Miş, N., Aslan, A. (2018). *Ak Parti'nin 15 Yılı Siyaset*. İstanbul: SET Vakfı İktisadi İşletmesi 1. Baskı.
- MNP Program ve Tüzük*. As Matbaası, Ankara
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı. (2014). *6284 Sayılı Kanun Uygulamaları İzleme Raporu*, İstanbul.
- Narin, I. (2008). *Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Kadın Politikası* (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nohutçu, A. (2008). *Kamu Yönetimi*, Ankara: Savaş Yayınevi.
- Oğuzhan, M. (2019). *Demokrasi Teorisi Ve Türkiye'de Demokrasiye Geçiş Süreci* (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Siyasal Bilimler Enstitüsü.
- Oktay, M. (2002). *Politikada Halkla İlişkiler*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Okuma Yazma Öğretimi Kampanyası. *MEB Genelge*, 3509, 3 Haziran 2008.
- Oruç, T., Bayrakçı, E. (2018). “Yerel Siyasette Temsil Ve Katılım: Kadın Aktörler”. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (2), 463-480.
- Ötüken Türkçe Sözlük*. (2007), İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Özaydınlık, K. (2014). “Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim”. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (33), 93-112.
- Özdemir, H. (2015). “28 Şubat Süreci Arifesinde ve Ertesinde İki Milli Görüş Partisi: Refah Partisi (Rp)-Fazilet Partisi (Fp) (Karşılaştırmalı Bir Analiz)”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20 (2), 165-193.
- Özdemir, C. S. (2016). “Kadın İşçiye Analık İzni Veya Ücretsiz İzin Sonrası Verilecek Kısmi Çalışma İzninin Şartları Belirlendi”. *Mali Çözüm Dergisi*, (138), 235-240.

- Özel Doğan, H., Piyal, B. (2017). “Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sorunlar”. *Turk J Public Health*, 15 (2). 150-163.
- Özel, Z., “22 Temmuz 2007 Genel Seçim Afişlerinde Lider İmajları”. *Siyasal İletişim Enstitüsü*, <https://baskanlikreferandumu.siyasaliletisim.org/blog/2008/06/28/22-temmuz-2007-genel-secm-aflernde-lder-majlari/>
- Özer, B. (2019). “Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Muhafazakârlık Anlayışı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 43-59.
- Özkan, A. (2015). *Seçim Kampanyaları*, Konya: Eğitim Yayınevi.
- Özmen, S. (2017). *Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri*. Ankara/ Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, N. (2017). “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Getirdiği Bazı Yenilikler ve Öneriler”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 1-32.
- Özyurt, C. (2007). “Tocqueville’de Demokratik Toplumun Doğası”. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 3 (12), 173-193.
- Peker, A. E., Boyraz, A. (2018). “Muhafazakâr Kadınlarda Tüketici Davranışı ve Marka Algısı Üzerine Bir Çalışma”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 21 (1), 107-116.
- Pekün, B. (2012). *Promotional Campains of Political Parties İn Turkey The Sample of 2002-2009 Republican People Party- Justice And Development Party*. (Doktora Tezi), İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.
- Refah Partisi Tüzük ve Programı*. (1985). Ankara: Elif Matbaacılık.
- Rousseau, J. J. (2021). *Toplum Sözleşmesi* (Çev.: Vedat Günyol). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Saka, A. (2013). *Siyasi Partiler Hukuku Açısından Siyasi Partilerin Finansmanı* (Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sancar, S. (2008). "Türkiye'de Kadınların Siyasal Kararlara Eşit Katılımı", *Toplum ve Demokrasi*, 2 (4), 173-184.
- Sancar, S. (2013). "Türkiye'de Kadın Hareketinin Politığı: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler". Ankara Üniversitesi Söyleşileri, 53-109.
- Sarı, M. F. (2020). *Siyasi Partilerin Fonksiyonları ve Demokrasiye Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Schmidt, M. G. (2002). *Demokrasi Kuramlarına Giriş* (Çev.: M. Emin Köktaş). Ankara: Vadi Yayınları.
- Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun.* (1961). *T.C. Resmi Gazete*, 10796, 2.5.1961.
- Serim, B. (1994). "'Yasa Önünde Eşitlik' İlkesi". *Amme İdaresi Dergisi*, 27 (3), 13-25.
- Sevimli, K. C. (2018). *Demokratikleşme Perspektifinden Adalet ve Kalkınma Partisi İktidarı*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi: Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı.
- Sivri, T. (2014). *Türkiye'de Muhafazakâr Kadınların Siyasal Hareketliliği: 24. Dönem Akp Kadın Milletvekilleri Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı.
- Siyez, D. M., Esen, E. Soylu, Y., Demirgürz, G. (2017). "Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Algısının Toplumsal Cinsiyet Rolü ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi". *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), 46-63.
- Söğüt, T. (2020). *Sosyal Demokrasi Çizgisinde 1945-1977 Arası Chp Dönüşümü ve Ortanın Solu* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Altınbaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sumbas, A. (2015). "Kadının Politik Temsil Meselesi Üzerine Bir Tartışma". *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (53), 103-121.

- Şahin, A. (2004). *Türkiye’de Sosyal Demokrasinin Kuramsal Sorunları* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, B. “Liberal Demokrasinin Temelleri: Güncel Demokrasi Tartışmaları”. <http://www.liberal.org.tr/sayfa/liberal-demokrasinin-temelleri-bicansahin,188.php>. Erişim Tarihi: 17.5.2022.
- Şahin, M. (2019). “Kültür Aktarımında Toplumsal Cinsiyetin Rolü”. *Akademik Hassasiyetler / The Academic Elegance*, 6 (11), 233-249.
- Şener, Ü. (2012). *6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor?*. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.
- Şentürk, F. (2016). “Türkiye İçin Bir Aile Sigortası Model Önerisi”. *Sosyal Güvence*, (9), 102-139.
- Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik. (2016). *T.C. Resmi Gazete*, 29656, 17 Mart 2016.
- Şimşek, E. (2007). *Anayasa Mahkemesi Kararları Çerçevesinde Türkiye’de Siyasi Partilerin Kapatılması Rejimi ve Demokrasi İlkesi Açısından Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şinik, B. (2001). *Türkiye’de Yerel Demokrasi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şükür, İ. (2020). “Adalet ve Kalkınma Partisi’nin Siyasi Partilerin Doğuş Teorileri, Tipolojileri ve Kurumsallaşmaları Açısından Değerlendirilmesi”. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3 (3), 686-697.
- Terkan, B. (2010). “Siyasi Partilerin Kadına İlişkin Söylem ve Politikaları (Akp ve Chp Örneği)”. *Selçuk İletişim*, 6 (2), 115-136.
- T.C. 1982 Anayasası.*
- TCK. (2004). *T.C. Resmi Gazete*, 25611, 12 Ekim 2004.

- TUIK. (5 Mart 2021). *Haber Bülteni, İstatistiklerle Kadın, 2020 Ulusal Eğitim İstatistikleri Veri Tabanı (2008-2019)*.
<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Kadin-2020-37221>
- Tumay, M., Okatan F. (2015). “Alexis De Tocqueville’e Göre Sivil Toplum”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (3), 321-340.
- Tuncer, C. O., Şimşek, S. S. ve Akdemir, N. (2021). “Türkiye’de Yerli Dizilerin Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Algısı Üzerine Etkileri”. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(41), 3367-3395.
- Tuncer, E. (2007). “22 Temmuz 2007 Seçimleri: Genel Bir Değerlendirme”. *Toplum ve Demokrasi*, 1 (1), 135-146.
- Tunç, H. (2008). “Demokrasi Türleri ve Müzakereci Demokrasi Kavramı”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11 (1-2), 1113-1132.
- Tükel Parker, İ. (2020). “Yeni Muhafazakâr Gençliğin Tüketim Alışkanlıkları”. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 20 (39), 124-146.
- Tocqueville, A. D. (1994). *Amerika’da Demokrasi* (Çev.: İhsan Sezai, Fatoş Dilber), Ankara: Yetkin Yayınları.
- Toprak, Z. (2016). *Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm*. İstanbul: Tarih Vakfı Türk Yayınları (2. Basım Kitap Özeti Girişi).
- Toruk, İ. (2008). “22 Temmuz 2007 Genel Seçimlerinde Siyasal Partilerin İnternet Sitelerine Bir Bakış”. *Selçuk İletişim*, 5 (2), 219-234.
- Touraine, A. (2011). *Demokrasi Nedir?*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Türel, N., Çağlar, N. (2010). “Yerel Yönetimde Kadın Temsili - Isparta İli Örneği”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2 (1), 16-40.
- Türk Ceza Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. (2014). *T.C. Resmi Gazete*, 29044, 18 Haziran 2014.
- Türk, Ö., Çıtak Z. (2006). “Akp ve Kadın: Teşkilatlanma, Muhafazakârlık ve Türban”. *Mülkiye Dergisi*, 30 (252), 259-274.

- Uluocak, Ş., Gökulu G., Bilir, O., Etizer Karacık, N., Özbay, D. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet*, Ankara: Paradigma Akademi Yayınları.
- Umutlu, S., Öztürk, Ö. (2020). “İş Yaşamında Kadın ve Karşılaştığı Sorunlar”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25 (3), 297-306.
- Uncu B. A. (2017). *Ak Parti Seçmenleri*, Konda.
- Uracin, A. M. (2017). *Magna Carta Libertatum Büyük Özgürlükler Sözleşmesi Latince-Türkçe ve İngilizce Çevirisi*.
- Uztuğ, F. (1999). *Siyasal Marka*. Ankara: Mediacat Yayınları.
- Vatandaş, C. (2007). “Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı”. *Sosyoloji Konferansları*, (35), 29-56.
- Vergi Kanunları İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (2018). *T.C. Resmi Gazete*, 30373, 27 Mart 2018.
- Yağcıoğlu, A. H. (2017). “6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19 (3), 913-966.
- Yavuz, B. (2009). “Çoğulcu Demokrasi Anlayışı ve İnsan Hakları”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (1-2), 283-302.
- Yavuz, K., Çakıcı, F. (2021). “Şiddet Mağduru Kadına Verilen Sosyal Hizmetler: Trabzon İli Örneği”. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 10 (19), 36-60.
- Yayla, A. (2012). “Anayasacılık, Anayasal Demokrasi ve İdeolojiler”. *Liberal Düşünce*, (66), 13-22.
- Yetiş, M. (2006). “Tocqueville ve Merkezîyetçilik Sorunu”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61 (3), 279-308.
- Yılmaz, N. (2013). “Sosyalleşme Sürecinin Siyasallaşma Boyutu”. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9 (19), 319-332.

Yokuş Sevik, H. (2015). “6545 Sayılı Kanun İle Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlarda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”. *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, 3 (2), 119-145.

Yüksel, M. (2021). “Ak Parti ve Kadınların Siyasal Temsili”. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 16 (2), 99-118.

Zariç, S. (2017). “Söylem ve Belge Analiziyle Adalet ve Kalkınma Partisi İle Saadet Partisi Arasında Laiklik Meselesine Yaklaşım Farkı”. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), 311-324.

İNTERNET KAYNAKLARI

www.ysk.gov.tr. Erişim Tarihi: 1.6.2022

www.tr.euronews.com. Erişim Tarihi: 29.05.2022

www.dunya.com. Erişim Tarihi: 24.5.2022

www.yargitaycb.gov.tr. Erişim Tarihi: 1.6.2022

www.haberturk.com. Erişim Tarihi: 26.5.2022

www.goc.gov.tr. Erişim Tarihi: 14.5.2022

www.kadincalismalari.erciyes.edu.tr. Erişim Tarihi: 19.4.2022

www.youtube.com. Erişim Tarihi: 26.5.2022

www.twitter.com. Erişim Tarihi: 22.5.2022

www.karar.com. Erişim Tarihi: 28.4.2022

www.icisleri.gov.tr. Erişim Tarihi: 26.5.2022

www.wikimedia.org. Erişim Tarihi: 4.5.2022

<https://play.google.com/store/search?q=KADES&c=apps&hl=tr&gl=US>. Erişim Tarihi: 11.6.2022

tr.sputniknews.com. Erişim Tarihi: 16.5.2022

www.tuik.gov.tr. Erişim Tarihi: 11.4.2022

www.kronos35.news. Erişim Tarihi: 3.4.2022

www.akparti.org.tr. Erişim Tarihi: 2.4.2022

www.evicsiddet.adalet.gov.tr Erişim Tarihi: 22.5.2022

www.magdurbilgi.adalet.gov.tr. Erişim Tarihi: 5.5.2022

www.tbmm.gov.tr. Erişim Tarihi: 21.5.2022

www.insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr. Erişim Tarihi: 22.5.2022

www.unicef.org. Erişim Tarihi: 26.4.2022

www.kadinkollari.akparti.org.tr. Erişim Tarihi: 1.4.2022

www.aile.gov.tr. Erişim Tarihi: 6.5.2022

www.kadem.org.tr. Erişim Tarihi: 4.4.2022

www.meb.gov.tr. Erişim Tarihi: 3.5.2022

www.cnnturk.com. Erişim Tarihi: 23.4.2022

www.liberalparti.org. Erişim Tarihi: 1.5.2022

www.hdp.org.tr. Erişim Tarihi: 11.5.2022

www.aljazeera.com.tr. Erişim Tarihi: 3.4.2022

www.hurriyet.com.tr. Erişim Tarihi: 4.4.2022

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Taceddin ORDUKAYA
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Yüksek Lisans Öğrenimi	
İş Deneyimi	
Stajlar	-
Projeler	-
Çalışma	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	